

Eyyübîler ve Memlûkler Dönemi Fıkıh Yazımı*

Fiqh Literature at the Time of the Ayyubids and Mamluks

Tuncay Başoğlu¹

ÖZ

Bu çalışmada Eyyübîler-Memlûkler dönemi ilim zihniyetine ve fıkıh tarihine dair bazı sorular ve tespitler çerçevesinde söz konusu dönemde fıkıh yazımının özellikleri, eğilimleri ve yazılan fıkıh eserlerine dair bir inceleme yapılmaktadır. Çalışmada Mısır, Biladuşşam ve Hicaz'da yetişen veya oraya yerleşen âlimlerden bir fıkıh eseri bulunan 464 âlim tespit edildi. Bu âlimlerin yazdıkları 1750 civarındaki fıkıh eseri üzerinden dönemin genel eğilimlerine, fıkıh yazımının mahiyetine ve ortaya çıkan yeni eser türlerine değinildi. Ayrıca farklı dönemler ve bölgelerle mukayeseler yapılarak bazı sonuçlar çıkarıldı. Eyyübîler-Memlûkler dönemi fıkıh tarihine bir giriş mahiyetinde olan bu çalışma, fıkıh yazımı bakımından bu dönemin bir duraklama ve taklid devri olduğu yolundaki tezin aleyhine fıkıh yazımındaki canlılığı, çeşitliliği ve fikhî yetkinlikteki "iddia"yı ve iddialı âlimlerin varlığını vurgulamayı amaçlamakta; söz konusu dönemin sadece hukuk sistemindeki uygulamalar bakımından değil fikhî düşüncesi ve eserleri açısından da önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh eserleri, fıkıh tarihi, Ehl-i hadis, Memlûkler, Eyyübîler, usûl, furû, kavâid, ahkam, Mısır, Biladuşşam, Hicaz

ABSTRACT

In this article, I studied the characteristics, types, and titles of fiqh works written in the Ayyubid-Mamluk period with special reference to the scientific mindset of the period. Firstly I found 464 scholars who had written at least one fiqh work with the condition that they had lived and died in Egypt, Biladush-Sham or Hijaz in the Ayyubid-Mamluk period. Secondly I identified the fiqh works of these scholars (whether they existed today or not), and found around 1750 titles. Then I classified and analysed them, setting the general inclinations and characteristics of the fiqh writing in that period. Additionally I made general, macro-level comparisons between the mentioned period and other periods of Islamic history. Against the thesis and historical narrative seeing this period as a period of decline and imitation, I claim that the richness of fiqh literature, rise of new types and existence of assertive fiqh scholars and works draw a very different picture. So the history of legal thought and practice of this period deserves to be researched and rewritten.

Keywords: History of fiqh, legal literature, Ahl al-hadith, Mamluks, Ayyubids, usul al-fiqh, furu al-fiqh, qawaid, ahkam, Egypt, Biladush-Sham, Hijaz

*Bu yazı, 19-20 Eylül 2019 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi İslam Araştırmaları Merkezi tarafından düzenlenen "Memlûkler Döneminde İslami İlimler Çalıştayı" başlıklı toplantıda sunulan "Memlûkler Dönemi'nde Fikhî Yazımı" adlı sunumumuza dayanmaktadır.

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Tuncay Başoğlu, (Doç. Dr.), Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, Türkiye
E-posta: htuncaybas@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5539-296X

Başvuru/Submitted: 04.02.2020

Revizyon Talebi/Revision Requested:

04.03.2020

Son Revizyon/Last Revision Received:

06.03.2020

Kabul/Accepted: 11.03.2020

Atıf/Citation: Başoğlu, Tuncay. Eyyübîler ve Memlûkler Dönemi Fıkıh Yazımı. *İslam Tetkikleri Dergisi-Journal of Islamic Review* 10/1, (Mart 2020): 229-332.
<https://doi.org/10.26650/iuitd.2020.684689>

EXTENDED ABSTRACT

In this article, I studied the characteristics, types, and titles of fiqh works written in the Ayyubid-Mamluk period with special reference to the scientific mindset of the period. I tried to map the legal writing and to analyze it from the point of its characteristics. Firstly, relying on research on the biographies in the TDV Encyclopedia of Islam and some other biographical studies, I found 464 scholars who had written at least one fiqh work with the condition that they had lived and died in Egypt, Biladush-Sham or Hijaz in the Ayyubid-Mamluk period. According to my findings, most of the scholars lived and carried out their studies in Qairo and Damascus. These two cities were followed by Halab, Mecca, al-Quds as-Sharif, Alexandria, and Madina in order of the scholars' origins. Secondly I identified all the fiqh works of these scholars including those that either no longer exist today or we don't have any information about their existence, and found around 1750 titles. The number of legal works might possibly be higher than this when additional research is done through the manuscript libraries and tabaqat works. Then I classified and analysed them, setting the general inclinations and characteristics of the fiqh writing in that period. As an example, there are around 350 works on *usul al-fiqh*, some complete and some incomplete, some in verse (*manzum*), written in this period. Nearly forty works on *ahadith al-ahkam*, more than thirty *tafaqat* works for *fuqaha* (not including the general biographies, history books, autobiographies, biographies focused on some regions, etc.) were written as well. Additionally I made general, macro-level comparisons between the mentioned period and other periods of Islamic history. The scholarly and intellectual orientation of this period seems to be highly different from that of the Eastern Lands of Islam (the region between Baghdad and Samarkand) in the late classical period. The scholars of Ayyubid-Mamluk period were more religious and humanistic studies oriented and more interested in the history, hadith and fiqh studies, whereas the eastern scholars, especially the followers of Fakhraddin al-Razi, were more interested in *ulum al-aqliyya*, e.g. *kalam*, logic, speculative ethics and theoretical linguistic studies. As characteristic of the Ayyubid-Mamluk period, many works on *tafaqat*, *ahadith al-ahkam*, etc. were written - more so than in any other period. New genres like *qawaid / furuq / al-ashbah wa al-nazair* came out as a result of certain intellectual transformations in the late classical period. Important textbooks (*mukhtasars*) of three fiqh madhhabs (Shafii, Maliki and Hanbali) that generated a literary tradition of *sharhs* and *hashiyahs* in the late classical period were written by the Ayyubid-Mamluk scholars. A striking tendency of the Mamluk scholars was their unprecedented thirst and race for writing scholarly books. Although having authored some fiqh work, proving the legal competency seems to be a semi-obligatory custom for one's designation to the offices like *qadi*, *mudarris*, *mufti of dar al-adl*, there were other more important -and one might say – existential motives that stimulated the growth of legal writing such as the concern for the preservation of the scholarly legacy against the threat of extinction, like reproduction of past works and adaptation to a new milieu, and the existence of four madhhabs competing with each other. However, the

scholarly works of this period cannot be seen as limited to a mere imitation of and copy of past works; on the contrary, they brought important newness and freshness to the field. Against the thesis and historical narrative seeing this period as a period of decline and imitation, I claim that the richness of fiqh literature, rise of new types and existence of assertive fiqh scholars and works draw a very different picture. And so, the history of legal thought and practice of this period deserves to be researched and rewritten.

Giriş

Sınırlandırma, Bağlam ve Sorular

Bu çalışmada Eyyübiler ve Memlûkler dönemi fakihleri ve fıkıh eserlerine dair bir tespit çalışması ve buna dayalı bir inceleme yapılmaktadır. Bu çalışma, yaklaşık 360 yıllık bir dönemi kapsayan ve Mısır, Biladuşşam ve Hicaz'da bulunan fıkıh âlimlerine ve onların fıkıhla ilgili ürettiği eserlerin taranmasına dayalı olarak yazıldı. Çalışmaya esas olan liste hazırlanırken tarihî ve coğrafi sınırlandırmaların yanısıra bir fıkıh eseri yazmış olma kaydı getirildi. Memlûkler'i sadece siyasi açıdan değil ilmî ve kültürel yapı bakımından da Eyyübiler döneminin varisi ve devamı olarak görmemiz sebebiyle söz konusu iki dönem, aralarındaki esaslı süreklilik unsurları dikkate alınarak birlikte incelendi. Memlûkler döneminde dört mezhepten dört kadilkudat atanması, zaman içinde mezalim mahkemelerinin yetki alanının genişlemesi gibi hukuk sisteminde bazı önemli değişiklikler olmuşsa da bu iki devletin sadece teşkilat yapısı değil, varoluş gayesi, itikadi-siyasi yönelişi, ilmî süreklilikleri ve dahası öngördüğü toplum yapısı birbirini tamamlayıcı ve birbirinin devamı mahiyetindedir.

Listemizi oluştururken itibarî olarak 567/1171–931/1525 tarihleri arasında vefat eden âlimler dahil edilmiştir.¹ Listeye alınan âlimler coğrafi olarak Memlûk hakimiyetinde bulunan topraklarda yani Mısır, Biladuşşam ve Hicaz'da vefat edenlerden oluşmaktadır. Bu âlimlerin bir kısmı söz konusu coğrafyada doğup büyümüş, diğer bir kısmı ise İslam âleminin çeşitli bölgelerinden gelerek buraya yerleşmiştir. Öte yandan söz konusu coğrafyada doğup büyümüş veya uzun sayılabilecek bir süre orada kalmış olsa bile başka bir bölgeye gidip yerleşen ve orada vefat eden âlimler listeye dahil edilmemiştir. Çalışmada biyografik kaynaklara dayalı olarak² bir eser kaleme aldığı tespit edilen 464 âlimin yazdığı 1750 civarında fıkıh eseri³ üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır. Daha fazla tabakât eserinin ve elyazma kütüphanelerinin taranması halinde bu rakam artacaktır. Bunlar da dikkate alındığında eser sayısının 2000'i geçeceği söylenebilir. Kaynaklarda bir fıkıh eseri yazdığı bilgisi yer alan kişiler listeye alınmıştır; öte yandan kadılık, müderrislik, müftülük gibi bir görev üstlenmiş olsa bile herhangi bir fıkıh eseri yazmamış olanlar veya eser yazdığı söylenmekle birlikte müphem bırakılanlar, yani herhangi bir eser adı belirtilmeyenler listeye alınmamıştır.

1 Bir fıkıh eseri yazdığı tespit edilen 464 âlimin yaklaşık %12'si (54 kişi) Eyyübiler döneminde (567/1171-648/1250 arasında) diğerleri Memlûkler döneminde vefat etmiştir.

2 Listemizi oluştururken şu kaynaklar taranmıştır: Öncelikle TDV İslam Ansiklopedisi'nde bulunan dokuz bin civarındaki biyografi kaydı arasından ele aldığımız dönemde ve coğrafyada yaşayan kişiler tespit edilmiş, sonra bunlar incelenerek bir fıkıh eseri bulunanlar listeye alınmıştır. İkinci olarak Mehmet Boynukalın'ın *Fıkıh Usûlü Âlimleri ve Eserleri* adlı çalışmasında ilgili dönem ve coğrafyada yaşayıp vefat eden âlimler belirlenmiştir. Üçüncü olarak şu tabakât eserleri taranmıştır: Hanefiler'den İbn Kutluboğa'nın *Tâcu'l-terâcim*, Şâfiîler'den İbn Kadî Şuhbe'nin *Tabakâtu'l-fukahâi'ş-Şâfiyye*, Mâlikîler'den Muhammed Mahluf'un *Şeceretu'n-nûri'z-zekiyye* ve Hanbelîler'den Uleymi'nin *ed-Durru'l-munaddad fi ashâbi'l-İmam Ahmed* adlı eserleri (bu eserlerin künyeleri için bk. Kaynakça).

3 Aşağıda da görüleceği üzere, “fıkıh eseri” ifadesi sadece furû eserlerini değil fikhın tüm dallarıyla ilgili eserleri kapsamaktadır: Furû eserleri, usûl eserleri, ahkam hadislerine dair eserler, bir fıkıh eserine yönelik tahrîç çalışmaları, fikhî bir meseleye dair risaleler, fakihlere tahsis edilmiş tabakât eserleri vb. Söz konusu eserlerin önemli bir kısmı günümüze ulaşmış olmakla birlikte bunlar ağırlıklı olarak mahtût haldedir. İncelememizdeki günümüze ulaşmasa bile kaynaklarda âlimlerin yazdığı belirtilen fıkıh eserleri de dikkate alınmıştır.

İslam tarihinde Eyyübiler ve Memlükler dönemini değerlendirmek için biraz öncesine, onları ortaya çıkaran şartlara ve gelişmelere gitmek gerekiyor. 5./11. yüzyılda Selçuklular'ın ortaya çıkışı, bir fetret ve kriz döneminin sona ermesi anlamına geliyordu. Ancak Selçuklu yayılması yeni meydan okumalara yol açtı ki bunların başında Haçlılar ile içeride terör estiren Batınî teşkilatlar gelir. 6./12. yüzyıl başlarında Selçuklu yönetiminin birliğini kaybederek mahalli iktidarların ortaya çıkmaya başlaması da bir başka sorun ortaya çıkardı. Selçuklu yönetiminin bu parçalanışı, esasen hem Batınî meselesine ve özellikle Ubeydî (Fatımî) devletine son verilememesine hem de Haçlılar'a karşı etkili bir mücadele ortaya konulamamasına yol açıyordu. İşte bu noktada ortaya çıkan boşluğu doldurarak, siyasi krizlerin en azından bazı bölgelerde çözümüne katkı yapan yeni bir devlet kuruldu. Zengiler eliyle kurulan, ardından Eyyübiler ve Memlükler ile devam eden bu devlet, İslam tarihine sadece siyasi değil ilmi ve kültürel katkılarıyla da damgasını vurdu. Ebu Şâme'nin (v. 665/1267) *Kitâbu'r-Ravzateyn fi ahbâri'd-devleteyn* adlı eserinin girişinde işaret ettiği üzere bu devleti kuranlar samimi birer müslüman olarak İslam dünyasının sorunlarını çözme gayretiyle hareket etmişler, Hz. Peygamber ve ashabını örnek alan bir toplum oluşturmak istemişlerdi. Bir başka ifadeyle kurulan yeni devlet, sünnet, takva ve -hem ilmi hem askerî anlamıyla- cihad üzerine temellenmişti. Devletin kuruluşu Nureddin Mahmud Zengî döneminde önce Şam bölgesinin, ardından Mısır'ın ele geçirilmesi ve Ubeydiler'in ortadan kaldırılmasıyla başlar. Ancak Zengiler'in bir de Irak kolu olduğu ve burada tabiri caizse "yeniden İslamlaştırılan" Mısır-Şam hattını esas aldığımız için ulemaya dair incelememizi hicri 570'lerden itibaren Mısır-Şam-Hicaz bölgelerindeki ilim merkezlerinde ortaya çıkan fıkıh çalışmaları ve fakihler üzerine yoğunlaştırdık.

Mukayeseli tarih açısından bakıldığında bu devlet ile öncesindeki Ubeydiler (Fatımiler) arasında esaslı bir farklılık ve dönüşüm söz konusudur. Bir başka ifadeyle Zengiler ve Eyyübiler, zaten var olan bir fıkıh eğitimini ve hukuk sistemini devralmaktan çok orada önceden bulunmayan yepyeni bir medreseler ağı kurarak ve başka yerlerden âlimleri celbederek yeni bir ilmi çevre oluşturmuşlar ve yeni bir hukuk sistemi kurmuşlardır.

Bu çalışmada Eyyübiler-Memlükler dönemi ilim zihniyetine ve fıkıh tarihine dair bazı sorular ve tespitler çerçevesinde bir giriş yapılacaktır. Esasen hala birçok ilimde kendisine başvurduğumuz muhteşem eserleriyle bu dönem bize o kadar tanıdık gelir ki onu hususi bir inceleme konusu yapmak, tanıdık olanı yabancılaştırmak gibi garip bir ameliye olarak görülebilir. Bununla birlikte genel bir çerçeve çizerek bu dönemi daha yakından tanımaya yönelik bazı sorular sormak gereklidir: Söz konusu dönemde fıkıh yazımının temel özelliklerine ve fıkıh ilminin seyrine dair neler söylenebilir? Fıkıh yazımında bu döneme has belirli eğilimlerden söz edilebilir mi? Öne çıkan fakihler ve eserleri nelerdir? Bunların fıkıh tarihinde ne tür bir yeri veya etkisi vardır? Memlük dönemi hayat şartlarının ve hukuk sisteminin getirdiği yeni gündemler ve meseleler fıkıh yazımına ne şekilde yansımıştır? Genel olarak öncesi ve sonrasıyla ve çağdaşı olan diğer bölgelerle karşılaştırıldığında Memlükler dönemi fıkıh açısından fıkıh

tarihinde nereye yerleşmektedir?⁴ Burada yazdıklarımız bu soruların tamamına olmasa da bir kısmına cevap teşkil edecektir.

Eyyübî-Memlûk İlim Dünyasının Özelliklerine Dair Bazı Mülâhazalar

Fıkıh yazımıyla ilgili tespitlere temel oluşturmak üzere makro düzeyde mukayeseli bir inceleme bize genel bir resim sunabilir. Eyyübîler-Memlûkler dönemi ve coğrafyası İslam ilimler tarihinde mühim bir yer işgal eder ve günümüze kadar süren etkileri itibarıyla da makro/ büyük ölçekli bir tasvir ve incelemeyi hak eder. Söz konusu dönemin ilmî çalışmaları ihmal edilerek müteahhirîn dönemi ilim ve düşünce tarihine dair sağlıklı bir tasvir ve tahlil ortaya konulamaz. Nitekim Hodgson'un *Venture of Islam* adlı eseri bu açıdan büyük bir eksiklik taşır. Eserde o, Memlûkler dönemini birkaç sayfayla geçiştirir, söylediği en önemli şeyler Kahire'deki mimari eserlerle ilgilidir; İbn Haldun ve İbn Teymiyye gibi birkaç âlime kısaca değinerek bu dönemi kapatır. Oysa bu dönem, geçiştirilecek bir ara dönem değildir.

İslam ilim ve düşünce tarihi, İslam'ın yayıldığı bölgeler ve tarihî dönemler açısından aynı canlılık, çeşitlilik ve etkiye sahip değildir. Bazı dönemler ve coğrafyalar çok daha etkili ve önemli ilmî faaliyetleri içerir. Bir başka ifadeyle İslam tarihinde olumlu anlamda büyük bir etki ve ilmî miras bırakan dönemler vardır. Yüksek bir ilmî canlılık düzeyi, coğrafi, iktisadi ve demografik şartlara da bağlı olmakla birlikte daha çok, bilinçli ve sahih bir itikadî ve ilmî yönelişi gerektirir. Bu tür bir siyasi vasatı ve hedefi olmayan devlet ve toplumlardan tüm müslümanlar açısından kalıcı değerler üretmeleri beklenemez. Nitekim bunun tipik bir örneği Bâtınî-İsmailîler'in hakim olduğu Ubeydîler dönemidir. Bu dönemden geriye ne kalmıştır? İlimlere dair önemli bir katkıdan, gürül gürül bir ilmî hareketlilikten ve çeşitlilikten bahsedilebilir mi? Basra'da yetişip sonra Mısır'da faaliyet gösteren İbn Heysem gibi birkaç kişinin eserleri çıkarılsa iki asırlık bir dönemden geriye ciddi hiçbir ilmî miras kalmaz. Zengîler'le başlayan yeni dönem ise bununla keskin bir tezat arzeder. Ubeydîler'in hakimiyetindeki Mısır ve Biladuşşam bölgesi böyle bir canlılıktan hayli uzaktı. Her iki dönem arasında bir mukayese yaptığımızda İslam ilimler tarihine katkıları açısından muazzam bir farklılık bulunduğunu görürüz.

Eyyübîler-Memlûkler dönemi, çağdaşı olan Doğu İslam dünyası (Bağdad – Semerkand hattı) ile karşılaştırıldığında da ilim zihniyeti ve ilmî çalışmaların seyri noktasında bariz farklılıklar gösterir. Öncelikle doğu dünyası Moğol istilasıyla birlikte sürekli kan kaybetmiş, giderek belini doğrultamaz hale gelmiştir; İlhanlılar döneminde belirli bazı bölgelerle sınırlı olan faaliyetler ve Timurlular döneminde yaşanan kısa bir canlanma, bu coğrafyanın eski görkemini geriye getirmeye yetmemiştir. Oysa Eyyübîler-Memlûkler dönemi -tüm iktisadi krizlere, âfetlere ve savaşlara rağmen- baştan sona ilmî bir canlılığa ev sahipliği etmiştir ve İslam dünyasının ilim merkezi olmuştur. İkinci olarak Doğu İslam dünyasının kelim-felsefe ve mantık gibi aklı ilimlerdeki yüksekliğine karşı özellikle Memlûkler döneminin tarih ve edebiyat gibi beşerî

4 Bu sorular, fıkıh yazımıyla ilgili olarak sorulmuştur ve bunlar daha temeldeki "belirli bir toplumun ve dönemin fıkıh tarihi nasıl çalışmalıdır?" sorusunun bir parçasıdır. Bu temel soruyu ve yöntem konusunu bir başka çalışmaya bırakıyoruz.

ilimler ile fıkıh ve hadis gibi şer'î ilimlerdeki yükselişi çarpıcıdır. Memlûkler'de çok sayıda büyük tarihçi, muhaddis ve fakih yetişirken aynı dönemde doğuda büyük metafizikçiler ve mantıkçılar ortaya çıkmıştır. Bir örnek vermek gerekirse, Eyyûbiler-Memlûkler dönemi boyunca Âmidî'yi, İbnu'l-Hümmâm'ı, Safiyyüddin el-Hindî'yi ve doğuda yetişip gelen diğer birkaç kişiyi saymazsak önemli bir kelam birikiminden ve kelam eğitiminden söz etmek zordur. Benzer şekilde Ebherî, Siraceddin Urmevî ve Kâtibî gibi büyük mantıkçılar doğu ilim geleneğinde yetişmiş, Eyyûbiler-Memlûkler'de de en önemli mantıkçılar -Hûnecî ve Kutbüddin er-Râzî gibi- yine aynı gelenek çerçevesinde yetişip gelen kimseler olmuştur. İbnu's-Salah'ın mantık ve felsefe aleyhine fetvası, İbn Kudame'nin kelam öğrenimini zemmeden eseri ve İbn Teymiyye'nin hem mantık hem de müteahhirîn kelamına eleştirileri gibi örnekleriyle bilindiği üzere, Memlûk ilim dünyasının yönelişinde yoğun bir Ehl-i hadis etkisi sonuna kadar kendini hissettirmiştir.

Öte yandan ele alınan dönemde matematik, astronomi ve tıp çalışmaları teşvik edilmiştir. Bunlar her ne kadar Meraga ve Semerkant'taki çalışmalar kadar büyük çaplı görünmese de İbnu'n-Nefis ve İbn Şatır gibi çok önemli ilim adamları yetişmiştir. Dolayısıyla ele alınan dönemde akli ilimlerin tümüne değil, metafizik ve mantık ile Meşşâî felsefesine karşı bir tavır sözkonusudur, bir başka ifadeyle bu dönem küllî felsefî kurgulardan ziyade tek tek ilimlerdeki gelişmelerle, özellikle de beşerî ilimler ile şer'î ilimlerdeki muazzam çalışmalarla temayüz eder.

Memlûkler dönemi ile Osmanlılar dönemi arasında da önemli farklılıklar bulunmakla birlikte modern Arap tarihçiliğinin ileri sürdüğü gibi bir kırılma söz konusu değildir, ilim ve eğitim faaliyetleri açısından daha çok bir süreklilikten söz edilebilir. Her şeyden önce Memlûk ilim dünyası Anadolu'da yetişen pek çok âlimi de besleyen, gençlik yıllarında tahsil için veya daha sonraları hac yolculuğu vesilesiyle gittikleri bir ilim merkezi durumundaydı. Memlûkler ile Osmanlılar dönemi arasında ilim zihniyeti açısından var olan süreklilikler içerisinde en önemlilerinden biri sünî itikadın ve ilim geleneğinin devam ettirilmesi ise bir diğeri de tasavvufun etkisidir. Muhalif düşünürler ve eğilimler de bulunmasına rağmen gerek İbnu'l-Arabî tasavvufu gerekse tarikatlar yoluyla yayılan tasavvufî kültür her iki dönemin süreklilik unsurları arasında yer alır. Bu iki dönem arası geçişte zaman içerisinde bir değişim olmuştur, ancak bu değişimin mahiyetini, saiklerini ve diğer bölgelerdeki gelişmelerle bağlantısını doğru sorularla doğru bir şekilde değerlendirmek gerekir. İki dönemin hukuki uygulamalarında da bazı önemli değişikliklere rağmen bir süreklilik göze çarpar.⁵ Eğitim alanındaki süreklilik ise hukuka nispetle fazlasıyla geçerlidir. Mısır ve Biladuşşam'daki gelenekli eğitim tarzı esasen Eyyûbiler-Memlûkler döneminden yakın zamanlara kadar yüzyıllarca sürüp gelmiştir; modern dönemin etkilerine bağlı son yüzyıl içindeki önemli bazı değişikliklere rağmen mesela Suriye'deki 2011 iç savaşına kadar bu eğitim tarzı sürdürülebilmisti.

5 Nitekim Memlûklerden Osmanlılara geçiş sürecinde Mısır'daki hukuk ve adli teşkilata dair yakınarda yapılmış bir incelemede, hukuki kurallar açısından bir süreklilik bulunduğu, öte yandan dört mezhepten dört kadı atama uygulamasının sona erdiği, adli teşkilat merkeze tabi kılınmış olmakla birlikte “davalara ve işlemlere esas olan hukuk açısından merkezden Mısır'a bir dayatma olmadığı ve Memlûk dönemi uygulamalarının büyük oranda devam ettiği” tespiti yapılır, bk. Abdurrahman Atçıl, “Memlûkler'den Osmanlılar'a Geçişte Mısır'da Adli Teşkilât ve Hukuk (922-931/1517-1525)”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2017, sayı: 38, s. 89-121.

Bu süreklilik unsurlarına rağmen Osmanlı ilim zihniyeti, Eyyübî-Memlûk döneminden bazı önemli farklılıklar da taşır: Öncelikle Osmanlılar, doğu İslam dünyasında hakim olan akli ilimler ağırlıklı ilim geleneğini tevarüs etmişlerdir ve en azından ilmiye teşkilatı bağlamında Memlûkler'deki hadis-tarih ağırlıklı ilim geleneğine daha uzaktırlar. Her iki dönemin âlimleri de Gazâlî'nin şahsında Selçuklu dönemi ilim mirasını tevarüs etmekle birlikte akli ilimlere yönelik tavırda farklılaşırlar. Memlûkler'de olduğu gibi -modernleşme öncesinde- Osmanlılar'da da büyük kelim eserleri yazılmamıştır, ama kelim ve mantık eğitimi Osmanlılar'da çok daha önemli bir yer tutar ve Râzî, Beyzâvî, İcî, Taftazânî ve Seyyid Şerif el-Cürcânî geleneği Osmanlılar'da temel ilmî yönelişleri belirler. İkinci olarak yine doğu İslam coğrafyasından taşınan ve özellikle Farsça eserlere de dayanan kültürün etkileri Osmanlılar'da devam etmiştir. Memlûkler'de ise Farsça edebiyat, ahlak ve siyaset eserlerinin etkisi çok kısıtlıdır, hele felsefi eserler ile Farsça şiir ve eser yazımı hiç söz konusu edilmemiştir; Arapça ağırlıklı bir yazım söz konusudur (Arapça dışında sadece yönetici elitlerin ihtiyaçları sebebiyle az sayıda Türkçe eser yazımı vardır). Üçüncüsü Osmanlılar'da Fatih dönemiyle birlikte başlayan ve ilmiye teşkilatı denilen hiyerarşik eğitim sistemi, Osmanlı öncesi devletlerde (Memlûkler'de de başka yerlerde de) görülmez. Dördüncü olarak Osmanlılar'da var olan tek mezhep (Hanefilik) uygulamasının aksine Memlûkler'de dört mezhebin hukuk sistemi içerisinde kendisine yer bulması, belli başlı ilim merkezlerinde dört mezhebe ait medreselerin kurulmasına, ayrıca bir kısım medreselerin de birden fazla mezhebe göre eğitim imkanı sunmasına yol açmıştır.

Fıkıh Yazımı ve Fıkıh Eserleri

a) İlim Merkezleri

Eyyübiler-Memlûkler döneminin en önemli ilim merkezleri Kahire ve Dımaşk'tır. Bu gerek medrese sayıları gerekse araştırmamıza temel olan listedeki âlimlerin vefat yerleri dikkate alındığında rahatlıkla söylenebilecek bir husustur. İkinci sırada Mısır'da İskenderiye, Şam bölgesinde Halep, Hicaz'da ise Mekke ve Medine öne çıkmaktadır. Bunların ardından Kudüs (özellikle 8. yüzyıldan itibaren), Hama, Gazze ve Trablus gibi diğer şehirler gelmektedir. Kurulan medreselerin bazıları bir süre sonra ortadan kalkmış olmakla birlikte, sayıları giderek artmıştır. Bir tespite göre 9./15. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Kahire'de 130 civarında yükseköğretim kurumu bulunuyordu.⁶ Dımaşk'ta ise bundan daha fazla medrese ve benzeri kurum bulunmaktaydı.

Eyyübiler-Memlûkler dönemi ilim kurumlarının değinilmesi gereken bir başka özelliği, cami, medrese ve hankahlar arasında yükseköğretim açısından net bir ayrıma imkan vermeyecek şekilde işlevler açısından bu kurumların birleşmesiydi.⁷ Söz konusu ilim kurumlarının çeşitliliği ve karmaşıklığı çok sayıda istihdam alanı açıyordu. Genel olarak Eyyübiler ve Memlûkler'de eğitim kurumları, mahkemeler, vakıflar ve divanlar gibi yerlerde ilim adamlarının atandığı çok sayıda görev ve unvan bulunduğu ve bunun ulemaya daha fazla istihdam imkanı sağladığı söylenebilir.

6 Bk. Jonathan Berkey, *Ortaçağ Kahiresinde Bilginin İntikali*, s. 62.

7 Bk. Berkey, *Ortaçağ Kahiresinde Bilginin İntikali*, s. 60-75.

b) Fıkıh Eserleri Yazımına Dair Genel Özellikler

Söz konusu dönemin âlimleri, o dönemde bilinen her ilim dalıyla ilgili eser vermiş olmakla birlikte, özellikle şu altı ilim dalında ve bunların alt dallarında eser üretmişlerdir: 1-Tefsir ve Kurân ilimleri, 2-Hadis ve hadis ilimleri, 3-Fıkıh ilimleri (furû, usûl ve diğer dallarda), 4-Dil ilimleri (sözlük, nahiv, belağat vb.) ve edebiyat, 5-Tarih (çeşitli yazım türleriyle), 6-Tasavvuf ve ahlak (hadis eksenli olmak üzere). Günümüzle karşılaştırıldığında nüfusun küçüklüğü dikkate alındığında,⁸ sadece burada ele aldığımız fıkıh alanında 1750 civarında eser üretilmiş olması⁹ ve bunların önemli bir kısmının çok ciltli çalışmalardan oluşması, ulemanın üretkenliği ve yapılan işin mahiyeti hakkında bir fikir verir. Yukarıda sözü edilen ilim zihniyetinin yansıması olarak fıkıh, tarih ve hadis çalışmaları âlimlerin ağırlıklı gündemini oluşturmuştur. Aşağıda geleceği üzere bu dönemde ahkam hadisleri, belirli fıkıh eserlerindeki hadislerin tahrîci, fakihlere dair biyografi (tabakât) eserleri gibi tarih ve hadis ilimleri açısından yapılan fıkıh çalışmalarına önemli katkılar başka dönemlerle karşılaştırılamayacak bir zenginliktir.

Özellikle Memlûkler dönemi eser yazımının en dikkat çeken özelliği, eser verme konusunda benzeri görülmemiş genel bir iştiyakın bulunmasıdır. Eser telif etme yönünde büyük bir yarışma söz konusudur. Âlimler çok sayıda eser yazmayı adeta büyük bir hedef haline getirmişler, büyük bir tutkuyla bu işe yönelmişlerdir. Belli bir yaştan itibaren tüm görevlerini bırakarak eser yazmaya yönelen birçok âlim bulunduğu gibi, hiç görev almayıp vaktini tedris ve telife yahut sadece telif faaliyetine ayıranlar da vardır. Bunda medeniyetin geçmiş birikimini muhafaza etme saiki kadar yeni ilim zihniyeti çerçevesinde eksik görülen alanlardaki eksikliğin giderilmesi ve kişinin ilmî kabiliyetinin ve iddiasının ancak yazarak ortaya konulabileceğine yönelik bir kabulün de etkisi vardır. Eser telif etmenin bir tutku haline geldiği bu dönemde eğitim ve telif faaliyetinin birer ibadet kabul edilerek yürütüldüğünü görürüz. Nevevî ve Karafî'den İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye'ye, Taceddin es-Sübkî ve Cemaleddin el-İsnevî'den Bedreddin ez-Zerkeşî, İbnu'l-Mulakkın ve Celaleddin es-Suyûtî'ye onlarca âlimin böyle bir tutkuyla çok sayıda eser telif ettiğini, üstelik bunların pek çoğunun genç denilebilecek yaşlarda vefat ettiğini görmekteyiz. Bu zikredilenlerin yanısıra Bedreddin İbn Cema, Burhaneddin el-Ca'berî,¹⁰ İbnu'l-Bârizî, Şemseddin İbn Abdilhadi, Necmeddin et-Tarsûsî, İbn Receb el-Hanbelî, İzzeddin İbn Cema, Ebu Zür'a el-İrakî ve oğlu Veliyyüddin el-İrakî, Zehebî, Makrizî, İbn Hacer el-Askalanî, Bedreddin el-Aynî, İbn Kutluboğa, İbnu'l-Mibred, Seriyüddin İbnu's-Şihne, Zekeriyya el-Ensarî de bu tür çok telifi bulunan âlimlerden öne çıkanlardır. Burada saydığımız âlimler dışında da çok

8 Memlûkler dönemi genel nüfusu hakkında sağlıklı bir inceleme bulunmamaktadır; ancak günümüzle karşılaştırıldığında nüfusun oldukça az olduğu tahmin edilmektedir. Mesela bir çalışmada o dönemde Suriye nüfusunun 2 veya 2,5 milyon civarında olduğu söylenir, bk. Nicola Ziadeh, *Urban Life in Syria*, s. 98.

9 Yukarıda da ifade edildiği üzere daha fazla tabakât eserinin ve elyazma kütüphanelerinin taranması halinde bu rakam artacaktır.

10 Bu âlimin kendi eserlerine dair yazdığı fihrist için bk. Zamyâ Muhammed Abbas es-Sâmerrâî, "*el-Hibâtu'l-heniyyât fi'l-musannefâti'l-Caberiyât* li-Burhaniddin el-Ca'berî el-Halîlî (v. 732/1332) – Dirâse menhecîyye li-fihristi musannefâtihi ve tahkiki'n-nas", *Mecelleu'd-Dirâsâti'l-Târihiyye ve'l-Hadâriyye*, Tikrit Üniversitesi, c. 1, sayı 3 (2009), s. 1-21; aynı makale, *Mecelleu Ma'hedi'l-Mahtûtâti'l-Arabîyye*, Kahire, c. 54, sayı 2 (Zülkade 1431/Kasım 2010), s. 7-44.

sayıda âlim eser telifini adeta bir hayat gayesi edinmiştir. Üstelik telif edilen bu eserlerin kendi alanlarında çoğunlukla iddia sahibi olduğunu, en azından birçoğunun, etkileri günümüze kadar süren, hala ilgili ilim dallarında başvuru eserler olduğunu belirtmemiz gerekir.

Eser yazımının bu kadar çok ve çeşitli olmasının sebeplerinden biri de fıkıh mezhebi bakımından çokluktur. Bir başka ifadeyle, dört fıkıh mezhebi için medreseler kurulmuş olması ve özellikle Memlûkler döneminde dört mezhebden kadı ataması uygulamasına geçilmesi sebebiyle çok sayıda ilim adamı yetişmiş ve bunların her biri kendi mezheb kitabiyatını işleyip geliştirmiştir. Ayrıca diğer mezheplerle rekabet çerçevesinde daha önce mezhebin kitabiyatında pek fazla görülmeyen alanlarda da eser telifine gidilmiştir. Mesela Hanefî âlimlerin ahkam hadislerine, fıkıh eserlerindeki hadislerin tahrîcine, tabakât yazımına dair çalışmaları hep Memlûkler döneminin ürünüdür.

İlim adamı sayısının çoğalmasında çeşitli ilim müesseselerinde, vakıflarda ve başta yargı olmak üzere çeşitli resmi alanlarda çok sayıda kadronun ve istihdam imkanının ortaya çıkması da etkili olmuştur. Bu ilim adamlarının kendi yetkinliklerini ispatlamak üzere eser kaleme almaları da eser sayısının artma sebepleri arasındadır. Her ne kadar tedris, ifta, hisbe, vakıf yönetimi ve yargıda görev alanlar burada verilen rakamın en az birkaç katı ise de yardımcı görevlerden ziyade müderrislik, müftülük, kadılık gibi ana görevleri üstlenen âlimler arasında eser telif oranı bir hayli yüksektir.

Eser yazımında, özellikle Moğol ve Haçlı istilalarının yol açtığı yıkımların getirdiği medeniyetin birikimini hıfz endişesi, hemen her alanda muazzam ansiklopedik eserlerin yazımında önemli bir rol oynamıştır. Bu çerçevede fıkıh alanında da usûl, fûru ve tabakât dallarında kapsamlı eserler yazılmıştır. Medeniyetin hafızasını kayda geçirme özellikle tarih eserlerinde görülür. Fıkıhta da bu alanda başka hiçbir dönemle kıyaslanmayacak miktarda, fakihlere dair her mezhepten tabakât kitapları yazılmıştır. Tabakât eserlerinde âlimlerin hayat hikayeleri ve eserleri üzerine yapılacak incelemeler, dönemin eğitim ve ilim hayatına dair hususiyetleri daha çok ortaya çıkaracaktır.

Medeniyet birikimini muhafaza saiki ve hadis eğilimli ilim zihniyeti gelenekçiliği de beraberinde getirir. Bundan dolayı hem kadîmi nakil, hem de ona esaslı ilaveler yahut esaslı değişiklikler yaparak yeniden inşayı içeren bir telif faaliyeti yürütülmüştür. Bu çerçevede dönemin eserlerinde ilmî gelişim açısından çok önemli gördüğümüz bir husus vardır. Fahreddin er-Râzî geleneğinin kaynakları zikretmeyi, kadim eserlerden nakilde bulunmayı, kimin ne söylediğini aktarmayı pek önemsemeyen, daha çok bilginin kendisini inşa ve tahkik etmeye öncelik veren yaklaşımının aksine bu dönemin âlimleri geniş bir kaynak yelpazesinden faydalanmayı, bu kaynakları zikretmeyi ve onlardan nakilde bulunmayı önemsemişlerdir. Bu hususta hadisçi titizliğinin izdüşümleri kadar, medeniyetin hafızasında oluşan bilgi birikimini tarihiyle birlikte muhafaza etme anlayışının da yattığı söylenebilir. Benzer bir durum fıkıh eserlerinde de görülür. Fıkıh eserlerinde gördüğümüz bir başka husus, mezhebin standart bilgilerini aktarmaya yönelik eserler dışında, telif edilen eserlerde yazarın kendi mezhebi

dışındaki farklı mezheplerden de istifade etmeyi ve kaynak olarak zikretmeyi tabii görmesidir. Hatta başka mezheplerin fıkıh eserleri üzerine -sadece reddiye kabilinden olmayan- çeşitli çalışmalar yapılması da bu dönemin fıkıh yazımının özelliklerindedir.

Eser telifi, müteahhirün dönemindeki ilim anlayışı ve eğitim ihtiyaçları çerçevesinde gelişmiştir. Müteahhirün dönemi eser yazımının genel niteliği olan, medreselerde eğitim amaçlı ders kitabı (muhtasarât) yazımının en güzel örneklerine ele aldığımız dönemde rastlarız. Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğrencinin belirli bilgileri hıfz ederek zaman içerisinde yorumlarını öğrenmesi ve incelemesine dayalı bir eğitimde muhtasar ve giderek sayıları artan manzum eserler önemli bir yer tutmuştur. Medreselerdeki eğitim ihtiyacını karşılamak üzere, daha önce yazılmış muhtasar ve orta hacimli eserlerin okutulması veya yeni eserlerin yazılması şeklinde iki yol tutulmuştur. Memlûk dönemi âlimleri kendi mezheplerinin erken dönem kaynakları üzerine ciddiyetle eğilmiş olmakla birlikte yeni eserlerin yazılması şeklindeki ikinci yol daha çok tutulmuş ve Hanefiler dışındaki diğer üç mezhepte müteahhirün döneminin ders metinleri Eyyübîler-Memlûkler dönemi âlimlerince kaleme alınmıştır (Hanefiler'in müteahhirün dönemindeki önemli muhtasar metinleri ise Iraklı ve Orta Asyalı âlimlerce yazılmıştır). Eğitim amaçlı kullanılan muhtasar ve orta hacimli eserlere şerhler yazılmış, ilim çevrelerinde rağbet gören muhtasar eserler genellikle birer şerh geleneği oluşturmuştur. Bunlar arasında İbnu'l-Hâcib'in *el-Muhtasaru'l-fer'i* (Malikî furûu alanında) ve *Muhtasaru'l-Münteha* (fıkıh usulü alanında) adlı iki eseri, Halil b. İshak el-Cündî'nin *el-Muhtasar*'ı (Malikî furûu alanında), Nevevî'nin *Minhâcu't-tâlibîn*'i (Şâfiî furûu), Taceddin es-Sübki'nin *Cem'u'l-cevâmi'i* (fıkıh usulü alanında), İbn Kudame el-Makdisî'nin *el-Mukni*'i (Hanbelî furûu), Abdulganî el-Makdisî el-Cemmâli'nin *Umdetu'l-ahkâm*'ı (ahkam hadisleri alanında) sayılabilir.

Eser yazımında fıkıh birikiminin yeni bir coğrafyada ve yeni hadiseleri dikkate alarak tekrar gözden geçirilmesi, bir başka ifadeyle fıkıhın kendi iç gelişimi ve mezheb içi farklı kişi ve ekollerin değerlendirmeye tabi tutulması da önem arz eder. Nitekim bu coğrafya ve ilmi vasat değişiminin getirdiği yeni tasnifler, ıstılahlar, söylemler üzerinde henüz çalışılmamıştır. Bunun yanı sıra ilim zihniyetinin getirdiği yönelişler ve ilgili dönemin müessesevi ihtiyaçlarına bağlı olarak da eserler şekillenmiş ve yeni türler ortaya çıkmıştır. İlim zihniyetinin etkisine örnek olarak özellikle hadis ve tarih yönelişli çalışmaların yoğunluğunu verebiliriz. Ayrıca İbnu'l-Hümmam'ın *Fethu'l-Kadîr*'inde olduğu üzere bizzat furû fıkıh eserlerinin yazımında hadislere önemli bir yer verildiğini de söyleyebiliriz.

Yazılan eserlerin içerik olarak hadis ve tarih yönelişli ilim zihniyetinden etkilendiğini ifade etmenin yanı sıra tür olarak Eyyübîler-Memlûkler dönemine has bazı yazım türlerinin de ortaya çıktığına değinmekte fayda bulunmaktadır. Bu çerçevede ahkam hadisleri, yargı hukukuna dair müstakil eserler, hisbe ve siyaset-i şer'iyye başlıklı müstakil eserler, kavâid yahut eşbah ve nezâir türü müstakil eserler, fıkıh eserlerindeki hadisleri tahrîce dair eserler bunlar arasında sayılabilir. Ayrıca daha önce örnekleri bulunmakla birlikte tabakât eserleri yazımının bu dönemde çok yoğun olduğuna işaret edilmelidir.

c) Eser Veren Âlimler

Ele alınan dönemde fıkıh, fıkıh usûlü, feraiz, yargı hukuku, devlet yönetimi, ahkam tefsiri, ahkam hadisleri ve fukaha tabakâtı gibi çeşitli dallarda yazdıkları fıkıh eserleri klasikleşen âlimler arasında şunlar sayılabilir:¹¹

1. Ebû Bekr el-Kâsânî	19. Abdullah b. Yusuf ez-Zeylaî
2. Abdulgani el-Makdisî el-Cemmâîfî	20. Taceddin es-Sübki
3. Seyfeddin el-Âmidî	21. Cemaleddin el-İsnevî
4. Muvaffakuddin İbn Kudâme	22. Halil b. İshak el-Cündî
5. İbnu's-Salah	23. Ekmeleddin el-Bâbertî
6. Abdülaziz b. Abdisselam	24. Abdülkadir el-Kureşî
7. İbnu'l-Hacib	25. Burhaneddin İbn Ferhûn
8. Nevevî	26. Bedreddin ez-Zerkeşî
9. Şehabeddin el-Karafî	27. İbn Receb el-Hanbelî
10. Kurtubî	28. Alaeddin et-Trablusî
11. İbn Dakîk el-Îd	29. İbn Hacer el-Askalanî
12. Necmeddin et-Tûfî	30. Bedreddin el-Aynî
13. Takıyyuddin İbn Teymiyye	31. İbn Kutluboğa
14. İbn Kayyim el-Cevziyye	32. İbnu'l-Hümmam
15. Abdülaziz el-Buharî	33. Celaleddin el-Mahallî
16. Bedreddin İbn Cema	34. Alaeddin el-Merdavî
17. Takıyyüddin es-Sübki	35. Celaleddin es-Suyûtî
18. Necmeddin et-Tarsûsî	36. Zekerıyya el-Ensarî

Bu listeyi daha da uzatmak mümkündür. Ancak burada vurgulamak istediğimiz husus, bu âlimlerin eserlerinin günümüzde de çok tanınan ve başvurulan eserler olduğudur.

Yaptığımız tespit çalışmasında eser verdiği tespit edilen âlimlerin büyük çoğunluğunun, çalışmalarını Kahire veya Dımaşk'ta sürdürdüğü görülmüştür. Vefat ettikleri yerlere göre bir değerlendirme yapıldığında (ki, çoğunlukla ilmi faaliyetlerini sürdürdükleri yerde vefat etmişlerdir) bu iki şehri Halep, Mekke, Kudüs, İskenderiye ve Medine takip etmektedir. Ulemanın vefat tarihleri ve yerleri bakımından 6./12. ve 7./13. yüzyıllarda Dımaşk ilk sıradadır (bu iki asırda Dımaşk'ta 44 kişiye karşılık Kahire'de 24 kişi). Sonraki üç yüzyıl boyunca ise Kahire ilk sıraya geçmiştir: 8./14. yüzyılda Kahire'de 73 kişiye karşılık Dımaşk'ta 57, bir sonraki yüzyılda (9./15.) yine Kahire'de 73 kişiye karşılık Dımaşk'ta 26 kişi. Memlûkler'in son döneminde (10./16. yüzyılın ilk çeyreği) ise Kahire'de 19 kişiye karşılık Dımaşk'ta 7 kişi bulunmaktadır.

11 Burada zikredilen Kâsânî, Âmidî, Kurtubî, Zeylaî, Abdülaziz el-Buharî gibi bazı âlimler, Eyyubî-Memlûk coğrafyası dışından gelerek buraya yerleşmiş ve ilmi faaliyetlerini burada sürdürmüşlerdir. Mesela Kâsânî, Orta Asyalı olmakla beraber Haleb'e yerleşmiş, uzun süre eğitim faaliyetinde bulunduktan sonra burada vefat etmiştir (v. 587/1191).

Kudüs, Mekke ve Medine’de ilk iki asırda çok az kişinin bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu iki asırda listemizdeki âlimlerden Mekke ve Medine’de sadece birer, Kudüs’te ise iki kişi vefat etmiştir, öte yandan 8./14. yüzyıldan itibaren bu üç şehirdeki alim sayısı artmıştır.

Tablo 1

Fıkıh eseri telif eden âlimlerin vefat yerleri ve yüzyıllara göre dağılımı

Vefat yeri ¹²	Kişi sayısı	6./12. yüzyılın son çeyreği	7./13. yüzyıl	8./14. Yüzyıl	9./15. Yüzyıl	10./16. yüzyılın ilk çeyreği
Kahire	189	3	21	73	73	19
Dımaşk	133	6	38	56	26	7
Haleb	36	5	9	11	9	2
Mekke	26	-	1	6	16	3
Kudüs	19	1	1	3	11	3
İskenderiye	11	-	6	3	2	-
Medine	9	-	1	4	3	1
Hama	8	-	2	3	2	1
Harran	4	-	4	-	-	-
Safed	4	-	-	4	-	-
Trablusşam	4	-	-	2	1	1
Kus	3	-	2	1	-	-
Dimyat	2	-	1	-	1	-
Halil	2	-	-	2	-	-
Nablus	2	-	-	1	1	-
Ba’lebek	1	-	-	1	-	-
Dirin (Mısır’ın Garbiye bölgesi)	1	-	1	-	-	-
Gazze	1	-	-	-	1	-
Humus	1	-	-	1	-	-
İsnâ	1	-	1	-	-	-
Kalyub	1	-	-	1	-	-
Remle	1	-	-	1	-	-
Ridaniye	1	-	-	-	1	-
Said bölgesi (Mısır)	1	-	1	-	-	-
Telza’ta (Ariş / Mısır)	1	-	1	-	-	-
Belirsiz	2	-	1	1	-	-
Toplam	464	15	91	174	147	37

12 Seyahat esnasında vefat edenler defnedildikleri şehir içerisinde gösterilmiştir. Ayrıca Dımaşk yakınlarındaki Neva köyünde vefat eden Nevevî ile Mizze köyünde vefat eden Necmeddin et-Tarsusî bu listede Dımaşk içinde gösterilmiştir.

Söz konusu dönemde fıkıh eseri yazan âlimlerin hemen hepsi dört fıkıh mezhebinden birine mensup olarak bilinir.¹³ Bazı âlimlerin mutlak ictihad seviyesine ulaştığı ileri sürülmüştür, ancak bu, yetiştikleri mezhep dışında yeni ve farklı bir görüş külliyyatı ortaya koydukları anlamına gelmemektedir.

Söz konusu âlimlerin mezheplerine göre dağılımı da şöyledir:

Tablo 2

Fıkıh eseri telif eden âlimlerin mezheplere göre dağılımı

Mezhep	Kişi sayısı	Vefat Yeri				
		Kahire	Dımaşk	Haleb	Mekke	Diğer
Şafîî	247	105	62	18	18	44 ¹⁴
Hanefî	103	44	32	17	3	7 ¹⁵
Hanbelî	59	13	35	-	1	10 ¹⁶
Malikî	52	26	2	1	4	19 ¹⁷
Zahiri eğilimli	2	1	1	-	-	-
İsnaaşeri	1	-	1	-	-	-
Toplam	464	189	133	36	26	80

Listede yer alan Şafîî âlimler birkaç istisna dışında Memlûk ilim merkezlerinin hemen tümünde yaygın iken, Hanefî âlimler Mısır'da Kahire dışında ve Bilâduşşam'da da Hama gibi bazı yerlerde görülmez; genelde Kahire, Dımaşk ve Haleb'de yoğunlaşmışlardır. Mâlikîler ağırlıklı olarak Mısır'da yoğunlaşmıştır. Özellikle İskenderiye'de diğer mezheplerden daha yoğun bir Malikî varlığı görülmektedir. Memlûkler döneminde zikredilmesi gereken önemli bir husus da uzun süredir Hicaz'da ve özellikle Medine'de son bulan Malikî fıkıh tedrisinin ve varlığının İbn Ferhûn ailesi eliyle yeniden başlamış olmasıdır. Öte yandan Mâlikîler'in Bilâduşşam'daki varlığı son derece zayıftı. Bunun aksine Hanbelîler, Bilâduşşam'da yoğunlaşmıştı; Mısır ve Hicaz'daki mevcudiyetleri zayıftı.

Fıkıh eseri bulunan âlimlerin beşte dördünün ana uğraş veya ihtisas alanı fıkıhtır. Bu âlimler ağırlıklı olarak bir medresede müderris olarak görev alanlardan oluşmaktadır. İçlerinden pek çoğu aynı zamanda -en azından kariyerlerinin belirli bir döneminde- kadılık yapmıştır. Bunun dışında müftülük, Daruladl müftülüğü, vakıf veya hankah yöneticiliği, muhtesiblik, vezirlik,

- 13 Herhangi bir mezhep mensubiyeti bilinmeyen veya Zâhirî eğilimli olduğu söylenen Muhyiddin İbnu'l-Arabi (v. 638/1240), Zâhirî eğilimli olduğu kaydedilen İbnu'l-Burhân (Ahmed b. Muhammed, v. 808/1405) ve Lübnan'da faaliyet gösteren İsnaaşeri Şemseddin el-Cizzîni el-Âmilî (Muhammed b. Mekki, v. 786/1384) bunların istisnasıdır.
- 14 Şafîî âlimlerden 14'ü Kudüs'te, 7'si Hama'da, 4'ü Safed'de, 4'ü Medine'de, 3'ü Kus'ta diğerleri çeşitli şehirlerde vefat etmiştir.
- 15 Hanefî âlimlerden 7'si Medine, Kudüs ve Trablusşam'da vefat etmiştir. Öte yandan listedeki Hanefî âlimlerden İskenderiye, Hama gibi bazı şehirlerde vefat eden hiç kimse yoktur.
- 16 Hanbelî âlimlerden 4'ü Harran'da vefat etmiştir (bunların hepsi 6./12. ve 7./13. yüzyıllarda yaşamıştır). Diğerleri Nablus, Halil, Kudüs, Ba'lebek gibi Bilâduşşam'ın farklı şehirlerinde vefat etmiştir. Öte yandan Medine, İskenderiye, Hama, Trablusşam ve Haleb'de vefat eden hiç Hanbelî âlimi yoktur.
- 17 Malikî âlimlerden 10 tanesi İskenderiye'de 4 tanesi Medine'de 7'si diğer şehirlerde vefat etmiştir. Kahire'de vefat edenlerin biri de esasen İskenderiye'lidir ve orada uzun süre kadılık yapmıştır.

katiblik (idari-mali yapıda görevli memurluk) gibi çeşitli vazifeler de üstlenmişlerdir. Fıkıh eseri yazarların beşte birinin ana uğraş veya ihtisas alanı fıkıh dışındadır. Bunlar da meslek olarak müderrislik, kadılık gibi görevler üstlenmiş olabilirler, ancak ağırlıklı meşgaleleri hadis, tarih, tasavvuf, kelim, mantık, matematik, dil ilimleri gibi farklı alanlara yönelik olmuştur.

Tablo 3

Fıkıh eseri telif eden âlimlerin ilim dalına yahut mesleklerine göre dağılımı

Ağırlıklı ihtisas alanı ¹⁸	Sayı
Fakih (müderris, müftü, kadı, muhtesib, vezir, bürokrat vb. dahil)	382
Tarihçi	18
Muhaddis	18
Sufî	14
Kelamcı, mantıkçı, filozof	10
Kıraat âlimi; müfessir	8
Dil, nahiv âlimi; edîb	6
Matematikçi, astronom	5
Tabib	2
Mimar	1
Toplam	464

Listeye alınan âlimlerin itikadî ekol mensubiyetlerini tam olarak tespit etmek zorluklar taşımaktadır. Bununla birlikte genel bir tespitte bulunmak mümkündür: Eyyübîler ve Memlûkler dönemi âlimlerinin büyük çoğunluğu, -bir iki istisna bir kenara bırakılırsa- Eş'ariyye ve ehli hadis yönelişlerinden birine sahipti. Şafîî ve Malikî âlimlerin genelde Eş'arî oldukları, ancak Ehl-i hadisin etkisiyle çoğunlukla erken dönem Eş'arîliğini öne çıkaran bir tavra sahip oldukları, yani Fahreddin er-Râzî sonrası gelişen, felsefeyle imtizaç etmiş kelim ilminden uzak durdukları söylenebilir. Hanbelî âlimlerin yanısıra İbn Teymiyye'nin etkisiyle Şafîî ve Malikîler'den bazılarının da kelamî bir intisabı tamamen reddeden bir tavra sahip olduğu görülmektedir. Hanefîler'in itikadî eğilimlerine gelince Eş'ariyye, ehli hadis veya Hanefî-Matürîdî geleneğine bağlılık açısından açık bir tespitte bulunmak her zaman kolay olmayabilir. Öte yandan 6.-7./12.-13. asırlarda Harizm'den veya başka yerlerden Anadolu'ya gelen bazı Hanefî-Mutezîlî âlimlerin varlığına karşın benzer bir durum Eyyübî-Memlûk topraklarına gelenler arasında görülmemektedir. İtikadî yönelişi belirleme açısından fakihlerin İbn Arabî'nin vahdet-i vücud öğretisine yönelik tavırları da incelenmesi gereken ilginç bir konudur.

18 Birden fazla alanda yetkin olan âlimler (mesela İbn Teymiyye, İbn Dakîk el-İd, Takıyyüddin es-Sübki gibi) fakihler içerisinde gösterilmiştir. Birden fazla alanda yetkin olmakla birlikte hadis, tarih, matematik, tıp, kelim, mantık gibi başka bir alandaki eserleriyle daha çok tanınan sınırlı sayıda âlimler (İbn Asakir, Şemseddin Muhammed el-İsfahanî, Kutbüddin er-Râzî, İbn Haldun, İbnü'n-Nefis İbnü'l-Hâim, İbn Hacer el-Askalanî gibi) ise ilgili alanlarda sayıma dahil edilmiştir.

d) Türlerine Göre Yazılan Eserler

1. Usûl Eserleri

Usûl eserlerine dair bir araştırmaya göre Fahreddin er-Râzî ile İbn Kemal Paşa (vefat tarihleri itibarıyla, 606-940/1209-1533) arasında bir usûl eseri yazdığı bilinen 400 âlim bulunmaktadır.¹⁹ Bu âlimlerin 220'si Memlûk topraklarında, diğerleri ise İslam âleminin geriye kalan kısımlarında (Mağrib ve Endülüs, Yemen, Anadolu, Irak, İran, Orta Asya, Hindistan) yaşamıştır. Araştırmamıza temel olmak üzere oluşturduğumuz listeye göre de usûl eseri yazan âlimlerin sayısı buna yakındır. Bu âlimlerin yazdıkları usûl eseri sayısı ise 350 civarındadır (bu rakama kısmi veya natamam şerhler, belirli konulara dair risaleler ve manzum eserler de dahildir). Memlûkler döneminde, müteahhirûn döneminin eğitim ve telifle ilgili genel eğilimine uygun olarak usûl eserleri yazımı belirli mihver eserler etrafında gelişmiştir. Çalışmalara yön veren, bir başka ifadeyle söz konusu dönemdeki âlimlerin şerh, ihtisar, nazma çekme, hâşiye yazma gibi çeşitli çalışmalarına konu olan mihver eserler şunlardır:

1. *el-Mahsûl* (Fahreddin er-Râzî (v. 606/1210))
2. *el-İhkâm* (Âmidî) ve onun dolaylı ihtisarı *Muhtasaru İbni'l-Hâcib* (v. 646/1249)
3. *el-Varakât* (İmâmû'l-Harameyn el-Cüveynî (v. 478/1085))
4. *Minhâcu'l-vusûl* (Beyzâvî (v. 691/1291-2))
5. *Tenkîhu'l-fusûl* (Karafî (v. 684/1285))
6. *Ravzatu'n-nâzır* (Muvaffakuddin İbn Kudâme el-Makdisî (v. 620/1223))
7. *el-Usûl* (Ebu'l-Usr el-Pezdevî (v. 482/1089))
8. *el-Menâr* (Ebu'l-Berekât en-Nesefî (v. 710/1310))
9. *Cem'u'l-cevâmi'* (Tâceddin es-Sübki (v. 771/1370))

Daha az miktarda olmak üzere Hanefiler *Muğni* (Habbâzî) ve *Bedi'u'n-nizâm* (İbnu's-Saati) üzerinde de çeşitli çalışmalar yapmışlardır.

Bu mihver eserlerden Cüveynî ve Pezdevî'nin eserleri hariç diğerleri İslam ilimler tarihinin müteahhirûn döneminde yazılmıştır. Geriye kalan eserlerden *el-Menâr*'ın müellifi Nesefî hariç diğerleri Eyyübiler-Memlûkler döneminde Mısır – Şam coğrafyasında yaşamıştır. Bunlardan Âmidî, İbnu'l-Hâcib, Karâfî ve İbn Kudâme 7./13. yüzyılda, Tâceddin es-Sübki ise 8./14. yüzyılda yaşamıştır.

Yukarıda bahsedilen mihver eserlerin çoğu uzun süreli şerh gelenekleri oluştururken bir kısmı belirli bir dönemle sınırlı kalan bir ilgiye mazhar olmuştur. Ele alınan dönemde usûl yazımı, ansiklopedik boyutta önemli telif eserlerin yanısıra muhtasarlar, şerhler ve manzum eserler şeklinde ortaya çıkmıştır. Usûl yazımının tüm dönem boyunca ilgi çektiğini söyleyebiliriz. Çoğu doğu ülkelerinden gelen, Fahreddin er-Râzî mektebine mensup âlimler *el-Mahsul*

19 Bk. Muhammed Boynukalın, *Fıkıh Usûlü Âlimleri ve Eserleri*, s. 160-371. Önemli usûl eserleri bulunan söz konusu iki meşhur âlimin seçimi itibarı olup -6./12. asır sonlarında vefat eden birkaç kişi dışında- Eyyübiler ve Memlûkler dönemindeki usûl âlimlerinin tamamı bu zaman diliminde yaşamıştır.

çerçevesinde bir literatür ortaya çıkmasına yol açarken Râzî'ye eleştiriler yönelten, ancak aynı metot ve üslubu kullanan Âmidî'nin *el-İhkâm*'ı da usûl yazımında büyük etkide bulunmuştur. Bu iki önemli usûl eseri, tüm İslam âleminde müteahhirün dönemi usûl yazımını ve gündemini belirlemiştir. Müteahhirün döneminin kelâmî-epistemolojik dönüşümünü yansıtan bu çalışmalara karşı çıkan ve özellikle felsefî kelâm ve mantık eğitimini reddeden İbnu's-Salah, Cüveynî'nin -söz konusu dönüşüm öncesine ait- *el-Varakât* adlı eserine bir şerh yazmış ve dönem boyunca (hatta günümüze kadar) süren bir şerh geleneğini başlatmıştır.²⁰

Nahcıvanî (v. 651/1253), Karafî, Şemseddin Muhammed el-İsfahanî (v. 688/1289), uzun bir süre Eyyübî topraklarında bulunan Siraceddin el-Urmevî (v. 682/1283) ve onun öğrencisi Safiyüddin el-Hindî (v. 715/1315) *el-Mahsul* üzerine çalışmalar yapmışlardır.²¹ Ayrıca Râzî'nin *el-Meâlim* adlı, birden fazla ilim dalını meseleler halinde özetle anlattığı eserinin usûl bölümü de 7./13. ve 8./14. yüzyıllarda dönemin birçok âlimi tarafından şerh çalışmasına konu olmuştur.²²

Râzî mektebine daha yakın olan ve Âmidî ile İbnu'l-Hacib'in eserlerini de dikkate alan Beyzavî'nin yazdığı *Minhacu'l-vusûl* de Memlükler dönemi boyunca Şafî âlimlerin üzerinde çalıştığı eserlerden biri olmuştur. Söz konusu dönemde bu eser üzerine 30 civarında şerh, haşiye, tahric gibi çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında Cemaleddin el-İsnevî'nin (v. 772/1370) ve Tâceddin es-Sübkî'nin şerhleri en meşhur olanlarıdır.

Âmidî'nin eserini esas alarak iki eser yazan İbnu'l-Hacib ise müteahhirün döneminde üzerine en çok şerh ve haşiye yazılan *el-Muhtasar* adlı eserini ortaya koymuştur (İbnu'l-Hacib'in furû ile ilgili muhtasar eserinden ayırdetmek üzere buna *el-Muhtasaru'l-usûli* de denilmiştir). Başta Şafî ve Malikî fakihleri olmak üzere farklı mezheplerden birçok âlim bu esere şerh yazarken Hanefilerden Ekmeleddin el-Bâbertî ise ona eleştiriler yönelttiği bir eser kaleme almıştır. İbnu'l-Hacib'in eseri üzerine Memlükler dönemi âlimlerince 40 civarında çalışma yapılmıştır. Bunların en meşhuru Tâceddin es-Sübkî'nin *Ref'u'l-hacib* adlı eseridir. Öte yandan İbnu'l-Hacib'in eserine yazılan şerhlerin en önemlilerinden olan İcî'nin *Şerhu'l-Muhtasar*'ı pek ilgi çekmemiş görünmektedir ve bu eser üzerine hemen hiç çalışma yapılmamıştır. Oysa Osmanlılar'da İbnu'l-Hacib'in eseri İcî'nin şerhi ve Taftazanî ile Seyyid Şerif el-Cürcanî'nin haşiyeleri üzerinden okunmuş ve ciddi bir haşiye geleneği oluşturmuştur. Memlükler dönemindeki bu farklılığın sebebini yukarıda bahsedilen ilim zihniyetinde aramak gerekir.

Malikî fakihlerin bu dönem ve sonrasındaki çalışmaları genellikle Karafî'nin *et-Tenkîh*'i ve İbnu'l-Hacib'in *el-Muhtasar*'ı etrafında şekillenmiştir. Malikî âlimler içinde usûl açısından en velud olanı, bu alanda çok sayıda önemli eser kaleme almış olan Karafî'dir. Mağrib ve Endülüs bölgesinden Malikî fakihlerinin hususi ilgisine mazhar olan Gazalî'nin *Mustasfası* üzerine Eyyübîler dönemi Malikîleri'nin de (İbn Şas ve İbn Reşik gibi) ihtisar türü bazı çalışmalar

20 Özellikle Râzî mektebini incelemekle birlikte bu farklı usûl tavırları hakkında bilgi veren bir çalışma için bk. Tuncay Başoğlu, *Fıkıh Usûlünde Fahreddin er-Razi Mektebi*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2014.

21 *Mahsul* üzerine yapılan çalışmalar, anılan kişilerin eserleriyle sınırlı değildir. Daha ayrıntılı bilgi için bk. Başoğlu, *Fahreddin er-Razi Mektebi*, s. 54-59, ayrıca 129 vd.

22 Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu dönemde *el-Mealim* üzerine 7 tane şerh ve ihtisar çalışması yapılmıştır.

yaptıkları, ancak daha sonra Memlûkler’de bu esere yönelik başka bir çalışma yapılmadığı görülür. Bunun gerisinde de yukarıda bahsedilen eserlerin öne çıkması yatmaktadır.

Râzî’nin eserleri dışında Memlûkler dönemi Şafîî âlimleri özellikle dört esere önem vermişlerdir: İbnu’l-Hâcib’in *el-Muhtasar*, Cüveynî’nin *el-Varakât*, Beyzavî’nin *Minhacu’l-vusûl* ve Taceddin es-Sübki’nin *Cem’u’l-cevâmi* adlı eserleri. Sübki’nin eseri kısa süre içinde medreselerde okunan temel eser haline almış, 8./14. yüzyıl sonlarından itibaren Memlûkler döneminin yaklaşık son 150 yılı boyunca eser üzerine farklı türlerden 30 civarında çalışma yapılmıştır. Sübki’nin eserinin en önemli şerhlerinden birini Zerkeşi yazmıştır; 9./15. yüzyıl Memlûk âlimlerinden Celaleddin el-Mahallî’nin şerhi ise en meşhur olanıdır. Memlûkler’den sonra da Beyzavî’nin *Minhac*’ı değil, artık Sübki’nin eseri genellikle Mahallî haşiyesiyle birlikte okunmuş ve bunlar üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Hanefî fakihler bu dönemde daha çok Pezdevî’nin eseri ile Ebu’l-Berekat en-Nesefî’nin *el-Menâr*’ı üzerine çalışma yapmışlardır. Pezdevî’nin şerhlerinden en meşhuru Memlûkler döneminde Halep’te yaşayan âlimlerden Abdülaziz el-Buharî’ye (v. 730/1330) aittir. Iraklı Hanefîlerden İbnu’s-Saati’nin (v. 694/1295) *el-Bedî*’i ile Dımaşk’a gelip yerleşen Habbazî’nin (v. 691/1292) *el-Muğni*’si de 8./14. yüzyıl boyunca Memlûk Hanefî âlimlerinden ilgi görmüş ve birçok şerh konu olmuştur (*el-Bedî*’e bazı Şafîî âlimler de şerh yazmıştır). Ahsikesî’nin (v. 644/1246) Pezdevî’nin usûlünü ihtisar ederek ortaya koyduğu *el-Muhtehab*’ı üzerine de bazı çalışmalar yapılmıştır. Öte yandan Osmanlılar’da çok önem verilen ve bir şerh-haşiye geleneği oluşturan Sadruşşeria’nın *et-Tavzih*’i ve Taftazanî’nin onun üzerine yazdığı *et-Telvih* adlı haşiyesi Memlûkler dönemi âlimleri tarafından pek ilgi görmemiştir. Memlûkler döneminde 7./13. ve 8./14. yüzyıllarda önde gelen Hanefî usûl âlimleri arasında Abdülaziz el-Buharî ve Habbâzî yanısıra, Hüsameddin es-Sıgnakî (v. 714/1314), Kıvamuddin el-Kâkî (v. 749/1349), Alaeddin İbnu’t-Türkmanî (v. 749/1350), Emir Katib el-Etkanî (v. 758/1357), Siraceddin Ömer el-Gaznevî el-Hindî (v. 773/1372) ve Ekmeleddin el-Bâbertî (v. 786/1384) sayılabilir. Memlûklerin son yüzyılında yaşayan İbnu’l-Hümmam’ın (v. 861/1457) yazdığı *et-Tahrîr* ve öğrencisi İbn Emîri Hacc’ın (v. 879/1474) şerhi (*et-Tahrîr*) de söz konusu dönem Hanefî âlimlerince yazılan en önemli eserlerdendir.

Ehl-i hadis eğiliminin daha baskın olduğu Hanbelî âlimleri de, yukarıdaki âlimlere nisbetle sayıca daha az usûl eseri vermekle birlikte, bu alana önem vermişlerdir. Memlûkler dönemi Hanbelî âlimlerin usûl yazımı esas olarak İbn Kudame’nin -Gazâlî’nin *el-Mustasfâ*’sını örnek alarak yazdığı- *Ravzatu’n-nâzir* adlı eseri üzerinden yürümüş, özellikle Necmeddin et-Tûfî’nin (v. 716/1316) *Ravza* üzerine önemli şerh çalışması sonraki çalışmaların onun bu eseri üzerinden yürütmesini beraberinde getirmiştir. İbn Teymiyye ve öğrencilerinin -tıpkı İbnu’s-Salah gibi- müteahhirün dönem usûl yazımına muhalefetleri, bu tür usûl yazımıyla mezc olmuş bir eser türünün ortaya çıkışını geciktirmiştir. Alaeddin el-Merdavî (v. 885/1480) *Tahrîru’l-menkul* ve onun şerhi olan *et-Tahbîr* adlı eserlerinde Râzî ve Âmidî ile onların takipçilerinin eserlerini de dikkate alan bir yol izlemiştir. Usûl açısından yukarıdaki dört Hanbelî âlimin yanısıra el-

Müneccâ b. Osman (v. 695/1296), İbn Kayyim el-Cevziyye (v. 751/1350) ve İbnu'l-Mibred (v. 909/1503) de önemli çalışmalar yapmışlardır. Eyyübîler-Memlûkler döneminin dikkat çeken hususlarından biri de müteahhirûn dönemi mantık-metafizik yöntem ve dilinin kullanılmasına tepki gösteren âlimlerin standart usûl yazımı dışında eserler yazmış olmalarıdır. Bunlar içerisinde İbn Teymiyye ve öğrencisi İbn Kayyim el-Cevziyye'nin tavrı öne çıkar.

Genel olarak değerlendirilecek olursa Memlûkler döneminde usûl yazımının çok canlı olduğu, Râzî ve Âmidî'nin eserleri üzerinden usûl meselelerinin tartışıldığı, fikhın aşağıda kısaca bahsedilecek olan küllî kâidelere dayandırılması, maslahat ve makasıdın gözetilmesi hususlarına önem verilerek özel bir kitabiyatın ortaya çıktığı, özellikle Memlûkler döneminin getirdiği yeni hukuk uygulamalarının da etkisiyle bir mezhebe ittiba, taklid ve telfik, icthad ehliyeti gibi canlı tartışma konularının var olduğu görülmektedir. Yukarıda bahsedilen eserler dışında da Bedreddin ez-Zerkeşi'nin (v. 794/1392) ansiklopedik eseri *Bahru'l-muhît*'i gibi fikh usûlü tarihinde çok önemli bir yere sahip olan eserler bulunmaktadır. Yukarıda zikredilen âlimlerin dışında ilmi mesaisinde fikh usûlüne ağırlık veren âlimler arasında Şemseddin el-Cezerî (v. 711/1312), Alaeddin el-Bâcî (v. 714/1314), Alaeddin el-Konevî (v. 729/1329), Nureddin el-Hevvârî (v. 737/1336), Tâceddin İbnu't-Türkmanî (v. 744/1343), Şemseddin Mahmud el-İsfahanî (v. 749/1349), Takıyyüddin es-Sübki (v. 756/1355), Celaeddin et-Tebbânî (v. 793/1391), Şihabeddin el-İbşitî (v. 883/1478) gibi pek çok âlim sayılabilir.

Genelde müteahhirûn dönemi özelde de Memlûkler dönemi için icthad, taklid, mezheb ve bununla bağlantılı olarak fetvâ ve kaza anlayışı özellikle incelenmeyi bekleyen bir alandır. Memlûklerde âlimlerin müctehid derecesine erişmelerini hedefleyen bir eğitim verildiği, birçok âlim hakkında müctehid olduğunun söylendiği ve icthad ehliyetine dair bir gündem bulunduğu görülür. Çok sayıda âlimin -kendisi veya başkaları tarafından- icthad rütbesinde olduğu söylenmiştir. İctihad ve mezhebe bağlılık konusunda genel olarak iki tür yaklaşım bulunduğu, bunlardan birinin mutlak icthad seviyesine ulaşmayı önemseydiği (Suyûtî'nin *et-Tahdis bi-nimetillah* adlı risalesi bu tür iddiaların bir örneğidir), diğer yaklaşımın ise hukukî istikrarı daha çok önemseydiği (İbn Receb el-Hanbelî'nin (v. 795/1393) *er-Red alâ men ittebaa gayra'l-mezâhibi'l-erbaa* adlı eserindeki görüşleri bunun bir örneğidir) görülmektedir.²³ Naslara, yani Kitab ve Sünnet'e ittiba ve mezheb kavilleri arasındaki ilişki, mezhebin rolü ve geçmiş birikimin nasıl yorumlanacağı hususu, Ebu Şâme, İbn Teymiyye, Karâfi, Takıyyüddin es-Sübki gibi birçok âlimin önemli bir gündem maddesidir. Mesela Takıyyüddin es-Sübki'nin *Manâ kavli'l-İmâm el-Muttalibî: İzâ sahha'l-hadîs fe-hüve mezhebi* adlı eseri, esasen avam açısından naslara ittiba ile mezhebi taklid arasındaki sınırı belirleyen kuralları tartışır. Bu çerçevede taklidin esaslarını belirlemeye yönelik fikh usûlünde işlenen konuları daha ayrıntılı ve güncel meseleleri dikkate alarak işleyen eserler de yazılmıştır. Medine tarihine dair eserleriyle meşhur olan Nureddin es-Semhudî'nin (v. 911/1506) *el-İkdu'l-ferid fi ahkami't-taklid* adlı eseri bu tür kitabiyata örnek verilebilir.

23 Bu konuda ayrıca bk. Tuncay Başoğlu, "Memlûkler Döneminde Fikh Eğitimi", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, sayı 25-26, 2018 Bahar-Güz, s. 5-57 (yayımlanacak).

Necmeddin et-Tarsusî'nin (v. 758/1357) *Tuhfetu'l-Türk* adlı eseri gibi bazı eserlerde görüldüğü üzere Memlûklerde mezhepler arası bir rekabet olmakla birlikte, Büveyhîler – Selçuklular döneminde doğu topraklarında olduğu gibi bir çatışma yoktur. Tabii ki mezheb savunusuna dair eserler yazılmıştır (bk. aş. Tabakât), ancak sosyal bir çatışma zemini bulunmamaktadır. Usûl eserlerinde teorik olarak tartışılan hususlar bir yana fiilen Gazâlî'nin tüm mezhepleri kucaklayan yaklaşımı yürürlüktedir. Nitekim ihtilafta rahmet olduğu yolundaki anlayışa dayalı ifadeler bu kabullenmeyi ve hoşgörüyü yansıtır. Safed kadısı el-Hatib el-Osmanî (Sadreddin Muhammed b. Abdirrahmân ed-Dımaşkî es-Safedî, v. 780/1378'den sonra) de aynı yaklaşımla, hilaf eserinin adını *Rahmetu'l-ümme fi'htilâfi'l-eimme* olarak koymuştur.

Mezheplerin yerleşmesi, usûl eserlerinin daha teorik hale gelmesi ve “iftâ ile içtihadın birbirinden ayrı ilmî faaliyetler olarak görülmeğe başlanmasının”²⁴ ardından mezheb içi ictihad, tahrîc, tercih ve mezhebe göre fetvâ verme esaslarına yönelik daha hususî talimatlar ve kâideler içeren eserler yazılması ihtiyacı gündeme geldi. Fetvâ âdâbına dair mütekaddimûn döneminde de çeşitli usûl ve furû eserleri içerisinde görüşler beyan edilmiş olmakla birlikte genellikle müffînin müctehid olması gerektiği şeklindeki kabulden hareket edilmiş ve müstakil bir fetvâ âdâbı/usûlü kitabiyatı ortaya çıkmamıştı.²⁵ Mezheplerin istikrarı ile birlikte, konunun usûl ve furû eserleri içerisinde incelenmesine ilave olarak özellikle Eyyübiler-Memlûkler döneminde bu konuya dair müstakil eserler yazılmıştır. Bu durumun hem fıkıh usûlü yazımının gelişimi/dönüşümü ile hem de mezheplerin istikrarı ile ilgili özel bir vakıyı yahut gelişmeyi gösterdiği kanaatindeyiz. Fetvâ âdâbıyla ilgili ele aldığımız dönemde yazılan önemli müstakil eserler arasında İbnu's-Salah'ın *Edebu'l-müftî ve'l-müsteftî*, Nevevî'nin *Âdâbu'l-fetvâ ve'l-müftî ve'l-müsteftî*, İbn Hamdan el-Harrânî'nin *Sıfatu'l-fetvâ ve'l-müftî ve'l-müsteftî* ve Suyûtî'nin *Edebu'l-fityâ* adlı eserleri zikredilebilir.

2. Kavâid, Furûk, Eşbah ve Nezâir Literatürü

Müteahhirûn döneminde fıkıh alanında zikredilmesi gereken önemli bir diğer gelişme, usûlün giderek daha teorik ve genel bir yapı kazanmasına karşı, usûl ile furû arasında irtibatı kuracak ara eserlerin ortaya çıkmış olmasıdır. Memlûkler döneminde kavâid, furûk, eşbah ve nezâir, tahrîcu'l-furû ale'l-usûl gibi adlarla ortaya çıkan eserlerin önemli işlevlerinden biri budur. Kavâid, furûk, eşbah ve nezâir gibi farklı adlarla yazılan eserlerin hepsinde ortak olan husus, bir bütün olarak şer'î hükümlerin temel hedeflerinin kavranması ve gerekçelendirilmesi

24 Bu konuda bk. Ahmet Yaman, *Fetva Usûlü ve Âdâbı*, s. 22-25.

25 Fetvâ âdâbı kitabiyatı hakkında bk. Yaman, *a.g.e.*, s. 40-46. Her ne kadar Ebu Bekir el-Kâşânî'ye (v. 280/893) *Usûlu'l-fityâ* ve Iraklı Şafîî fakihî Ebu'l-Kasım es-Saymerî'ye (v. 386/996) *Edebu'l-müftî ve'l-müsteftî* adlı iki eser nispet ediliyorsa da bunlar hem nadir örnekler gibi görünmektedir hem de günümüze ulaşmadıkları için içerik ve amaçları hakkında tam bir tespit yapmak zordur. Mâlikî fakihlerden Huşenî'nin (v. 361/972) de *Usûlu'l-fityâ fi'l-fikh alâ mezhebi'l-İmam Malik* adlı bir eseri vardır, ancak bu eser, fetvâ usûlüyle ilgili değildir, mezheb içi görüş ayrılıklarını dayandıkları asılları vererek işler (bu eser hakkında bk. Necmettin Kızılkaya, *Küllî Kâideler*, s. 155). Ayrıca erken dönemlerde Saymerî'ye nispet edilen eserle aynı başlıkta başkaca bir esere rastlanmaması, en-Nedîm'in *el-Fihrist*'inde bu tür bir eser kaydının bulunmaması, bu eserlerin -müstakil eserler olduklarını ve adlandırmaların sonradan değil de özgün olduğunu farzetsek bile- en azından nadir olduklarını gösterir.

düşüncesi üzerine kurulu olmalıdır ve bu yönüyle Cüveynî ve Gazâlî ile birlikte gelişen maslahat ve makâsîd düşüncesiyle irtibatlıdır; diğer yönüyle ise mezhebin sistemli bir bütünlük içinde kavranmasını sağlamak üzere cüz'î fıkıh meselelerinden istikra yoluyla küllî esaslara ulaşılması yahut birden fazla fıkıh bâbını ilgilendiren konu ve kavramların işlenmesi veya aralarındaki benzerlikten dolayı karıştırılabilecek olanların farklılıklarının gösterilmesi, böylece fer'î meselelerin çoğunda fıkıh düşüncesine yön veren esasların ortaya konulmasıdır. Küllî kâideler erken dönemlerden itibaren ortaya çıkmış ve çok sayıda ara kâide tespit edilmiş olmakla birlikte kavâid literatürünün tipik örneklerinin ortaya çıkışı Memlûkler döneminde. Müttekaddimûn döneminde zikredilen literatür örnekleri daha çok hilaf ilmi ile ilgili görünmektedir. Zaten Memlûkler döneminde kavâide dair bir söylem ve peşpeşe gelen çok sayıda eser vardır ve bunlar bu alanda bir literatürün varlığından bahsetmemizi meşrulaştırır; öte yandan erken dönemdeki örnekler kavâid düşüncesinin furû ve hilaf eserleri çerçevesinde gelişme göstermekle birlikte müstakil bir literatür ortaya çıkarmadığını, zaten dönemin mezheb tartışmalarının niteliği gereği hilaf literatürünün öncelikli olduğunu ortaya koymaktadır. Erken dönemde (özellikle 4.-5./10.-11. asırlarda) ve doğu İslam coğrafyasında mezhepler arası çekişmelerin tetiklediği ortam, hilaf eserlerinin altın çağıdır. Öte yandan bu tür ciddi bir çekişme ortamının bulunmadığı Memlûkler döneminde hilaf eserlerine pek fazla rastlamayız. Esasen kavâid literatürünü ortaya çıkaran kelâmî ve fikhî zihin altyapısının kelâmın ve fıkıh usûlünün geçirdiği dönüşümle önemli bir irtibatı vardır ve kavâid literatürü için verilen tipik örneklerin hemen hepsi Memlûkler dönemine aittir.²⁶

Memlûkler dönemi fıkıh mesaisinin ve yazımının özgün ve ayırdedici özellikleri arasında yer alan kavâid düşüncesine dair eserlerin içerisinde en meşhuru İzzuddin Abdülaziz b. Abdisselam'ın (v. 660/1262) *Kavâid* adını taşıyan eserleridir. Onun eserleri yukarıdaki usûl yazım geleneklerinin içinde yer almadığı gibi herhangi bir şerh geleneği de oluşturmamıştır. Bununla birlikte Memlûkler dönemi boyunca hem bu eser üzerine bazı çalışmalar yapılmıştır hem de eşbah ve nezâir türü eserlerin gündemini ve söylemini belirlemiştir. İbn Abdisselam'ın *el-İmâm fî beyâni edilleti'l-ahkâm* adlı eseri doğrudan fıkıh usûlüyle, *Kavâidu'l-ahkâm* ise daha çok küllî kâideler ve maslahat düşüncesiyle ilişkilidir. Onu, *el-Furûk* adlı eseriyle öğrencisi Şihâbeddin el-Karâfî takip eder. Erken dönemlerde tefsir ilmindeki vucûh ve nezâir adlandırmasına benzer şekilde eşbah ve nezâir adıyla ilk eser veren ise ilmî faaliyetlerini Kahire'de sürdürmüş olan Şafîî âlim Sadruddin İbnu'l-Vekil'dir (v. 716/1317). Onun *el-Eşbah ve'n-Nezair* adlı eseri İsnevî, Taceddin es-Sübki, İbnu'l-Mulakkın, Suyûtî ve İbn Nüceym'in aynı adı taşıyan kitaplarına ve Alâî'nin *el-Mecmûu'l-müzhebi*'ne örnek olmuştur. Osmanlı dönemi Mısırlı Hanefî âlimlerinden Zeynüddin İbn Nüceym (v. 970/1563), kendi eserinde özellikle Sübki'nin çalışmasından faydalanmıştır. İbn Nüceym'in bu eseri sonraki dönemlerde

26 İlgili literatürün tarihî gelişimi hakkında ayrıntılı bir inceleme için bk. Necmettin Kızılkaya, *Küllî Kâideler*, s. 111-230; furûk literatürü hakkında bk. a. mlf., *İslâm Hukukunda Farklar*, s. 89-208. Ayrıca bk. Şükrü Özen, "Furûk", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/furuk--fikih> (25.08.2019); Mustafa Baktra, "Kâide", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kaide> (25.08.2019).

bir şerh-haşiye geleneği oluşturmuş, üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Kavâid adıyla yapılan çalışmalar arasında üzerine birçok çalışma yapılan Halil b. Keykeldî el-Alâî'nin eseri ile Zerkeşî ve İbn Receb el-Hanbelî'nin eserleri de zikredilmeye değer.

İlk defa Şehabeddin ez-Zencanî'nin eseriyle başlayan, Cemaleddin el-İsnevî ve Şerif et-Tilimsanî'nin eserleriyle devam eden tahrîcî'l-furû ale'l-usûl tarzı eserler de usûl ile furû arasında ara eser ihtiyacını karşılamaya yönelik bir başka örnek olarak görülebilir. Furû-usûl irtibatını göstermeye yönelik birer eser yazan bu üç âlimden Zencanî Bağdad'da, İsnevî Kahire'de ve Şerif et-Tilimsanî ise Fas ve Tilimsan'da ilmî faaliyetlerini sürdürmüştür. İbnu'l-Lahham'ın *el-Kavâid ve 'l-fevâidu 'l-usûliyye* adlı eseri de benzer bir hedef güder.

Bu çerçevede Memlûkler dönemi kavâid eserlerine dair şu kitaplar sıralanabilir:

1. Abdülazîz b. Abdisselâm (v. 660/1262), *Kavâidu 'l-ahkâm fî mesâlihi 'l-enâm*
2. Abdülazîz b. Abdisselâm, *el-Kavâidu 's-suğrâ*
3. Şihabuddin el-Karafî (v. 684/1285), *el-Furûk*
4. Sadruddin İbnu'l-Vekil (v. 716/1317), *el-Eşbâh ve 'n-nezâir*
5. Halil b. Keykeldî el-Alâî (v. 761/1359), *el-Mecmûu 'l-müzheb fî kavâidi 'l-mezheb*
6. İbnu'n-Nakkaş (v. 763/1362), *Kitâbu 'n-Nezâir ve 'l-furûk*
7. Taceddin es-Sübkî (v. 771/1370), *el-Eşbâh ve 'n-nezâir*
8. İbn Kadî'l-Cebel (v. 771/1370), *el-Kavâidu 'l-fikhiyye*
9. Cemaleddin el-İsnevî (v. 772/1370), *el-Eşbâh ve 'n-nezâir*
10. Cemaleddin el-İsnevî, *Metâliu 'd-dekâik fî tahrîri 'l-cevami' ve 'l-fevârik*
11. Şemseddin es-Sarhadî (v. 792/1390), *Muhtasarı Kavâidi 'l-Alâî*
12. Bedreddin ez-Zerkeşî (v. 794/1392), *el-Mensûr fî 'l-kavâid*
13. Bedreddin ez-Zerkeşî, *Hâşiye alâ Kavâidi 'l-Alâî*
14. İbn Receb el-Hanbelî (v. 795/1393), *el-Kavâid*
15. Ebu'r-Ruh İsa b. Osman el-Gazzî (v. 799/1397), *el-Cevahir ve 'd-dürer*
16. İbnu'l-Lahham (v. 803/1401), *el-Kavâid ve 'l-fevâidu 'l-usûliyye*
17. İbnu'l-Mulakkın (v. 804/1401), *el-Eşbâh ve 'n-nezâir fî 'l-fikh*
18. Siraceddin Ömer b. Reslân el-Bulkinî (v. 805/1403), *el-Fevâidu 'l-cisâm alâ Kavâidi*

İbn Abdisselam

19. Şemseddin Muhammed b. Muhammed el-Gazzî el-Ayzerî (v. 808/1406), *Esne 'l-makasid fî tahriri 'l-kavâid*
20. İzzeddin İbn Cema (v. 819/1419), *Şerh ale 'l-Kavâidi 'l-kübrâ li 'bni Abdisselâm*
21. Şemseddin el-Vannuğî et-Tunusî (v. 819/1419), *Tenkîhu Kavâidi İbn Abdisselam*
22. Takıyyüddin Ebu Bekr el-Hısnî (v. 829/1426), *el-Kavâid* (büyük ölçüde Alâî'nin *Mecmuu*'na dayalıdır)
23. İbn Hatibi'd-Dehşe, Mahmûd b. Ahmed el-Feyyûmî (v. 834/1431), *Muhtasar min kavâidi 'l-Alâî ve kelâmi 'l-İsnevî*

24. Bedreddin Muhammed b. Ebû Bekir el-Bekrî el-Mısırî eş-Şâfiî (v. 9./15. yüzyılın ilk yarısı), *el-İstiğnâ fi'l-furûk ve'l-istisna*

25. İbnu'l-Mibred (v. 909/1503), *el-Kavâidu'l-küllüyye ve'd-davâbitu'l-fikhiyye*
İbnu'l-Mibred'in ayrıca *Muğnî zevi'l-efhâm ani'l-kütübi'l-kesîre fi'l-ahkâm* adlı eserinde de küllî kâidelerle ilgili bir bölüm bulunmaktadır.

26. Celaleddin es-Suyûtî (v. 911/1505), *el-Eşbâh ve'n-nezâir fi kavâid ve furû'i fikhi's-Şâfiyye*

3. Furû Eserleri

Eyyübîler-Memlûkler döneminde tıpkı usûl eserlerinde olduğu gibi kapsamlı, standart furû eserlerinin yazımı belirli mihver eserler etrafında gelişmiş, esasen birer büyük şerh geleneği oluşturan bu mihver eserlerin çoğu yine bu dönemin başlarında yaşayan fakihlerce kaleme alınmıştır. Bir başka ifadeyle, Hanefiler dışındaki diğer mezheplerde müteahhirûn dönemi fıkıh eğitiminde ve yazımında mihver olan furû eserleri ele aldığımız dönemde ve coğrafyada yazılmıştır. Söz konusu dönemde telif edilen furû eserlerini mezheplere göre şöyle ele alabiliriz:

a) Şafî mezhebinde: Bu mezhepte müteahhirûn dönemini şekillendiren eserler Nevevî (v. 676/1277) ve Râfiî'nin (v. 623/1226) eserleridir. Esasen Moğol istilasının da etkisiyle Şafî mezhebinin ağırlık merkezi doğu topraklarından Mısır-Biladuşşam bölgesine kaymıştır; ele alınan dönem boyunca 7./13. yüzyılda yaşayan ve furû alanında önemli eserler kaleme alan üç fakihin (Abdülkerim er-Râfiî, Abdulgaffar el-Kazvinî (v. 665/1266) ve Kâdı el-Beyzavî) eserlerinden sonra artık doğu topraklarında önemli furû eserleri ortaya çıkmamış görünmektedir. Müteahhirûn dönemi Şafî eserleri ağırlıklı olarak -Memlûkler döneminin başlarında yaşayan- Nevevî'nin eserleri etrafında şekillenmiştir. Nevevî, gerek Ebu İshak eş-Şirâzî'nin (v. 476/1083) gerekse Râfiî üzerinden Gazalî'nin eserleri üzerine çalışarak Irak ve Horasan Şafîleri'nin görüşlerini işlemiştir.

Şafî fakihleri Eyyübîler döneminde Şirazî'nin *el-Mühezzeb* ve *et-Tenbih*'i ile Gazalî'nin *el-Vasît*'i üzerine, Memlûkler döneminde ise şu üç eser üzerine şerh ve ihtisar türü çalışmalar yapmışlardır: Şirazî'nin *et-Tenbih*, Nevevî'nin *Minhâc* ve Abdulgaffar el-Kazvinî'nin *el-Hâvî es-Sağîr* adlı eserleri. Ele aldığımız dönem (Eyyübîler-Memlûkler) boyunca *Tenbih* üzerine 50'ye yakın, Nevevî'nin *Minhac*'ına 40 civarında, Kazvinî'nin *Hâvîsi* üzerine ise 20 civarında çalışma yapılmıştır. Şirâzî'nin *et-Tenbih*'i üzerine bu kadar çok çalışma yapılmasının sebeplerinden biri, eserin fıkha başlangıç (ibtida) seviyesinde okutulmasıdır. Bu eserleri karşılaştıran, birbirlerine ziyadelerini ele alarak birleştiren eserler de vardır. Nitekim Veliyyüddin İbnu'l-İrakî (v. 826/1423) *Tahrîrû'l-fetâvî ale't-Tenbih ve'l-Minhâc ve'l-Hâvî (en-Nüket ale'l-muhtasarâti's-selâse)* adlı çalışmasında bu üç eseri esas almıştır. Nevevî'nin *Minhâc*'ındaki görüşleri esas alarak yazılan önemli muhtasarlar da vardır. Bunlar arasında İbn Nakîb el-Mısırî'nin (v. 769/1368) *Umdetu's-sâlik*'i ile Zekerîyya el-Ensârî'nin (v. 926/1520) *Menhecu't-tullâb*'ı zikredilebilir,

ki bu eserler üzerine de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Kazvinî'nin *Hâvî'sini* manzum hale getiren Zeynüddin İbnü'l-Verdî'nin (v. 749/1349) *el-Behcetü'l-Verdiyye* adlı eseri, yeni bir şerh – haşiye geleneğini başlatmış ve gerek Memlûkler döneminde gerekse sonrasında pek çok âlim bu eser üzerinde çalışmıştır.

Bunların yanı sıra Nevevî'nin diğer eserleri ve Râfî'nin eserleri üzerine de çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Nevevî'nin *Ravza'sı* üzerine geniş bir literatür oluşmuştur. Ayrıca Zerkeşî (v. 794/1392), İbnu'l-Mulakkîn (v. 804/1401) ve Takıyyüddin el-Hısnî (v. 829/1426) ise müteahhirûn dönem Şâfiîlerinin üzerinde çalıştıkları hemen tüm eserler üzerine şerh, ihtisar, hadis tahrîci vb. türden yaptıkları çalışmalarla dikkat çekerler.

Cemaleddin el-İsnevî'nin (v. 772/1370) gerek Nevevî gerekse Râfî'ye eleştiriler yönelterek *el-Mühimmât fî şerhi 'r-Râfî ve 'r-Ravza* adlı bir eser kaleme almasının ardından bir tartışma gündemi oluşmuş ve Ezraî'den (v. 783/1381) itibaren şerh, reddiye, telhis vb. türden çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Tenkit yöneltenler arasında Ömer b. Reslan el-Bulkinî (v. 805/1403), Akfehî (v. 808/1405) ve İbn Kadı Şuhbe (v. 874/1469) bulunmaktadır.

Öte yandan Beyzavî'nin (v. 691/1291-92) *Gayeti'l-kusvâ* adlı önemli furû eseri çok fazla ilgiye mazhar olmamıştır (Listemizde Memlûk âlimlerine ait sadece iki şerh tespit edilmiştir).

Bunların dışında mütekaddimûn döneminden iki âlimin, İbnu'l-Mehâmîlî (v. 415/1024) ile Kadı Ebu Şüca el-İsfahanî'nin (v. 500/1107'den sonra) eğitim amaçlı kullanılan muhtasar eserleri üzerine de önemli sayıda şerh çalışması yapılmıştır. İbnu'l-Mehâmîlî'nin *el-Lübâb'ı* üzerine özellikle 9./15. yüzyıl fakihlerinden Ebu Zür'a Veliyyüddin İbnu'l-İrakî, Burhaneddin el-Kerekî, Celaluddin el-Bekrî ve Zekeriyya el-Ensârî gibi âlimler çalışmalar kaleme alırken, Kadı Ebu Şüca'nın *el-Muhtasar'ına* (diğer adlarıyla *Gâyeti'l-İhtisar* ve *et-Takrîb fî'l-fıkh*) ele aldığımız dönemde İbn Dakîku'l-İd, Takıyyüddin el-Hısnî, İbn Kasım el-Gazzî ve İbn Abdisselam el-Menûfî gibi âlimler şerh yazmışlardır.

b) Hanefî mezhebinde: Diğer mezheplerden farklı olarak Hanefî mezhebinde müteahhirûn döneminin en önemli metinleri Doğulu (çoğu Maveraünnehirli bir kısmı ise Iraklı) fakihler tarafından yazılmıştır. Bununla birlikte Memlûk topraklarında önemli Hanefî âlimleri yetişmiş ve bunlar mezheb birikiminin gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bilindiği üzere 7./13. yüzyıldan 9./15. yüzyıl ortalarına yani Fatih dönemine kadar Anadolu'dan pek çok ilim talibi, ileri düzey öğrenim için Halep, Dimaşk ve Kahire'ye gitme ihtiyacı duymuş, bunların bir

kısmı söz konusu ilim merkezlerinde yerleşmiş ve ilim hayatını orada sürdürmüştür.²⁷ Ancak Nureddin Zengî döneminden itibaren doğudan başlayan göçlerle gelen Hanefî fakihlerin sayısı çok daha fazladır. Moğol istilası bu göçleri artırmıştır. Hanefî fakihler ağırlıklı olarak Haleb, Dimaşk ve Kahire'ye yerleşmiştir. Göç yoğunluğunun doğuda Timur'un iktidarı dönemine kadar sürdüğü, 8./14. yüzyıl sonlarından itibaren azaldığı söylenebilir.²⁸

Mezhepte furû alanında müteahhirûn dönemine yön veren eserler (Merginanî'nin *el-Hidaye*'si, *Fetâvâ Kadîhan*, mütûn-ı erbaa vb.) Irak ve Orta Asya'da yazılmıştır. Memlûk Hanefî âlimleri ise önemli furû ve usûl eserleri vücuda getirmelerinin yanısıra özellikle Memlûkler dönemi fıkıh yazımının temayüz eden türleri bakımından önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu çerçevede ahkâm hadisleri ve fıkıh eserlerindeki hadislerin tahrîci, mezheb tarihinin yazımı (tabakât), kavâid, yargı, yönetim gibi alanlarda eserler yazmışlardır.

6./12. ve 7./13. asırlarda Zengî-Eyyûbî topraklarına göç eden Hanefî fakihleri ya Kâsânî ve Radyyyuddin es-Serahsî'de olduğu gibi müstakil eserler telif etmişler veya İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî'nin *el-Câmiu'l-Kebîr* ve *el-Câmiu's-sağîr* adlı eserlerine şerh yazmışlardır. Memlûk Hanefî âlimlerinin furû çalışmalarında ise üç yöneliş tespit edilebilir: İlki ve en önemlisi, -mezhepte müteahhirûn döneminin genel eğilimine uyumlu şekilde- ağırlıklı olarak *el-Hidaye* üzerine çalışmışlardır. Bu dönemde *el-Hidaye* üzerine şerh, hadis tahrîci vb. türden 30 civarında çalışma yapılmıştır. Bu tür çalışmaların en meşhurları İbnu'l-Hümmam'ın *Fethu'l-Kadîr* adlı abidevi eseri ile Abdullah b. Zeylâ'nin *Nasbu'r-Râye*'sidir. İkinci olarak *el-Câmiu'l-kebir* ve *el-Câmiu's-sağîr* gibi zâhiru'r-rivaye eserleri üzerine yapılan çalışmalar Memlûkler'de de devam etmiştir. Üçüncü yöneliş ise muhtasar eserler (Kudurî'nin *el-Muhtasar*'ı, mütun-ı erbaa vb.) üzerine sayıca çok fazla olmayan çalışmalardır, bunlar üzerine birer veya birkaç çalışma yapılmıştır. Öte yandan müstakil muhtasar bir eser yazma yönünde bazı teşebbüsler varsa da bunlar pek tutulmamış görünmektedir. Bu yönüyle, hem doğu topraklarında hem de daha sonra Osmanlılar'da birer şerh geleneği oluşturan önemli muhtasarlara benzer bir eser Memlûkler'de bulunmamaktadır.

27 Bu şekilde ilgili coğrafyaya giden Anadolu kökenli olan âlimler arasında Şafîî Dimaşk kadılıkudatı Alaeddin el-Konevî (v. 729/1329), Hanefî fakihlerden Ekmeleddin el-Babertî (v. 786/1384), Şemseddin el-Konevî (v. 788/1386), Bedreddin el-Aynî (v. 855/1451) ve Kafıyeci (v. 879/1474) gibi birçok âlim sayılabilir. Babaları Anadolu'dan gelip ilgili coğrafyaya yerleşmiş olan Memlûk âlimleri de vardır. Bunlar arasında Hanefî Dimaşk kadılıkudatı Necmeddin et-Tarsusî (v. 758/1357), Hanefî Dimaşk kadılıkudatı Cemaleddin el-Konevî (v. 770/1369), İbnu'r-Rabve el-Konevî (v. 764/1363) ve İbnu'l-Hümmam (v. 861/1457) sayılabilir. Mevlana Celaleddin er-Rûmî, Davud el-Kayserî, Kadı Burhaneddin, Şeyh Bedreddin, Molla Fenarî gibi Memlûk ilim merkezlerinde eğitim gördükten sonra memleketlerine dönen birçok âlim de bulunmaktadır. Osmanlılar'da Fatih döneminden itibaren Memlûk topraklarına fıkıh eğitimi için gitme sıklığı azalır. Mesela bu şekilde herhangi bir yere gitmeyen âlimler arasında Molla Hüsrev'i zikredebiliriz.

28 Bu şekilde doğudan ve Irak'tan gelenler arasında Kâsânî (v. 587/1191), Sıbt İbnu'l-Cevzî (v. 654/1256), Habbazî (v. 691/1292), Hüsameddin es-Sıgnakî (v. 714/1314), Abdülaziz el-Buharî (v. 730/1330), Kıvamuddin el-Kâkî (v. 749/1349), Emir Katib el-Etkanî (v. 758/1357), Siraceddin el-Gaznevî el-Hindî (v. 773/1372) sayılabilir.

c) Malîkî mezhebinde: Bu mezhepteki durum Şafîî mezhebine benzemektedir, müteahhirûn döneminin mezhep yönelişini belirleyen önemli eserler Eyyûbî-Memlûk dönemi Malîkî fakihlerince yazılmıştır. Müteahhirûn dönemi mezhep literatüründe önemli köşetaşlarını oluşturan eserlerin hemen hepsi ilgili coğrafyada yazılmıştır (İbn Şas, İbnu'l-Hâcib, Karafî ve Halil b. İshak'ın eserleri). İbn Şas'ın *İkdu'l-cevâhiri's-semîne*'si ile başlayan yeni tarz eser yazımını İbnu'l-Hâcib'in *el-Muhtasaru'l-fer'i* veya *Câmiu'l-ummehât* diye tanınan eseri takip etti. Bu eser üzerine bir kısmı Mağrib bölgesinde olmak üzere otuz kadar şerh vb. türü çalışma yapılmıştır. Eser, Halil b. İshak'ın *el-Muhtasar*'ı yazıldıktan sonra da önemini korumuş ve Memlûkler dönemi boyunca üzerine birçok çalışma kaleme alınmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Memlûkler döneminde İbnu'l-Hâcib'in *el-Muhtasaru'l-fer'i*si üzerine onbeş civarında şerh vb. türü çalışma yapılırken Halil'in *el-Muhtasar*'ına bunun üçte biri kadar şerh yazılmıştır (tabii Mağrib topraklarındaki çalışmalar bu rakamların dışındadır). İbnu'l-Hâcib'den bir asır sonra yaşayan Halil'in eseri, genel olarak tüm müteahhirûn dönemi boyunca en etkili şerh geleneğini oluşturan eserdir. 8./14. yüzyıl sonlarından itibaren Malîkî fakihlerin tedris ve telif faaliyetinin merkezinde ağırlıklı olarak bu eser yer almıştır.

Bu iki eserin yanısıra mütekaddimûn dönemi fakihlerinden İbnu'l-Cellâb'ın (v. 378/988) *el-Muhtasar*'ı (*et-Tefrî*) ile İbn Ebi Zeyd el-Kayrevanî'nin (v. 386/996) *er-Risale*'si bu dönemde de okunmaya devam etmiş ve bunlar üzerine de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Memlûkler dönemi Malîkî fakihlerinden zikredilmesi gereken bir başka önemli âlim Şehabeddin el-Karafî'dir. Onun *ez-Zahîra* adlı hacimli eseri ile *el-İhkâm fi'temyizi'l-fetâvâ ani'l-ahkâm* ve *el-Furûk* adlı eserleri de mezhepte farklı ekollerin görüşlerini cemetme ve Mısır'daki yeni şartlar altında işlemenin yanısıra fıkıhî kâideleştirmeye yönelik ciddi bir teşebbüstür.

d) Hanbelî mezhebinde: Hanbelî mezhebinde de Eyyûbiler-Memlûkler döneminde yetişen âlimler müteahhirûn dönemin gidişatını belirlemiştir. Daha önce Bağdad ve Irak merkezli olan Hanbelîlik, Irak'ta sona ererken artık giderek Harran – Dimaşk ağırlıklı bir mezhep halini almıştır. Bu şehirler içerisinde özellikle Dimaşk'a yerleşen Hanbelî âlimler önemli telif faaliyetinde bulunmuşlar, İbn Kudame, İbnu'l-Müneccâ ve İbn Teymiyye aileleri bu mezhebin tedris ve telif faaliyetine yön vermişlerdir. Furû açısından özellikle Muvaffakuddin İbn Kudame'nin (v. 620/1223) *el-Muğni*, *el-Mukni*, *el-Umde* ve *el-Kâfi* adlı eserleri sonraki dönemlere etkisi bakımından önemlidir. Memlûk devri Hanbelî fakihleri özellikle *el-Mukni* üzerine çeşitli çalışmalar yapmışlardır (20 civarında). Eserin önemli şerhleri arasında Ebu'l-Ferec İbn Kudame'nin (v. 682/1283) *eş-Şerhu'l-kebîr*'i, Burhaneddin İbn Müflih'in (v. 884/1479) *el-Mubdi*'i ve Alaeddin el-Merdavî'nin (v. 885/1480) *el-İnsâf* 1 zikredilebilir. Memlûklerin son yüzyılında yaşayan Alaeddin el-Merdavî'nin *el-İnsâf* adlı eseri *el-Mukni*'in geniş bir şerhi olarak yazıldığı gibi, bunun ihtisar edilmiş hali olan *et-Tenkîh* de sonraki Hanbelîler'in üzerinde çalıştığı temel eser haline gelmiştir.

Mecdüddin İbn Teymiyye'nin (v. 652/1254) *el-Muharrer*, Bağdad'da yaşamış olan Ebu Abdullah Siraceddin Hüseyin b. Yusuf ed-Düceyli'nin (v. 732/1332) *el-Vecîz* ve Şemseddin İbn Müflih'in (v. 763/1362) *Kitabu'l-Furû* adlı muhtasar eserleri üzerine de Memlûkler döneminde az sayıda çalışma yapılmıştır ve bunlar *el-Mukni* gibi birer şerh geleneği oluşturamamıştır.

Muhtemelen kelimine ilgi duymalarından dolayı 5./11. yüzyıl Hanbelî âlimlerinden Kadı Ebu Ya'lâ el-Ferrâ ile talebelerinin (Kelvezânî ve İbn Akîl) usûl ve furû çalışmaları Memlûkler dönemi Hanbelîleri tarafından tercih edilmemiştir. Ebu'l-Hattab el-Kelvezânî'nin (v. 510/1116) *el-Hidaye* adlı muhtasar furû eseri Eyyübîler döneminde çeşitli çalışmalara konu olmuşken, Memlûkler döneminde -muhtemelen Muvaffakuddin İbn Kudame'nin eserlerinin de etkisiyle- tamamen ihmal edilmiş görünmektedir.

Yukarıda sözü geçen mezheplerin yanısıra İsnâaşeriyye mezhebinde de Muhammed b. Mekkî el-Cizzî el-Âmilî (Şehidi Evvel, v. 786/1384), başta mezhep tarihinde etkili olan *el-Lum'atu'd-Dımaşkıyye* olmak üzere çeşitli eserler kaleme almıştır.

4. Tabakât Eserleri

Eyyübîler-Memlûkler dönemi ilmî faaliyetlerinin ana yönelişinin fıkıh, tarih ve hadis çalışmaları olduğunu söylemiştik. Bu çerçevede birçok ilim dalıyla ilgili biyografiler (tabakât, tarih vb. adlarla) yazıldığı gibi fakihlerin biyografilerini tanıtan çok sayıda tabakât eseri de kaleme alınmıştır. Esasen erken dönemlerde Kadı İyaz ve İbn Ebî Ya'lâ el-Ferrâ'nın eserlerinde görüldüğü üzere tabakât yazımının bazı örnekleri bulunsa da daha çok icmada dikkate alınacak fakihlerin tanıtılması (Ebu İshak eş-Şirâzî'nin eserinde olduğu üzere) gayesiyle veya mezhebin savunulması yahut yayılmasını amaçlayan menakıb literatürü çerçevesinde fakihlerin biyografilerine yer veriliyordu. Ele aldığımız dönemde ise yine bu tür gayeler bulunmakla birlikte mezhep birikimine katkı yapan ve büyük bir yekun tutan fakihlerin tanınması; fetvâ, tahric ve tercih faaliyetinde dikkate alınacak görüş sahiplerinin ve bunların hiyerarşisinin belirlenmesi; şerhlerde yararlanılacak eser sahiplerinin bilinmesi ve mezhebin tarih hafızasının korunması gibi gayelerle farklı boyutlarda (hacimli ve muhtasar) tabakât kitapları yazıldı. Bu alanda söz konusu dönem benzersizdir, yazılan eserlerin çokluğu ve çeşitliliği bakımından öncesi (mütekaddimûn dönemi) ve sonrası (Osmanlılar ve Babürlüler) bu dönemle kıyaslanamaz. Dört mezhepte bu dönemde kaleme alınan tabakât eserlerinin sayısı 30'dan fazladır (buna mezhep savunusu için yazılan eserler, mezhep imamlarına dair yazılan menakıbnameler, belirli bölgelerdeki ulemaya dair biyografiler, kadıların biyografileri, otobiyografiler, kişinin eğitim geçmişini kaydeden eserler (meşyahalar, sebetler, fehreseler vb.) ve genel biyografi eserleri dahil değildir).

Hanefîlerin en kapsamlı tabakât kitabı Abdülkadir el-Kureşî (v. 775/1373) tarafından yazılmıştır (*el-Cevahiru'l-mudîyye*). Memlûkler döneminden önce Hanefî mezhebi fakihlerine dair çeşitli eserlerde bilgi verilmişse de Hanefîlerde böyle bir yazım tarzı bulunmamaktaydı. Kureşî'nin eserinden sonra da İbn Kutluboğa'nın (v. 879/1474) *Tâcu't-terâcim*'i ve İbn Tolun'un

(v. 953/1546) *el-Ğurafu'l-'aliyye*'si gibi özellikle bu dönemdeki Hanefî fakihlere dair başka önemli eserler kaleme alınmıştır.²⁹

Ele aldığımız dönemde en çok tabakât eseri Şafîî fakihleri hakkında bulunmaktadır. İbnu's-Salah (v. 643/1245) ve Nevevî'den (v. 676/1277) başlayarak Şafîî mezhebinden çok sayıda âlim, Şafîî fakihlerin biyografilerini içeren tabakât eserleri yazmıştır. Bunların en meşhuru ve en hacimli Taceddin es-Sübki'nin (v. 771/1370) *et-Tabakâtu 'ş-Şafîiyyeti'l-kübra* adlı eseridir.

Malikî mezhebinde İbn Ferhun (v. 799/1397), Hanbelî mezhebinde de İbn Receb önemli birer tabakât eseri kaleme aldı. Hanbelî mezhebinde Burhaneddin İbn Müflih'in (v. 884/1479), İbnu'l-Mibred'in (v. 909/1503), Uleymî'nin (v. 928/1522) ve diğer bazı âlimlerin de önemli eserleri vardır.

Bu tabakât eserleri yanı sıra doğrudan mezheb savunusunu ve mezhebin tervicini hedefleyen eserler de kaleme alınmıştır. Karafî'nin (v. 684/1285) ve Râî el-Endelusi'nin (v. 853/1449) Malikî mezhebi hakkındaki ve Sıbt İbnu'l-Cevzî (v. 654/1256), Necmeddin et-Tarsusî (v. 758/1357) ve Ekmeleddin el-Babertî'nin (v. 786/1384) Hanefî mezhebi hakkındaki eserleri buna örnek verilebilir.

Bunların dışında İbn Hallikan'ın (v. 681/1282) *Vefeyâtu'l-a'yân*, Safedî'nin (v. 764/1363) *el-Vâfi bi'l-Vefeyât ve A'yânu'l-asr*, İbn Tağrıberdî'nin (v. 874/1470) *el-Menhelü's-sâfi ve'l-müstevfi ba'de'l-Vâfi*, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *İnbau'l-gumr* ve Seha'vi'nin (ö. 902/1497) *ed-Dav'u'l-lâmi*' adlı eserleri gibi çok sayıda önemli genel biyografi eserinde de ele aldığımız dönemin fakihleri hakkında bilgi bulunmaktadır.

5. Ahkam Ayetleri ve Hadisleriyle İlgili Eserler

Memlûkler döneminde tefsir eserleri ile hadis metin ve şerhlerine dair geniş bir literatür bulunmaktadır. Dönemin fıkıh anlayışı ve fıkıh meseleleri incelenirken şüphesiz bu eserlerde fıkıhla ilgili ortaya konulan görüşlerin de dikkate alınması gereklidir.³⁰ Ancak burada bu kapsamlı eserlerden sarfinazar ederek ağırlıklı olarak fıkıhla ilgili konulara tahsis edilmiş olan eserlere yoğunlaşacağız.

Memlûkler döneminin gerek tarih ve hadis ilimleri ağırlıklı yönelişi, gerek naslara ve kâidelere dayalı fıkıh anlayışı ve gerekse ictehad yetkinliği kazandırmayı hedefleyen eğitim anlayışı, özellikle ahkam hadisleri üzerine ciddi bir literatür oluşmasına yol açmıştır. Tıpkı tabakât eserlerinde olduğu üzere öncesi ve sonrasıyla karşılaştırdığımızda Memlûkler dönemi bu açıdan benzersizdir. Öte yandan ahkâmü'l-Kurân veya ahkam ayetleri alanına dair böyle bir literatür görmemekteyiz. Geniş bir tefsir literatürü ortaya çıkmış olmakla birlikte ahkam ayetlerine yönelik sadece birkaç çalışmadan söz edilebilir.

29 Genel olarak Hanefî tabakâtlarına dair bir inceleme için bk. Huzeyfe Çeker, "Hanefî Tabakâtlarının Yazma Nüshaları", *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi*, 2018, c. I, sayı 2, s. 83-119. Ayrıca bk. a. mlf., "Hanefî Mezhebinde Biyografi Geleneği", (doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi), 2016.

30 Bir örnek vermek gerekirse fakihler arasında zikredilmeyen ve aslen tabib olan Yûsuf b. Hilâl es-Safedî'nin (ö. 696/1296) *Keşfü'l-esrâr ve hetkü'l-estâr* adlı tefsirinde çeşitli fikhî meselelerde kendisine has yaklaşımları bulunmaktadır.

Ahkam ayetleri tefsiri açısından tüm müteahhirün döneminin en önemli eseri, Mısır'a yerleşmiş olan Endülüslü âlim Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî'nin (v. 671/1273) *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kurân* adlı eseridir. Bir başka Malikî âlimi Burhanuddin İbrahim b. Muhammed es-Sefakusî'nin (v. 742/1342) de *Ahkâmu'l-Kurân* adlı bir eseri vardır. Şâfiîler'den Semîn el-Halebî'nin (v. 756/1355) *el-Kavlu'l-veciz fi ahkâmi'l-kitabi'l-aziz* adlı hacimli eseri ve Celaledin es-Suyutî'nin (v. 911/1505) *el-İklîl fi istinbatî't-tenzil* adlı eseri bunlara eklenebilir.³¹ Hanefîler'den ise Cemaleddin el-Konevî'nin (Mahmud b. Siraceddin Ahmed, v. 770/1369), *Tehzîbu (Telhîsu) Ahkâmi'l-Kurân* adlı bir eseri bulunmaktadır.³² Bunların yanısıra Şâfiî âlimlerden Hama kadısı İbnu'l-Bârîzî'nin *Nâsihu'l-Kur'âni'l-azîz ve mensûhuh* adlı eseri de zikredilebilir.

Ahkam hadisleri alanında Memlükler döneminde ortaya konulan eserler tüm klasik dönemlerin tamamından fazladır dersek abartmış olmayız. Konuyla ilgili müstakil çalışmalar da telif edilmiş olmakla birlikte bir şerh geleneği oluşturan iki eserden söz edilebilir. Bunlardan biri Hanbelî fakih Abdulgani el-Makdisî'nin (v. 600/1203) *Umdetu'l-ahkâm* adlı eseri olup Memlükler döneminde bu eser ilim yoluna giren genç öğrencilere ezberletilmiş ve ağırlıklı olarak onun üzerine çalışmalar yapılmıştır. Diğeri ise Memlükler'in son yüzyılında yaşayan İbn Hacer el-Askalanî'nin *Bulûğu'l-meram* adlı meşhur eseri olup sonraki yüzyıllarda bu eser daha yaygın bir kabul görmüştür.

Ahkam hadisleri konusunda yazılan eserleri şöyle sıralayabiliriz:³³

1. Ahmed b. Muhammed el-Gaznevî (v. 593/1197), *Ehâdisü'l-ahkâm*
2. Abdülganî el-Makdisî el-Cemmâilî (v. 600/1203), *Umdetu'l-ahkâm*
3. Bahaeddin İbn Şeddad (v. 632/1234), *Delâilü'l-ahkâm*
4. Ziyaeddin el-Makdisî (v. 643/1245), *es-Sünen ve'l-ahkâm*
5. Mecdüddin İbn Teymiyye (v. 652/1254), *Münteka'l-ahbâr*
6. Nevevî (v. 676/1277), *Hulasatu'l-ahkâm fi mühimmatî's-sünen ve kavâidi'l-İslâm* (natamam)
7. İbn Dakîkî'l-İd (v. 702/1302), *el-İmâm fi ma'rifeti ehâdisi'l-ahkâm*
8. İbn Dakîkî'l-İd, *el-İmâm bi-ehâdisi'l-ahkâm*
9. İbn Dakîkî'l-İd, *İhkâmü'l-ahkâm şerhu Umdeti'l-ahkâm*
10. İbnu'z-Zemlekânî (v. 727/1327), *Şerhu Umdeti'l-ahkâm*
11. Burhaneddin el-Ca'berî (v. 732/1331), *Kitâbü'l-Erbain fi'l-ahkâm li-nef'i'l-enâm*

31 Söz konusu dönemlerde Yemenli Şâfiî âlimlerden İbn Nureddin el-Mevzaî'nin (Muhammed b. Ali, v. 825/1422) *Teysirü'l-beyân li-ahkâmi'l-Kurân* ile Akkoynulular dönemi âlimlerinden Ali b. Abdillâh eş-Şenfekî eş-Şirâzî'nin (v. 907/1501) *Ahkâmu'l-Kitâbi'l-mubîn* adlı birer eseri vardır. Ancak Yemen ve İran coğrafyası, Memlükler dışında mütalaa edildiği için her iki eser de burada listeye alınmamıştır.

32 Söz konusu dönemlerde Keşmir'e yerleşmiş olan Ali b. Şihabeddin Hasan b. Muhammed el-Hemedanî el-Hüseynî'nin (v. 714/1314) de *Risâle fi âyâtî'l-ahkâm* adlı bir eseri vardır. Ancak ele alınan coğrafya dışında kaldığı için listeye alınmamıştır.

33 Bu türden ilk eser verenlerden biri İbnu'l-Harrât el-İşbilî'dir (Abdülhak b. Abdirrahman, v. 582/1186). Bu alanda *el-Ahkâmu'l-kubrâ*, *el-Ahkâmu'l-vustâ* ve *el-Ahkâmu's-suğrâ* olarak bilinen üç eser yazmıştır. Ancak Mağrib ve Endülüs, Memlükler dışında mütalaa edildiği için İbnu'l-Harrât burada listeye alınmamıştır.

12. Bedreddin İbn Cema (v. 733/1333), *el-İ'lâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm*
13. Ömer b. Ali el-Fakihanî (v. 734/1334), *Riyâzü'l-efhâm fî şerhi 'Umdeti'l-ahkâm*
14. Kutbüddîn el-Halebî, Abdülkerîm b. Abdinnûr (v. 735/1335), *el-İhtimâm bi-telhîsi Kitâbi'l-İlmâm* (İbn Dakiki'l-İd'in eserinin muhtasarı)
15. İbn Balaban (v. 739/1339), *Telhîsü'l-İlmâm fî ehâdîsi'l-ahkâm*
16. Ali b. Muhammed el-Hazin (v. 741/1341), *Uddetü'l-efhâm fî şerhi Umdeti'l-ahkâm*
17. İbn Abdilhadi (v. 744/1344), *el-Muharrer fî'l-hadis*
18. Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî (v. 748/1348), *Tenkihu't-Tahkik* (İbnu'l-Cevzî'nin ahkam hadisleriyle ilgili eseri üzerine)
19. Abdullah b. Yusuf ez-Zeylâî (v. 762/1361), *Nasbu'r-râye li-tahrîci ehâdîsi'l-Hidâye*
20. Moğultay b. Kılıç (v. 762/1361), *el-Ahkâm*
21. İbnu'n-Nakkaş (v. 763/1362), *İhkâmü'l-ahkâmî's-sâdıra beyne şefetey Seyyidi'l-enâm* (Abdulgani el-Makdisî'nin *Umdetu'l-ahkâm*'ına tekmile)
22. Yusuf el-Merdavî (v. 769/1367), *Kifâyetü'l-müstakni' fî edilleti'l-Mukni'*
23. Bedreddin eş-Şiblî et-Trablusî, Muhammed b. Abdillah (v. 769/1367), *Keşfü'l-ibhâm bi-şerhi'l-ahkâm* (*Umdetu'l-ahkâm*'a şerh)
24. İbn Kadi'l-Cebel (v. 771/1370), *Katru'l-gamâm fî şerhi ehâdîsi'l-ahkâm*
25. İbn Kesir (v. 774/1373), *Ahkâmu's-suğrâ (sağır) fî'l-hadis*
26. İbn Merzuk el-Hatib (v. 781/1379), *Teyşîrü'l-merâm fî şerhi Umdeti'l-ahkâm*
27. Bedreddin ez-Zerkeşî (v. 794/1392), *en-Nüket 'ale'l-Umde fî'l-ahkâm*
28. İbnu'l-Mulakkın (v. 804/1401), *el-İ'lâm bi-fevâidi Umdeti'l-ahkâm*
29. İbnu'l-Mulakkın, *el-Bulğa fî ehâdîsi'l-ahkâm mimma'ttefeka 'aleyhi's-şeyhayn*
30. Zeynuddin el-İrakî (v. 806/1404), *Takrîbü'l-esânîd ve tertîbü'l-mesânîd*
31. Veliyyüddin el-İrakî (v. 826/1423), *Tarhu't-tesrîb fî şerhi't-Takrîb* (Zeynuddin el-İrakî'nin yukarıdaki eserini oğlu bu eserde şerhetmiştir)
32. Zeynuddin el-İrakî, *Muhtasar fî'l-ehâdîsi'l-mute'allika bi'l-ahkâm*
33. Şihabeddin el-Gazzî (v. 822/1419), *Şerhu Umdeti'l-ahkâm*
34. İbn Hacer el-Askalanî (v. 852/1448), *Bulûğu'l-merâm*
35. İbn Hacer el-Askalanî, *en-Nüket alâ Şerhi'l-Umde* (*Umdetu'l-ahkâm*'a İbnu'l-Mulakkın'ın yazdığı şerh hakkındaki görüşleri, natamam)
36. İbn Hacer el-Askalanî, *en-Nüket alâ Nüketi'l-Umde* (*Umdetu'l-ahkâm*'a Bedreddin ez-Zerkeşî'nin yazdığı Nüket üzerine yazılmış bir tenkit çalışması)
37. Zekeriyya el-Ensarî (v. 926/1523), *el-İ'lâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm*
38. Zekeriyya el-Ensarî, yukarıdaki eserin şerhi olan *Buğyetu'l-enâm fî Fethi'l-allâm bi-şerhi'l-i'lâm bi-ehadisi'l-ahkâm*

6. Fıkıh Kitaplarındaki Hadislerin Tahrîciyle İlgili Eserler

Memlükler dönemi ilmî faaliyetlerinin nakil eksenli oluşu, önceki dönemlerde telif edilen eserler üzerine hadis tahrîci çalışmalarının yapılmasını da intaç etmiştir. Daha erken dönemlerde de örnekleri bulunmakla birlikte tahrîc çalışmalarının altın çağı Memlükler dönemidir.³⁴ Bu çerçevede diğer ilim dallarındaki eserler yanısıra birçok fıkıh eseri üzerine de özellikle Şâfiî ve Hanefî âlimlerce tahrîc çalışmaları yapılmıştır. Zaten Hanefîler’de hadis çalışmalarının esas olarak Memlükler döneminde yapıldığını hatırlamakta fayda vardır. Hanefîler’den bu alanda yapılan en meşhur çalışma Abdullah ez-Zeylaî’nin *Nasbu’r-râye*’si olmakla birlikte, en fazla çalışma yapan kişiler İbn Kutluboğa ile Abdülkadir el-Kureşî’dir.

Burada belirli bir fıkıh kitabının hadislerinin kaynaklarını (senedlerini ve zikredildiği hadis kitaplarını) göstermek, zikredilen hükümlerin hadislerden delillerini göstermek veya garib lafızları açıklamak üzere hazırlanan eserlerin tümü dikkate alınmıştır. Memlükler döneminde fıkıh eserleri üzerine yapılan hadis tahrîci çalışmalarıyla ilgili şunlar zikredilebilir:³⁵

1. Muhibbuddin et-Taberî (v. 694/1295), *İrşâdu’l-fakih ilâ marifeti’l-edilleti’t-Tenbîh*
2. Osman ez-Zeylaî (v. 743/1343), *Bereketu’l-kelâm alâ ehâdîsi’l-ahkâmî’l-vâkıa fi’l-Hidâye ve sâiri’l-kütübi’l-Hanefiyye*
3. Alaeddin İbnu’t-Türkmanî (v. 750/1349), *Tahrîcu ehâdîsi’l-Hidâye*
4. Abdullah b. Yusuf ez-Zeylaî (v. 762/1361), *Nasbu’r-râye li-tahrîci ehâdîsi’l-Hidâye*
5. İbnu’n-Nakkaş (v. 763/1362), *Ümniyyetu’l-elma’î fi ehâdîsi’r-Râfîi*
6. İzzeddin İbn Cemaâ (v. 767/1366), *Tahrîcu ehâdîsi’r-Râfîi*
7. Hanbelîler’den Yusuf el-Merdavî (v. 769/1367), *Kifâyetu’l-müstakni’ fi edilleti’l-Mukni’*
8. İbn Kesir (v. 774/1373), *Tuhfetu’t-tâlib bi-marifeti ehâdîsi Muhtasarı İbni’l-Hâcib*
9. İbn Kesir, *Tahrîcu ehâdîsi edilleti’t-Tenbîh*
10. Abdülkadir el-Kureşî (v. 775/1373), *el-Înâye bi-marifeti (fi tahrîci) ehâdîsi’l-Hidâye*
11. Abdülkadir el-Kureşî, *et-Turuk ve’l-vesâil ilâ marifeti ehâdîsi Hulâsati’d-delâil*
12. Bedreddin ez-Zerkeşî (v. 794/1392), *el-Muteber fi tahrîci ehâdîsi’l-Minhâc ve’l-Muhtasar*
13. Bedreddin ez-Zerkeşî, *ez-Zehebu’l-ibrîz fi tahrîci ehâdîsi Fethi’l-azîz*
14. İbnu’l-Mulakkın (v. 804/1401), *el-Bedru’l-münîr fi tahrîci ehâdîsi’s-Şerhi’l-kebîr*
15. İbnu’l-Mulakkın, *Tuhfetu’l-muhtâc ilâ edilleti(ehâdîsi)’l-Minhâc*
16. İbnu’l-Mulakkın, *Tezkiretu’l-muhtâc ilâ ehâdîsi’l-Minhâc* (Beyzavî’nin usûlündeki hadisler üzerine)

34 Bu konuda ayrıca bk. Mehmet Görmez, “Tahrîc”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tahrîc--hadis> (25.08.2019).

35 Yukarıda ahkam hadisleri başlığında verilen bir kısım eserlere burada da yer verilmiştir. Çünkü bu eserler esasen belirli bir fıkıh kitabının hadislerinin kaynaklarını (senedlerini ve zikredildiği hadis kitaplarını) göstermek veya zikredilen hükümlerin hadislerden delillerini göstermek üzere hazırlanmıştır, ancak kapsamı gereği ahkam hadislerine dair müstakil birer eser olarak da mütalaa edilebilmektedir.

17. İbnu'l-Mulakkın, *Tezkiretu'l-ahyâr bimâ fi'l-Vasît mine'l-ahbâr* (Gazâlî'nin eseri üzerine)
18. İbnu'l-Mulakkın, *Gâyetu'l-me'mûli'r-râgıb fi marifeti ehâdîsi İbni'l-Hâcib* (İbnu'l-Hâcib'in usûl eseri üzerine)
19. Zeynüddin el-İrakî (v. 806/1404), *Tahrîcu ehâdîsi muhtasari'l-Minhâc* (Beyzavî'nin usûl eseri)
20. İbn Hacer el-Askalânî (v. 849/1451), *Telhîsu'l-habîr fi tahrîci ehâdîsi'r-Râfiyyi'l-kebîr* (İbnu'l-Mulakkın'ın *el-Bedru'l-münîr* adlı eserini ihtisar edip bazı ilâvelerde bulunmak suretiyle)
21. İbn Hacer el-Askalânî, *ed-Dirâye fi tahrîci (telhîsi, müntehabi) ehâdîsi'l-Hidâye (Nasbu'r-râye'nin muhtasarı)*
22. İbn Hacer el-Askalânî, *Muvâfakatu'l-hubri'l-haber fi tahrîci ehâdîsi'l-Muhtasar* (İbnu'l-Hacib'in usûl eserindeki hadislerin tahrîci)
23. Kasım b. Kutluboğa (v. 879/1474), *Münyetu'l-elma'î fimâ fâte min tahrîci ehâdîsi'l-Hidâye li'z-Zeylâi*
24. Kasım b. Kutluboğa, *Reddu'l-kavli'l-hâib fi'l-kadâ ale'l-gâib*
25. Kasım b. Kutluboğa, *et-Ta'rif ve'l-ihbâr bi-tahrîci ehâdîsi'l-İhtiyâr*
26. Kasım b. Kutluboğa, *Tahrîcu ehâdîsi'l-Pezdevî*
27. Kasım b. Kutluboğa, *et-Tashîh ve't-tercîh ale'l-Kudûri*³⁶
28. Kasım b. Kutluboğa, *Tahrîcu ehâdîsi'l-ferâzi's-Secâvendiyye*
29. Celaleddin es-Suyutî (v. 911/1505), *Neşru'l-abîr fi tahrîci ehâdîsi's-Şerhi'l-kebîr*

7. Hilâf Eserleri

Erken dönemde ve doğu topraklarındaki mezhepler arası çatışmaya benzer bir durum ele alınan dönemde söz konusu değildir. Daha ziyade bir hoşgörü ve mezhepler arası geçişkenlik vardır. Bu dönemde de hilaf eserleri yazılmıştır, ancak başlıklarına dahi yansdığı üzere mezheplerin farklı görüşlerinin bulunmasının ümmet için bir rahmet olduğu vurgulanmıştır. Çalışmamıza esas aldığımız listede bu türle ilgili çalışmaların çoğu Eyyübiler dönemine (yani 6./12. yüzyıl ile 7./13. yüzyılın ilk yarısı arası döneme) aittir. Bu da özellikle doğudan gelen âlimlerin erken dönem anlayışına bağlı olarak eser telifini sürdürmeleriyle açıklanabilir. Bu çerçevede en öne çıkan âlimler Hanefiler'den Cemaleddin el-Hasîrî (v. 636/1238) ile Sıbt İbnu'l-Cevzî'dir (v. 654/1256). Yazılan hilaf eserlerine şunlar örnek verilebilir:

1. İbn Ebî Asrûn (v. 585/1189), *et-Teysîr fi'l-hilâf*
2. Cemaleddin el-Hasîrî (v. 636/1238), *et-Tarîkatu'l-Hasîriyye fi ilmi'l-hilâf beyne's-Şâfiyye ve'l-Hanefiyye*

36 İbn Kutluboğa'nın Kudûri'nin *Muhtasar*'ı üzerine yaptığı bir başka çalışma, bu eserde geçen hadislerdeki nadir kelimelerle ilgili yazdığı *Kitâbü Takrîbi'l-garîb*, İSAM Yayınları arasında neşredilmiştir (2018).

3. Necmeddin el-Makdisî (v. 638/1241), *et-Tarîka fi 'l-hilâf*
4. Sıbt İbnu'l-Cevzî (v. 654/1256), *el-İntisâr ve 'l-tercih li 'l-mezhebi's-sahih*
5. Sıbt İbnu'l-Cevzî, *Îsâru 'l-insâf fi âsâri 'l-hilâf*
6. Sıbt İbnu'l-Cevzî, *Vesâilu 'l-eslâf ilâ mesâili 'l-hilâf*
7. İbn Ferah el-İşbilî (v. 699/1300), *Muhtasarü Hilâfiyyâti 'l-Beyhakî*
8. Siraceddin el-Gaznevî (v. 773/1372), *Zübdetü 'l-ahkâm fi 'htilâfi 'l-mezâhibi 'l-eimmeti 'l-erbaati 'l-a'lâm*
9. el-Hatib el-Osmanî (v. 780/1378'den sonra), *Rahmetü 'l-ümme fi 'htilâfi 'l-eimme*
10. Ebu'l-Velîd İbnu's-Şihne (v. 815/1412), *Muhtasarü Manzûmeti 'n-Nesefî Hilâf*
11. İbn Kadı Aclûn (v. 876/1472), *İhtilâfu 'l-eimme*
12. Suyûtî (v. 911/1505), *Cezîlu 'l-mevâhib fi ihtilâfi 'l-mezâhib*

Yukarıdakiler dışında usûldeki farklı görüşlerle ilgili ele alınmış eserler de vardır. Bunlar arasında Kemaleddin el-Harranî'nin (v. 620/1223) *Mesailü 'l-hilâf fi usûli 'l-fikh* adlı eseri sayılabilir.

8. Müstakil Konulara Tahsis Edilmiş Fıkıh Eserleri

Bu başlık altında ele alınan dönemde âlimlerin çokça eser verdikleri fikhî meseleler/konular ile yukarıdaki başlıklar dışında kalan yazım türleri ele alınmıştır.

Ele aldığımız dönemde yeni fıkıh meseleleri ortaya çıkmış ve tartışılmış olmakla birlikte, erken dönem Mâverâünnehir Hanefîler'indeki gibi nevâzil ve vâkıât tarzı veya Mağrib Mâlikîleri'nin (Endülüslü ve Kuzey Afrikalı Mâlikîler) nevâzil eserleri kabilinden bir yazım türü yaygın görünmemektedir. Yeni meseleler bunun yerine fetvalar, risaleler ve en yaygın olanlarına aşağıda temas ettiğimiz çeşitli konulara tahsis edilmiş müstakil eserler çerçevesinde tartışılmış görünmektedir.

8.1. Fetva Kitapları

Yukarıda fetvâ âdâbına dair eserlere değinilmişti. Eyyûbiler-Memlûkler döneminde çok sayıda âlimin fetva eseri bulunduğunu ve bunların müstakil çalışmaları gerektirdiğini, söz konusu dönemin fıkıh meselelerini ve sosyal hayatını daha iyi anlayabilmek için bu fetvaların büyük önem arzettiğini belirterek burada bir liste vermekle yetineceğiz:

1. Hasirî, Mahmud b. Ahmed (v. 636/1238), *Hayru 'l-matlûb fi 'l-ilmi 'l-mergûb*
2. Nevevî (v. 676/1277), *el-Mensurât*
3. Nevevî, *Fetâvâ 'l-İmam Nevevî* (Alaeddin İbnu'l-Attar tarafından tertib edilmiştir)
4. İbn Ebi'd-Dem (v. 642/1244), *el-Fetâvâ*
5. İbnu's-Salah (v. 643/1245), *Fetâvâ ve mesâilu İbni's-Salah*
6. Abdülaziz b. Abdisselam (v. 660/1262), *el-Fetâva 'l-Misriyye*

7. Abdülaziz b. Abdisselam, *el-Fetâva 'l-Mevsiliyye*
8. Serûcî (v. 710/1310), *el-Fetâva 's-Serûciyye*
9. İbnu'z-Zemlekânî (v. 727/1327), *el-Fetâvâ*
10. Takıyyüddin İbn Teymiyye (v. 728/1328), *el-Fetâvâ 'l-kübrâ*
11. İbnü'l-Firkâh (v. 729/1329), *Fetâvâ İbni 'l-Firkâh*
12. İbn Kayyım el-Cevziyye (v. 751/1350), *el-Fetâvâ*
13. Takıyyüddin es-Sübkî (v. 756/1355), *Fetâva 's-Sübkî*
14. Necmeddin et-Tarsusî (v. 758/1357), *Enfa 'u 'l-vesâil ilâ tahrîri 'l-mesâil (el-Fetâva 't-Tarsûsiyye)*
15. Halîl b. Keykeldî el-Alâî (v. 761/1359), *Fetâvâ 'l-Alâî*
16. Bahauddin İbn Akîl (v. 769/1367), *Fetâvâ İbn Akîl*
17. Cemaleddin el-Konevî (v. 770/1369), *el-Gunye fi 'l-fetâvâ*
18. Cemaleddin el-Konevî, *Müntehab mine 'l-Fetâva 'l-kübrâ*
19. Siraceddin el-Hindî (Ömer b. İshak el-Gaznevî) (v. 773/1372), *el-Fetâvâ*
20. Ömer b. Reslan el-Bulkinî (v. 805/1403), *et-Tecerrüd ve 'l-ihtimâm bi-cem 'i fetâva 'l-vâlid şeyhi 'l-İslâm (fetvaları, oğlu Salih el-Bulkinî (v. 868/1464) tarafından fıkıh bablarına göre cemedilmiştir).*
21. Kariulhidaye (v. 829/1426), *el-Fetâvâ*
22. İbn Hacer el-Askalanî (v. 852/1449), *Fetâva 'l-Hâfiz İbn Hacer*
23. İbnu'l-Hümmam (v. 861/1457), *el-Fetâvâ*
24. Yahya b. Muhammed el-Münavî (v. 871/1467), *el-Fetâvâ*
25. Kasım b. Kutluboga (v. 879/1474), *el-Fetâva 'l-Kâsımiyye*
26. İbn Ebî Şerif, Kemaleddin (v. 906/1501), *el-Fetâvâ*
27. Celaleddin es-Suyutî, *el-Hâvî li 'l-fetâvî*
28. Serıyyüddîn İbnu'ş-Şihne (v. 921/1515), *el-Fetâvâ*
29. İbnu'l-Kerekî (v. 922/1516), *Feyzu 'l-mevla 'l-kerîm*
30. Zekerıyya el-Ensarî (v. 926/1520), *el-İ'lâm ve 'l-ihtimâm bi-cem 'i fetâvâ Şeyhilislâm*
31. İbn Abdisselam el-Menufî (v. 931/1525), *el-Havâtırı 'l-fıkriyye fî fetâva 'l-Bekriyye*

Burada zikredilebilecek bir başka eser de muhaddis-kütüphaneci olan ve Hz. Peygamber'in fetvalarını derleyen İbnu's-Sika es-Sayrafi el-Mevsili'nin (v. 742/1342), *el-Fetâva 'n-nebeviyye fi 'l-mesâ 'ili 'd-dîniyye ve 'd-dünyeviyye* adlı eseridir.

8.2. Ferâiz

Müteahhirün döneminde miras hukukuyla ilgili çalışmalar, hepsi 6./12. asrın ikinci yarısında yaşamış olan üç fakihin eserleri üzerine yapılmıştır. Şâfîiler'de İbnü'l-Mütefennine er-Rahbî'nin (v. 579/1183) *er-Rahbiyye* adlı manzum risalesi, Malikîler'de Ebu'l-Kâsım el-Havfi'nin (v. 583/1184) *el-Havfiyye*'si ve Hanefîler'de Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî'nin (ö. 596/1200) *el-*

Ferâizu's-Siraciyye adlı muhtasar eseri etrafında birer şerh geleneği oluşmuştur. Hanbelîler'de ise çeşitli eserler yazılmışsa da bu şekilde bir şerh geleneği oluşturan bir eser ortaya çıkmamıştır.³⁷

Ele aldığımız dönemde mirasla ilgili yukarıda zikredilen eserlerin yanısıra gerek müstakil olarak gerekse başka eserlere şerh şeklinde yazılan çok sayıda eser bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bunların sayısı 50 civarındadır. Bu dönemin özelliklerinden biri de fakihlerin kendilerinininkinden farklı mezheplerden miras eserleri üzerine şerh yazmış olmalarıdır ve bunun birçok örneği vardır.

Şâfiîler'de Salih b. Sâmîr el-Ca'berî (v. 706/1306), kadı, matematikçi İbnü'l-Hâim (v. 815/1412), her ikisi de matematikçi ve astronom olan İbnü'l-Mecdí (v. 850/1446) ve Sıbtu'l-Mardinî'nin (v. 907/1501) yazdığı eserler zikredilebilir. Hanefîler'de İbnü't-Türkmanî, Ekmeleddin el-Babertî, Kasım b. Kutluboğa ve birçok âlim konuyla ilgili eserler yazmışlardır. Ancak Hanefîler'de bu alanla ilgili en etkili eserler Memlûk coğrafyası dışındaki âlimlerce yazılmıştır (Seyyid Şerif el-Cürcanî ve Molla Fenârî örneklerinde olduğu üzere). Mâlikîler'de ise Halil b. İshak'ın (v. 776/1374) *Muhtasar*'ının ilgili kısmı *Ferâizu Halil* adıyla meşhur olup müstakil bir eser gibi üzerinde çalışma yapılmıştır.³⁸

8.3. Hac ve Diğer İbadetler

İbadetler arasında özellikle hac konulu müstakil eserler önemli bir yer tutar. Hacla ilgili 40 civarında eser yazılmıştır. Bunlar arasında belki de en tanınmış İzzeddin İbn Cemaa'nın (v. 767/1366) dört mezhebe göre yazdığı *Hidâyetü's-sâlik ile'l-mezâhibi'l-erbaa fi'l-menâsik* adlı eseridir. Şâfiîler'den İbnü's-Salah, Nevevî, Abdülaziz b. Abdisselam, Bedreddin İbn Cemaa, Burhaneddin el-Ca'berî, Taceddin es-Sübki, İbn Hacer el-Askalanî ve Zekeriyya el-Ensarî'nin; Hanefîler'den Serûci, İbn Balaban, Siraceddin el-Gaznevî, İbnü'z-Ziya el-Mekkî ve İbn Emiri Hacc'ın; Mâlikîler'den Halil b. İshak ve İbn Ferhun'un; Hanbelîler'den İbn Kayyim el-Cevziyye'nin eserleri de bu kapsamda zikredilebilir.

Abdülaziz b. Abdisselam hac yanısıra namazla ilgili de bir eser vermiştir: *Makâsıdu's-salât*. Yine Şâfiî âlimlerden Kastallanî hem namaz hem de oruca dair, Bedreddin İbn Cemaa ise hac, cihad ve namazla ilgili birer eser yazmıştır (v.686/1287). Bunun yanısıra Regaib gecesi namazı, ref'u'l-yedeyn, cemaatle namazın fazileti, Cuma namazının birden fazla yerde kılınması, korku namazı, namazı terkedenlerin hükmü gibi tartışmalı meselelere dair çeşitli eserler kaleme alınmıştır. Diğer âlimlerden farklı olarak İbn Receb el-Hanbelî'nin ibadetlere dair birçok risale kaleme almış olması dikkat çekicidir.

İbadetler konusunda değinilmesi gereken bir husus, sadece amelî konularla sınırlı olmamakla birlikte, bidatleri ele alan eserlerin yazılmış olmasıdır. Eyyübîler-Memlûkler döneminde

37 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Abdurrahman Yazıcı, "Üç Ferâiz Metni Çerçevesinde Gelişen Müteahhirin Dönemi Ferâiz Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2013, c. XI, sayı 22, s. 147-192. Ayrıca bk. Ferhat Koca, "el-Ferâizü's-Siraciyye", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-feraiuz-siraciyye> (15.08.2019); Murteza Bedir, "Rahbiyye", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/er-rahbiyye> (15.08.2019).

38 Bk. Yazıcı, a.g.m., s. 149.

bidatlerle savaş, önemli bir mesele olarak daima gündemde olmuş görünmektedir. Semâ' ve musiki konulu çok sayıdaki risale de bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Aşağıda geleceği üzere sözkonusu dönemde gayrimüslimlerin ibadethanelerine dair çeşitli eserler yazıldığı gibi camilere dair de birçok eser yazılmıştır. Bunların bir kısmı başta Mescid-i Aksâ olmak üzere en faziletli üç camiye dair yazılmış eserlerden oluşur; diğer bir kısmı ise mescid ve camilerle ilgili hükümler hakkındadır. Bu ikinci kısım arasında en meşhuru Zerkeşî'nin (v. 794/1392) *İ'lâmü's-sâcid fi ahkâmi'l-mesâcid* adlı eseridir. Ayrıca Hanbelîler'den Ebu Zeyd el-Cerrâî'nin (v. 883/1478) *Tuhfetü'r-râki' ve's-sâcid fi ahkâmi'l-mesâcid* adlı eseri zikredilebilir. Hanbelî fakihlerden İbnu'l-Mibred'in (v. 909/1503) *Simârü'l-makâsîd fi zikri'l-mesâcid*'i ise Dîmaşk'ta yer alan mescidlerin listesini veren önemli bir tarih eseridir.

8.4. Siyaset, Devlet Nizamı ve Ceza Hukuku

Makrizî'nin siyaset kelimesinin etimolojik kökeni ve Moğolların ceza hukuku üzerindeki etkisine dair ifadeleri de dikkate alındığında Moğollar sonrası dönemdeki İslam devletlerinde ağır tazir cezaları uygulamasının yaygınlaştığı şeklinde bir kanaat vardır.³⁹ Bunun ne kadar doğru olduğu bir yana, tazir cezalarını da içerecek şekilde siyaset-i şer'iyye teriminin kullanımı özellikle Memlûkler döneminde yaygınlaşmış ve hem adaletli bir yönetim hem de tazir cezaları ile ilgili bir literatür oluşmuştur. Bu çerçevede en iyi bilinen örnek İbn Teymiyye'nin *es-Siyasetu's-şer'iyye* adlı eseridir.

Yönetimle ilgili eserlerin bir kısmı Maverdî'nin yolundan giderek fıkıh bakış açısından, özellikle meşruiyeti önceleyerek ve Memlûkler'in kendi şartlarını dikkate alarak yönetim meselelerini yeniden inceleyen fıkıh eserleridir. Diğer bir kısmı ise siyasetname tarzında yazılmış eserlerdir. Bir kısmı da sonradan Osmanlılar'da sıkça görülen layiha tarzındadır. Özellikle Memlûkler dönemi eserlerinde fıkıh ve siyasetname tarzı eserleri birbirinden ayırdetmek zordur. Çünkü Fârisî yazarlarda çok görülen, idealleştirilmiş kadim Fârisî yönetim anlayışına yapılan göndermeler Memlûk eserlerinde bulunmaz, daha ziyade sahabe dönemi ve İslam tarihi esas alınarak yazılan bir siyasetname literatürü vardır.

Bu grupta toplanabilecek eserler arasında şunlar zikredilebilir:

1. Celaledin eş-Şeyzerî (v. 589/1193?), *el-Menhecü'l-meslûk fi siyâseti'l-mülûk*
2. Memmatî (v. 606/1209), *Hucetü'l-hak ale'l-halk fi't-tahzîr min sûi âkâbeti'z-zulm*
3. Hanefî fakihî Sibt İbnü'l-Cevzî'nin (v. 654/1256) *Kenzü'l-mülûk fi keyfiyyeti's-sülûk ve el-Celîsü's-sâlih ve'l-enîsü'n-nâsîh* adlı iki eseri
4. İbnu's-Sayrafî, Yahya b. Ebi Mansur (v. 678/1278), *De'âimu'l-İslâm fi vucûbi'd-dua li'l-imâm*

39 Çoğunlukla Moğollar sonrası ceza uygulamalarını inceleyen bir çalışma için bk. Cüneyt Kanat, *Ortaçağ Türk Devletinde Suç ve Ceza* (tam künye için bk. Kaynakça).

5. Şafîî fakihî İbnu'r-Rif'a (v. 710/1310), *Bezlu'n-nesâihi 'ş-şer'iyye fîmâ ale's-sultan ve vulâti'l-umûr ve sâiri'r-ra'iyye*
6. İbn Teymiyye (v. 728/1328), *es-Siyasetu 'ş-şer'iyye*
İbn Teymiyye'nin müstakil olarak basılan bir risalesi de şu başlığı taşımaktadır: *Kâide fi'l-emvâli's-sultaniyye (Kâide fi'l-emvâli'l-müştereke)*
7. İbn Cemaa (v. 733/1333), *Tahrirü'l-ahkâm fi tedbiri ehli'l-İslâm*
8. Malikî kadî ve devlet adamı İbn Merzuk el-Hatib'in (v. 781/1379) *el-Erbaûne'l-müsnede fi'l-hilafe ve'l-hulefâ, Kitâbü'l-İmâme ve İzâhu'l-merâşid fîmâ teştemilü aleyhi'l-hilafe mine'l-hükmi ve'l-fevâid* adlı üç eseri
9. Zehebî (v. 748/1348), *Risâle latîfe tete'alleku bi'l-imâmeti'l-uzmâ*
10. Kalkaşendî (v. 821/1418), *Measiru'l-inafe fi mealimi'l-hilafe*
11. Şafîî fakih ve tarihçi Muhammed b. Muhammed el-Esedî'nin (v. 854/1450'den sonra) *et-Teysîr ve'l-i'tibâr ve Levâmî'u'l-envâr ve metâli'u'l-esrâr fi'n-nasîhati't-tâmme li-mesâlihi'l-hâssa ve'l-âmmе* adlı iki eseri
12. Hanefî fakihî Kafiyeci (v. 879/1474), *Seyfu'l-mulûk ve'l-hukkâmî'l-mürşid lehum ilâ sebîli'l-hak ve'l-ahkâm*
13. Hanbelî fakihî İbnu'l-Mibred (v. 909/1503), *İzâhu turuku'l-istikâme fi beyâni ahkâmî'l-vulât ve'l-imâme*. Onun ayrıca ceza hukukuyla ilgili bir eseri vardır (*et-Teva'ud bi'r-recm ve's-siyât li-fâ'ili'l-livât*).
14. Suyutî'nin (v. 911/1505) *Mâ ravâhü'l-esâtîn fi ademi'l-mecî ile's-selâtîn* ve bunun ihtisarı olan *er-Risâletü's-sultâniyye* adlı eserleri.

Yönetimle ilgili bir grup eser de doğrudan devlet kurumlarının işleyişine dair kanun, yazışma ve âdetleri ele alan çalışmalardır. Bunların en tanınmış Kalkaşendî'nin *Subhu'l-a'sâ'sı* olup bu hacimli eserde müellif, İslam tarihinin erken dönemlerinden başlayarak kendi dönemine kadarki uygulamaları anlatır. Bu tür eserlerin örnekleri arasında tarihçi Memmatî'nin *Kavânînü'd-devâvîn*'i ile kadılık da yapmış olan devlet adamı Osman b. İbrahim en-Nablusî'nin (v. 660/1262) *Kitâbü Lûma'i'l-kavânîni'l-mudîyye fi devâvîni'd-diyâri'l-Mısriyye* adlı eseri zikredilebilir.

Tazir cezalarına hisbe ve genel olarak yargıya dair yazılan eserlerde yer verilmiş, özellikle ikincilerde bölüm ayrılarak daha genişçe tartışılmıştır.

8.5. Hisbe

İktisadi hayatın şer'i esaslara göre düzenlenmesini sağlamak ve hukuka aykırı uygulamaları önlemek üzere hisbe konulu eserler yazılmıştır. Bu çerçevede özellikle şu eserler zikredilebilir:

1. Celaleddin eş-Şeyzerî (v. 589/1193 [?]), *Nihâyetü'r-rütbe fi talebi'l-hisbe*
2. Şafîî fakihî İbnu'r-Rif'a'ya (v. 710/1310) *er-Rutbe fi talebi'l-hisbe* adıyla bir eser nisbet edilmektedir.

3. İbn Teymiyye'nin (v. 728/1328) günümüzde *el-Hisbe fi'l-İslam* adıyla müstakil olarak yayınlanan risalesi
4. Şafîî fakihî İbnu'l-Uhuvve (v. 729/1329), *Mealimü'l-kurbe fi ahkâmi'l-hisbe*
5. Malikî fakihî İbn Ferhun (v. 799/1397), *Kitabu'l-Hisbe*
6. Hanbelî fakihî İbnu'l-Mibred (v. 909/1503), *Kitabu'l-Hisbe*

Ayrıca İbn Teymiyye ve İbn Cema'a'nın eserlerinde olduğu üzere siyaset-i şer'îyeyle ilgili eserlerde Memmatî'nin *Kavânînu'd-devâvin*, Kalkaşendî'nin *Subhu'l-a'sâ* ve Makrizî'nin *Hıtat ve İğasetu'l-umme* adlı eserlerinde ihtisap uygulaması ve muhtesiplerin görevleri hakkında bilgi verilir.

8.6. Kazâ

Çağdaş dönemde özellikle Memlûkler dönemi yargı teşkilatı üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Söz konusu dönemde ise gerek kazâ/yargı konusunda gerekse görev alan kadılara dair müstakil eserler yazılmıştır. Bunların en meşhur olanları, iki Mâlikî fakihî Karafî ile İbn Ferhun ile Hanefîler'den Alaeddin et-Trablusî'nin eserleridir. Müttekaddimûn döneminde var olan edebî'l-kâdî literatürünün bir devamı olan bu eserlerin mukayeseli olarak çalışılmasına ihtiyaç vardır. Bu literatürün, önceki dönemin eserlerinden hangi açılardan farklılaştığı, ne tür bir yeniden düzenlemeye cevap teşkil ettiği üzerinde durulması gereken hususlardır. Tespit edebildiğim kadarıyla, söz konusu dönemde bu türden ilk müstakil eserleri, Salahaddin el-Eyyûbî'nin yakın arkadaşı olan İbn Şeddad ile yine erken dönemde aynı hükümdar döneminde kâdilkudat olan İbn Ebî Asrun kaleme almıştır.

1. İbn Ebî Asrûn (v. 585/1189), *Risâle fi nefyi kazâi'l-a'mâ ve cevâzih*
2. Bahaeddin İbn Şeddad (v. 632/1234), *Melceu'l-hukkâm inde iltibâsi'l-ahkâm*
3. İbn Ebî'd-Dem, İbrahim b. Abdillâh (v. 642/1244), *Kitâbu Edebi'l-kazâ (ed-Dürerü'l-manzûmât)*
4. Şihabuddin el-Karafî (v. 684/1285), *el-İhkam fi temyizi'l-fetâvâ ani'l-ahkâm*
5. Serûcî (v. 710/1310), *Edebu'l-kazâ*
6. İbn Kayyim el-Cevziyye (v. 751/1350), *et-Turuku'l-hukmiyye fi's-siyâseti's-şer'iyye*
7. Necmeddin et-Tarsusî (v. 758/1357), *el-İ'lâm bi-mustalahi's-şuhûd ve'l-hukkâm*
8. İbn Habib el-Halebî (v. 779/1377), *Keşfu'l-murût an mehâsini's-şurût*
9. İbn Ferhun'un (v. 799/1397), *Tabsıratu'l-hukkâm* ve *Burûku'l-envâri'l-muvazzıha li-enva'i turuki'd-da'vâ* adlı iki eseri.
10. İbnu'l-Mulakkin (v. 804/1401), *Nuzhetu'n-nuzzâr fi kudâti'l-emsâr (Ahbâru kudâti Mısır)*
11. Ahmed b. İmâd el-Akfehî (v. 808/1405), *Tevkîfu (Delâilu'l-hukkâm ilâ ma'rifeti gavâmizi'l-ahkâm*

12. Şihabuddin er-Remlî (v. 844/1441), *Muhtasaru Edebi'l-kâdî* (Gazzî'nin eserinin ihtisarı)
13. Alauddin et-Trablusî (v. 844/1441), *Muînu'l-hukkâm*
14. İbn Hacer el-Askalânî (v. 852/1448), *Ref'u'l-ısr an kudâtu Mısır*
15. İbnu'd-Deyrî (v. 867/1463), *el-Habs fi't-töhme ve'l-ımtihân alâ talebi'l-ıkrâr ve ızhâri'l-mâl*
16. İzzeddin el-Askalanî (v. 876/1472), *Zikru kudâti'd-diyâri'l-Mısriyye* (hicrî 566-860 yılları arası)
17. Kafıyeci (v. 879/1474), *Seyfu'l-kudât ale'l-ıbugât*
18. Lisanuddin İbnu's-Şihne (v. 882/1477), *Lisânu'l-hukkâm fi ma'rıfeti'l-ahkâm*
19. Kasım b. Kutluboğa (v. 879/1474), *Reddu'l-kavli'l-hâib fi'l-kazâ ale'l-gâib*
20. Minhacî, Muhammed b. Ahmed (v. 889/1484'ten sonra), *Cevâhiru'l-'ukud ve muînu'l-kudât ve'l-muvakkûn ve's-suhûd*
21. İbnu'l-Ğars, Muhammed b. Muhammed (v. 894/1489), *Risale fi'l-kazâ (el-Fevakihu'l-bedriyye)*
22. İbn Fehd (v. 922/1516), *Nüzhetü zevi'l-ahlâm bi-ahbâri'l-hutabâ' ve'l-eimme ve kudâti Beledi'l-harâm*
23. Zekerıyya el-Ensarî (v. 926/1520), *İmâdu'r-rızâ bi-beyâni âdâbi'l-kazâ*

8.7. Vakıf

Eyyübiler – Memlûkler döneminde vakıf hem fihhi tartışmaların konusu olmuş hem de geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Bu dönemde Mısır'daki ziraat arazilerinin yarıya yakınının vakfa dönüştürüldüğü, Memlûkler dönemi vakıflarının çoğunun irsadî vakıflar olduğu, yani kamu yararına olarak hazinenin mülklerinin vakfedildiği, vakıfların hükmiyye, ehliyye ve rizak-ı ahbasiyye olarak üçe ayrıldığı ve sonuncusunun Memlûkler'in icadı olduğu ifade edilmektedir.⁴⁰ Vakıfların bu şekilde yaygınlaşmasında tekrar İslamlaştırılan bu bölgede sosyal dönüşümün sağlanması, müslüman toplumun ve şehirlerin güçlendirilmesi, eğitimin yayılması noktasında vakfa yüklenen büyük rolün payı vardır.

Vakıf konusunda gerek Memlûk yönetiminin uygulamaları gerekse mezheplerin kendi kavillerini mevcut şartlarda yeniden yorumlama ihtiyacı duymaları sebebiyle önemli tartışmalar olduğu bilinmektedir. Bunlar içerisinde özellikle vakıflarda istibdal⁴¹ meselesi tartışılmış görülmektedir.

40 Bk. Bahaeddin Yediylidiz, "Vakıf", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vakif#2-tarih> (04.08.2019). Ayrıca bk. M. Muhammed Emin, *el-Evkaf ve'l-hayâtu'l-ıctimâ'iyye fi Mısır, 648-923/1250-1517*; M. Chamberlain, *Knowledge and Social Practice in medieval Damascus: 1190-1350* (tam künye için bk. Kaynakça).

41 Bu konuda bk. Ahmet Akgündüz, "İstibdâl", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/istibdal> (31.01.2020).

Müstakil eserler arasında şunlar zikredilebilir:

1. Şemseddin Muhammed b. Osman el-Harîrî (v. 728/1328), *Risale fi'l-istibdâl fi'l-evkâf min gayri şart hel yecûz*
2. Cemaleddin el-Konevî (v. 770/1370), *el-Müntehab min vakfeyi'l-Hilâl ve'l-Hassâf*
3. Fahreddin İbnü't-Türkmânî (v. 731/1331), *Risale fi'l-istibdâl*
4. Muhyiddin el-Kafiyecî, *el-Muhtasar fi ilmi'l-istibdal* ve *er-Remz alâ kenzi'l-avârif* adlı istibdal ile ilgili iki risalesi.
5. Kasım b. Kutluboğa (v. 879/1474), *Risale fi'l-istibdâl*
6. Taceddin İbn Arabşah (v. 901/1495), *İzahu'l-vifak ve'l-hilaf beyne'l-eimme fi mesaili'l-evkâf*
7. Suyutî (v. 911/1505), *el-İnsaf fi'temyizi'l-evkâf*
8. Seriyüddin İbnü's-Şihne (v. 921/1515), *Şerh li-Ahkâmi'l-vakf li'l-Hassâf*
9. Burhanuddin et-Trablusî (v. 922/1516), *el-İs'af fi ahkâmi'l-evkâf*

8.8. Genel Ahlak ve Sosyal Hayata Dair Eserler

Sosyal hayata etkisi bulunan vakıf müessesesi, cihad, gayrimüslimlerle ilişkiler ve siyasetle ilgili eserler farklı başlıklarda ele alındığı için burada özellikle bidatlar, âfetler, sosyal sorunlar ve mesleklere dair yazılan eserlere değineceğiz.

Söz konusu dönemde gerek Ubeydiler döneminden kalan hatalı uygulamaları ortadan kaldırmak gerekse tasavvufî hayat veya başka sebeplerle ortaya çıkan uygulamaları eleştirip belirli bir disiplin altına almak üzere bidatlar konusunda çok sayıda eser kaleme alınmıştır. İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin çeşitli yazıları dışında İbnü'l-Hâc el-Abderî'nin *el-Medhal*'i ve İbn Haldun *eş-Şifâ*'sı bu türden eserlere örnek verilebilir. Daha hususi olarak özellikle 8./14. yüzyıldaki âlimler tarafından mûsikî ve raks konusunda yazılan çeşitli risaleler de bu alanla ilgili görülebilir.

Sosyal sorunlar ve çeşitli âfetler içerisinde özellikle uyuşturucu kullanımı ve taun konulu risalelerin kaleme alınmış olması dikkat çeker. Uyuşturucu konusunda İbn Teymiyye'nin çeşitli yazıları bulunmaktadır, ayrıca Kastallanî (v. 686/1287), Zerkeşî ve Akfehîsî birer eser kaleme almışlardır. Taun konusunda İbn Hacer el-Askalanî'nin ve İbnü'l-Verdî'nin risaleleri örnek verilebilir.⁴²

Genel ahlakın korunması ve Hz. Peygamber'in ahlakına uygun bir hayat tarzı oluşturulması yönünde -en meşhuru Nevevî'nin *Riyâzu's-sâlihîn*'i olmak üzere- birçok hadis eseri ile -en çok okunan eserlerden *İhyâu ulumiddin* başta olmak üzere- çeşitli tasavvuf eserleri yanısıra Abdülaziz b. Abdisselam'ın *el-Kavâid*'ini, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *Zadu'l-meâd*, *Medâricu's-sâlikîn* ve *İğasetu'l-lehfan* adlı eserlerini, Şemseddin İbn Müflih'in *el-Âdâbu's-şer'iyye*'sini zikredebiliriz.

Bunların yanısıra tarikat şeyhi ve fakih Muhammed b. Ömer el-Ğamrî (v. 849/1445) genel ahlakı ıslaha yönelik birçok eser yazmasıyla öne çıkar. O ve İbnü'l-Mibred (v. 909/1503) homoseksüellik aleyhine birer risale kaleme almışlardır.

42 Taun-veba konusuyla ilgili çalışmalar için bk. Nühket Varlık, "Tâun", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/taun> (24.08.2019).

Sosyal hayatta mesleklere ve bunlarla ilgili vakiada karşılaşılan sorunlara temas ederek tutulması gereken takva yoluna işaret eden ilginç bir eser Taceddin es-Sübkî tarafından yazılan *Muîdu'n-niam ve mubîdu'n-nikam*'dır. Bu eser her meslek sahibinin üzerine düşen sorumlulukları zikrederek bu alanla ilgili bir tür fikhî kurallar bütünü ortaya koymuştur.

8.9. Gayrimüslimlerin Toplumdaki Hukukunu Belirlemek Üzere Yazılan Eserler

Eyyübîler-Memlûkler döneminde fıkıh âlimlerinin ilgilendiği önemli konulardan biri, gayrimüslimlere uygulanacak hukuki hükümlerle ilgili olmuştur. Toplumda kendilerine tanınan alanın sınırlarının çizilmesi, özellikle devlette görev alıp alamayacakları meselesi ve kilise yapımı yahut tamiri ile ilgili tartışmalar âlimlerin gündeminde yer almıştır. Bu hususta bir yandan Haçlı seferlerinden kaynaklanan husumetin bir yandan da Ubeydiler döneminde gayrimüslimlerin önemli görevlere getirilmesine duyulan tepkilerin ve o dönemde yaşanan kötü tecrübelerin etkisi vardır. Batıniler'den farklı olarak İslam'ın hükümlerini harfiyen uygulamayı, İslam'ın bekasını ve üstünlüğünü korumayı, müslümanların hakimiyetini sağlamayı temel gaye edinen bir devlette sözkonusu eserler bu hassasiyeti göstermektedir.

Bu çerçevede yazılan eserlerin özellikle 8./14. yüzyılda yoğunlaşması ve eser yazarlardan bir kısmının kadılıkudatlık ve muhtesiblik gibi önemli görevler üstlenen kişiler olması, söz konusu dönemde bu yönde bir tartışmanın ve huzursuzluğa yol açan uygulamaların varlığına dikkat çekmektedir:

1. İbn Kayyim el-Cevziyye (v. 751/1351), *Ahkamu ehli'z-zimme*
2. Bedreddin İbn Cemaâ (v. 733/1333), *Keşfu'l-ğumme fi ahkâmi ehli'z-zimme*
3. Bedreddin İbn Cemaâ, *Kitâb fi'l-kenâis ve ahkâmihâ*
4. Takıyyüddin es-Sübkî (v. 756/1355), *Keşfu'd-desâis fi hedmi'l-kenâis*
5. Takıyyüddin es-Sübkî, *Keşfu'l-ğumme fi mirâsı ehli'z-zimme*
6. İbnu'd-Dureyhîm (ö. 762/1360), *Menhecu's-savab fi kubhi istiktabi ehli'l-kitab*
7. İbnu'n-Nakkaş (v. 763/1362), *el-Mezemme fi şti'mâli ehli'z-zimme*
8. Cemaleddin el-İsnevî (v. 772/1370), *el-Kelimâtü'l-mühimme fi mübâşeretü ehli'z-zimme*
9. Cemaleddin el-İsnevî, *Nasihatu uli'n-nuhâ fi men'î istihdâmi'n-nasârâ*
10. Suyutî (v. 911/1505), *Buşra'l-abis fi hükmi'l-biya' ve'd-duyur ve'l-kenais*

Kiliselere dair eserler Osmanlılar döneminde İbn Nüceym'in (v. 970/1563) *er-Risale fi'l-kenâisi'l-Mısriyye* adlı eseriyle devam etmiştir. Karafî gibi çeşitli âlimlerin hıristiyan veya yahudilerin inançlarını çürütmek üzere kaleme aldıkları kalamî eserlerin de amelî bir yönü bulunabilir, toplum nizamında gayrimüslimlere nasıl bir yer verilmesi gerektiği sorusunun kalamî/akidevî boyutunu ortaya koymayı amaçlıyor olabilir. Nitekim Memlûkler dönemi boyunca bu tür bir yazımın da sürekli gündemde kaldığı görülmektedir.

8.10. Cihad

Eyyübiler-Memlükler dönemi fıkıh yazımının başından sonuna gündemini oluşturan konulardan biri cihaddır. Meşhur tarihçi İbn Asakir'den (v. 571/1176), Mekke tarihiyle ilgili eseriyle meşhur İzzeddin İbn Fehd'e (v. 922/1516) kadar, cihadın faziletini anlatan veya cihada teşvik eden 15 civarında eser kaleme almıştır. Bu konudaki eser yazımı, Osmanlılar döneminde de görülür. Esasen temel meşruiyeti müslüman toplumu Haçlılar'ın ve Moğollar'ın saldırılarına karşı korumaya dayalı olan ve daima bu tür tehditlerle karşı karşıya kalan bir devlette böyle bir konunun sürekli canlı olmasında şaşılacak bir durum yoktur. Bu devlet, gaza ve cihad üzerine kuruluydu. Eser sayısının yukarıdaki rakamdan daha fazla olması mümkündür. Nitekim Salahaddin el-Eyyübî (v. 589/1193) döneminde cihadla ilgili çok sayıda eser kaleme alındığı nakledilir.⁴³

Ebu Muhammed İbn Asakir (meşhur İbn Asakir'in torunu, v. 600/1203), Hanbelî muhaddis Abdulganî el-Makdisî el-Cemmâilî (v. 600/1203), Salahaddin el-Eyyübî'nin yakın arkadaşı Kâdı Bahaeddin İbn Şeddad (v. 632/1234), Abdülaziz b. Abdisselam (v. 660/1262), Bedreddin İbn Cema (v. 733/1333), İbn Kesir (v. 774/1373), Dimyat'ta Haçlılara karşı savaşta şehid olan İbn Nehhas ed-Dımaşkî (v. 814/1411)⁴⁴ ve Suyutî gibi çok sayıda âlim cihada dair eserler yazmışlardır. Bunların dışında Şam bölgesinin, Kudüs'ün veya Mescid-i Aksa'nın faziletine, Mescid-i Aksa'yı ziyarete dair yazılan eserlerin temel gayeleri arasında bu bölgelerin düşman saldırısına karşı korunmasına teşvik edilmesinin de bulunduğu dikkate alınmalıdır.

Sonuç Yerine Bazı Mülahazalar

Bu çalışmada Eyyübiler ve Memlükler döneminde yaşamış olan âlimlerin fıkıh eserlerine dair bir tespit ve bu tespite dayalı olarak ilgili dönemin fıkıh yazımındaki ana yönelişlerine ve ilgilerine dair bir harita çıkarmaya ve tahliller yapmaya çalıştık. Bir giriş çalışması olarak bu yazı, kitabiyata ve meselelere dair daha ileri düzeyde, ayrıntılı yeni araştırmalara ilham verebilirse görevini yerine getirmiş olacaktır. Şüphesiz tabakat eserlerinin ve elyazması kütüphanelerin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesiyle eser sayısı artacaktır. Fakat burada fıkıh yazımındaki ana çizgileri tespit ettiğimizi düşünüyoruz. Bundan sonra esas yapılacak iş, bir yandan henüz yayımlanmamış (veya ilmî esaslara uygun şekilde tahkik edilmemiş) eserlerin ilmî neşirlerinin yapılması, diğer yandan da ele alınan dönemin fıkıh düşüncesinin, tartışılan mesailin ve fıkıh tatbikatının tarihî bağlamı içerisinde uygun yöntemlerle incelenmesidir. Bunun için pek çok araştırmaya ihtiyaç olduğu, önümüzde zengin bir malzeme bulunduğu açıktır.

Kaynaklarda açık bir ifadeye rastlamamış olmakla birlikte buradaki incelemeden edindiğimiz intibaldan biri, yardımcı görevler bir yana bırakılırsa, kadınlık, müderrislik, daruladl müftülüğü gibi ana görevlere talip olanların veya tayin edilenlerin ilmî yetkinliklerini ispat için eser yazmaları şeklinde bir teamülün var olduğudur. Eser sayısının artmasında bu hususun önemli

43 Bk. Ebu Şâme el-Makdisî, *Kitâbu'r-Ravzateyn fî ahbârî'd-devleteyn*, 4/393: “وَلَقَدْ أَلَّفَ لَهُ كَتَبَ عِدَّةً فِي الْجِهَادِ”

44 Meşhur Osmanlı âlimi ve edibi Bâki, Osmanlılar döneminde onun eserini *Fezâilu'l-cihad* adıyla Türkçeye çevirmiştir.

olduğu kanaatindeyiz. Memlûkler döneminde fıkıh eğitimine dair daha önce yazdığımız makalede, bir öğrencinin fetva ve tedris icâzetini ne zaman ve nasıl aldığı sorusu üzerinde de durmuştuk. Orada da ifade ettiğimiz üzere, günümüzdeki gibi resmi ve genel geçer bir imtihan sisteminin bulunmadığı klasik dönemlerde yetişkin öğrencinin yetkin hocaların huzurunda bir ders vermesi, yine yetkin hocalardan oluşan bir heyetin huzurunda şifahî bir imtihana tabi tutulması, yetkinliğini gösteren bir eser yazması gibi seçeneklerden biri veya birkaçı, yetkinliğin tespiti için başvuru yollarıydı. Bu hususun ne kadar tutarlı uygulandığı ayrı bir araştırma konusu olmakla birlikte özellikle eser yazımının hem kişinin gençlik döneminde hem de daha ileriki yaşlarda başvurduğu bir yol olduğu, bunun bir teamül halini aldığı söylenebilir. Öte yandan yukarıda da değindiğimiz üzere, ele alınan dönemde eser yazımını güdüleyen daha esaslı hususlar vardır: Bunlardan biri, doğru İslam dünyasında Moğollar eliyle yapılan tahribatın yol açtığı kaygıya dayalı olarak İslam medeniyetinin kültürel hafızasını muhafaza etme ve yok olmaktan kurtarma arzusudur. Ancak buradaki faaliyet sadece muhafaza ve nakille sınırlı kalmayıp öncekileri aşan, yenilik getiren ciddi bir araştırma ve düşünme faaliyetiyle taçlanmıştı. İkincisi dönemin ilim zihniyetiyle alakalı görünmektedir; hassaten metafizik nazariyelerden uzak durmanın, küllî teorik kurgulardan ziyade, vakıya yönelik, cüz'î ilimlerde derinleşmenin getirdiği sonuç, temel İslam bilimleri ile beşerî ilimlerde üretkenliğin artması olmuştur. Esasen âlimlerin önemli bir kısmında görülen eser telif tutkusu, bir görev alma güdüsünden öte varoluşla alakalı bir duyuştan kaynaklanmıştır.

Değirmek istediğimiz bir başka husus, ele alınan dönemin hiçbir şekilde, özellikle de fıkıh açısından verimsiz, kuru bir nakil ve taklid dönemi olarak nitelendirilemeyeceğidir. Gerek çok sayıda iddialı ilim adamının ve onların iddialı eserlerinin gerekse yeni türlerin varlığının ortaya koyduğu üzere fıkıh alanında zengin bir düşünce ve uygulama birikimi bulunmaktadır. Söz konusu birikimin sadece fıkıhla ilgili eserlerde değil hadis şerhleri, tefsirler, tarih kitapları ve çeşitli resmî belgelerde de izleri sürülmelidir. Bütün bunların ortaya koyduğu husus da hem İslam ilimler tarihinin hem de fıkıh tarihinin yeniden yazılmasının gerekliliğidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abdurrahman Atçıl, “Memlûkler’den Osmanlılar’a Geçişte Mısır’da Adli Teşkilât ve Hukuk (922-931/1517-1525)”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2017, sayı: 38, s. 89-121.
- Abdurrahman Yazıcı, “Üç Ferâiz Metni Çerçevesinde Gelişen Mûteahhirin Dönemi Ferâiz Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2013, c. XI, sayı 22, s. 147-192.
- Ahmet Yaman, *Fetva Usûlü ve Âdâbı*, İstanbul: M.Ü İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), 2017.
- Cüneyt Kanat, *Ortaçağ Türk Devletinde Suç ve Ceza*, İstanbul: Küre Yayınları, 2010.
- Ebu Şâme el-Makdisî, *Kitâbu ’r-Ravzateyn fî ahbâri’ d-devleteyn en-nûriyye ve s-salâhiyye*, thk. İbrahim ez-Zeybek, Beyrut: Müessesetu’r-Risâle, 1418/1997.
- Huzeyfe Çeker, “Hanefî Mezhebinde Biyografi Geleneği”, (doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi), 2016.
- _____, “Hanefî Tabakatlarının Yazma Nüshaları”, *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi = Journal of Critical Edition of Islamic Manuscripts*, 2018, c. I, sayı 2, s. 83-119.
- İbn Kadî Şuhbe, *Tabakâtu’ş-Şâfiyye*, tsh. Hafız Abdülhalim Han, Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, 1987.
- İbn Kutluboğa, *Tâcu’t-terâcim*, thk. Muhammed Hayr Ramazan Yusuf, Dimaşk: Dâru’l-Kalem, 1992.
- Jonathan Berkey, *Ortaçağ Kahiresinde Bilginin İntikali – İslami Eğitimin Sosyal Tarihi*, trc. İsmail Eriş, İstanbul: Klasik Yayınları 2015.
- M. Muhammed Emîn, *el-Evkaf ve l-hayâtu’l-ictimâ’iyye fî Mısr; 648-923/1250-1517*, Kahire 1980.
- M. Chamberlain, *Knowledge and Social Practice in medieval Damascus: 1190-1350*, Cambridge: Cambridge University, 1994.
- Muhammed Boynukalın, *Fıkıh Usûlü Alimleri ve Eserleri (III-XIII. Hicri Yüzyıl)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), 2017.
- Muhammed b. Muhammed Mahluf, *Şeceretü’n-nuri’z-zekiyye fî tabakâti’l-Mâlikiyye*, thk. Ali Ömer, Kahire: Mektebetu’s-Sekafeti’ d-Diniyye, 1428/2007.
- Necmettin Kızılkaya, *Hanefî Mezhebi Bağlamında İslam Hukukunda Külli Kâideler*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.
- _____, *İslam Hukukunda Farklar: Furûk Literatürü Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.
- Tuncay Başoğlu, *Fıkıh Usûlünde Fahreddin er-Razi Mektebi*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2014.
- _____, “Memlûkler Döneminde Fıkıh Eğitimi”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, sayı 25-26, 2018 Bahar-Güz, s. 5-57 (yayımlanacak).
- Uleymî, Ebu’l-Yümn Abdurrahman, *ed-Durru’l-munaddad fî ashâbi’l-İmam Ahmed*, thk. Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin, Kahire: Mektebetu’t-Tevbe, 1992.
- Zamyâ Muhammed Abbas es-Sâmerrâi, “*el-Hibâtu’l-heniyyât fî’l-musannefâti’l-Caberiyât* li-Burhaniddin el-Ca’berî el-Halîlî (v. 732/1332) – Dirâse menheciyye li-fihrisi musannefâtihi ve tahkiki’n-nas”, *Mecelletu’ d-Dirâsâti’t-Târihiyye ve’l-Hadâriyye*, Tikrit Üniversitesi, c. 1, sayı 3 (2009), s. 1-21; aynı makale, *Mecelletu Ma’ hedi’l-Mahtûtâti’l-Arabîyye*, Kahire, c. 54, sayı 2 (Zülkade 1431/Kasım 2010), s. 7-44.
- Ziadeh, Nicola A., *Urban Life in Syria: Under The Early Mamluks*, Beirut: American University of Beirut, 1953.

EK: Eyyûbîler – Memlûkler Dönemi Fıkıh Eserleri ve Müellifleri

	Vefat tarihi – yeri	Fakih	Eser
1.	571/1176 Dımaşk	İbn Asakir, Ebu'l-Kasım, Ali b. Hasan Şafii, muhaddis, tarihçi (Meşhur eserleri: Tarihu Medineti Dımaşk ve Tebyinu kezibi'l-müfteri)	1-el-Erbaûn fi'l-hass ale'l-cihad (matbu) 2-Keşfu'l-mugattâ fi fazli'l-Muvattâ (matbu)
2.	571/1176 Dımaşk	Radıyyuddin es-Serahsî, Muhammed b. Muhammed Hanefî	1-el-Muhitu'r-Radavî (mahtut) 2-el-Vasit (Muhit'in ihtisarı, mahtut) 3-el-Veciz (Muhit'in ihtisarı, mahtut)
3.	580/1184? Haleb	en-Necm, Hüseyin b. Muhammed b. Esad Hanefî	1-Şerhu'l-Camii's-sağir 2-el-Fetava ve'l-Vakiat
4.	582/1186 Haleb	Tacuşeria Nasıruddin Ebu Ali, Âli b. İbrahim b. İsmail el- Gaznevî // Hanefî	1-Meşari'u'ş-şerayi' 2-el-Menabi' fi şerhi'l-Meşari'
5.	585/1189 Dımaşk	İbn Ebî Asrun, Abdullah b. Muhammed Şafii, kadılıkudat Musul – Bağdad > Haleb – Dımaşk	1-Safvetu'l-mezheb min Nihâyeti'l-matlab (mahtut) 2-el-İntisâr li-mezhebi'ş-Şâfiî (mahtut) 3-ez-Zerîa fi marifeti'ş-şerîa 4-et-Teyisir fi'l-hilâf 5-el-Muhtasar fi'l-feraiiz 6-Fevâidu'l-Mühezzeb 7-et-Tenbih fi marifeti'l-ahkâm 8-el-Muvâfik ve'l-muhâlif 9-Risâle fi nefyi kadâi'l-a'mâ ve cevâzih 10-el-İrşâd fi nusreti'l-mezheb (natamam)
6.	587/1191 Haleb	Kâsânî, Ebû Bekir b. Mes'ûd Hanefî // Kâsân (Fergana)> Haleb	1-Bedâiu's-sanâyi' (matbu)
7.	587 Haleb	Sühreverdi el-Maktul, Yahya b. Habeş Şafii, filozof // Meraga>Haleb	1-Tenkihat (usûl) (matbu)
8.	589/1193 Kahire	Şeyh Necmeddin Ebu'l-Berekat el-Hubuşânî, Muhammed b. el-Muvaffâk (Salahaddin Eyyûbî'nin hocalarından) Şafii, sufi	1-2-el-Muhît ve şerhi Tahkiku'l-Muhît
9.	589? Dımaşk?	Celaeddin eş-Şeyzerî, Abdurrahman b. Nasr (Salahaddin Eyyûbî'nin Taberiye kadısı ve muhtesibi) Şafii, kadı ve muhtesib	1-Nihâyetu'r-rütbe fi talebi'l-hisbe (matbu) 2-el-Menhucu'l-meslûk (en-Nehcu's-sulûk) 3-el-İzâh fi esrârî'n-nikâh
10.	593/1197 Haleb	Gaznevî, Ahmed b. Muhammed (Kâsânî'nin müidi) Hanefî	1-el-Mukaddimetu'l-Gazneviyye (mahtut) 2-el-Havi'l-Kudsî (matbu) 3-Ehâdisu'l-ahkâm (?) 4-er-Ravza fi'htilâfi'l-ulemâ' (?) 5-Kitâb fi usûli'l-fikh (?)

11.	596/1200 Kahire	Irakî, İbrahim b. Mansur el-Mısıfî Şafii	1-Şerhu'l-Mühezzeb (15 cilt)
12.	596 Kudûs	Tahir b. Nasrillah b. Cehbel el-Halebî Şafii	1-Fazlu'l-cihad
13.	598 Dımaşk	İbn Mekkî er-Razî, Hüsameddin Ali b. Ahmed // Hanefî	1-Hulasatu'd-dela'il fi şerhi'l-Kudurî
14.	600/1203 Dımaşk	İbn Asakir, Ebu Muhammed Kasım b. Ali (meşhur İbn Asakir'in oğlu) Şafii, muhaddis, tarihçi	1-el-Câmiu'l-mustaksâ fi fezâilü'l-Mescidi'l- aksâ 2-Kitâbu'l-Cihad 3-Ta'ziyetü'l-müslim an ahîhi 4-Fezâilu'l-Medîne 5-Kitâbu'l-Menâsik 6-Fazlu (Fezâilu)'l-Harem
15.	600 Kahire	Abdulganî el-Makdisî el- Cemmâilî Hanbeli, muhaddis	1-Umdetu'l-ahkâm (matbu) 2-Tuhfetu't-tâlibîn fi'l-cihad ve'l-mücâhidîn 3-el-Ahkâm (alâ ebvabi'l-fikh) (6 cüz) 4-el-Emr bi'l-maruf ve'n-nehî ani'l-münker 5-Fezâilu Mekke 6-Fezâilu Ramazan 7-Fezâilu Receb 8-Fezâilu aşri Zilhicce 9-Fezâilu'l-hac 10-Fezâilu's-sadaka

1.	602/1206 Kahire	Ziyaeddin el-Maranî, Osman b. İsa Şafîi, kadılıkudat Erbil>Dımaşk>Kahire	1-Şerhu'l-Mühezzeb (20 cilt, natamam) 2-Şerhu'l-Lüma' (usûl)
2.	603 Harran	Abdülhalim b. Muhammed (İbn Teymiyye ailesinden; 30 yaşında vefat etti) // Hanbelî	1-Kitabu'z-Zahıra
3.	606/1209 Dımaşk	Kadı Vecîhüddin İbnu'l-Müneccâ, Ebu'l-Meâli Es'ad b. el-Müneccâ (Abdülkadir Geylanî'nin müridi, Nureddin Zengi dönemi Harran kadısı) Hanbelî	1-el-Hulâsa 2-el-Umde 3-en-Nihaye fi şerhi'l-Hidaye
4.	606/1209 Haleb	Esad b. Mühezzeb el-Memmatî Şafîi, tarihçi, vezir	1- Hüccetu'l-hak ale'l-halk fi't-tahzîr min sûi âkıbeti'z-zulm 2-Telkinu'l-yakîn
5.	611/1214 Medine	İbnu'l-Hassar el-İşbili Ali b. Muhammed Malikî Fas>Endülü's>Kahire>Dımaşk>Medine	1-el-Beyan fi tenkihi'l-Burhan (usûl) 2-Makale fi'n-nesh (usûl) 3-Takribu'l-meram fi tehzibi edilleti'l-ahkam 4-en-Nasih ve'l-mensuh
6.	612/1215 Kahire	Takiyyuddin el-Mukterah Muzaffer b. Abdillâh (İbn Dakîki'l-İd'in anne tarafından dedesi) // Şafîi	1-Nuketu'l-Burhan (usûl, Ta'lik ale'l-Burhan) 2-Şerhu'l-Mukterah
7.	614 Dımaşk	İbrahim b. Abdilvahid el-Makdisî (Abdulgani el-Makdisî'nin kardeşi) Hanbelî	1-el-Furûk (fi'l-mesaili'l-fıkhiyye) 2-el-Ahkâm (nâtamam)
8.	616/1219 İskenderiye	Ebyarî, Ali b. İsmail (İbnu'l-Hacib'in hocası) Malikî	1-et-Tahkik ve'l-beyan şerhu'l-Burhan (usûl) 2-Sefinetu'n-Necat (İhya gibi bir eser) 3-Şerhu't-Tehzib 4-Tekmiletu'l-Kitabi'l-Cami' beyne't-Tabsıra ve'l-Cami l'İbn Yunus ve et-Talika li't-Tunusî
9.	616 Dimyat şehiden	İbn Şas, Abdullah b. Necm Malikî	1-Ikdu'l-cevahiri's-semîne 2-Muhtasaru'l-Mustasfa (usûl)
10.	616 Haleb?	İftiharuddin el-Halebî/el-Haşimî, Abdulmuttalib b. el-Fazl Hanefî	1-Şerhu'l-Camii'l-Kebir
11.	620/1223 Dımaşk	Muvaffakuddin İbn Kudame Abdullah b. Ahmed Hanbeli	1-el-Muğni (matbu) 2-el-Umde (matbu) 3-el-Mukni' (matbu) 4-el-Kafi (matbu) 5-Umdetu'l-azîm (matbu) 6-Zevâidu'l-Kâfi ale'l-Hıraki (?) 7-Ravzatu'n-nâzir ve cunnetu'l-munâzir (usûl, matbu) 8-Zemmu ma aleyhi muani't-tasavvuf mine'l-gmâ ve'r-raks (matbu) 9-el-Vâfi fi'l-fikh 10-el-Hâdi (Muhtasaru'l-Hidaye) 11-Menâsiku'l-hac 12-Zemmu'l-vesvas Bunlar dışında risaleleri var.

12.	620? Harran	Kemaleddin el-Harranî, Süleyman b. Ömer Hanbelî	1-er-Racih fi usûli'l-fikh 2-Mesailu'l-hilâf fi usûli'l-fikh 3-el-İbâdât 4-Muhtasaru'l-Hidaye 5-el-Vifâk ve'l-hilaf beyne'l-eimmeti'l-erbaa
13.	622/1225 Kahire	Fahreddin el-Farisî Muhammed b. İbrahim Şafî // Şiraz > Kahire	1-Matıyyetu'n-nakl ve atıyyetu'l-akl (usûl ve kelam)
14.	622 Kahire?	Safıyyuddin Abdullah b. Ali el-Abderî Maliki, vezir	1-el-Besair fi'l-fikh alâ mezhebi Mâlik
15.	622 Harran	Fahreddin İbn Teymiyye Muhammed b. el-Hıdr (Harran hatib ve vaizi) Hanbelî	1-Tahlisu'l-matlab fi telhisi'l-mezheb (geniş hacimli) 2-Terğibu'l-kâsîd fi takribi'l-makâsîd (orta hacimli) 3-Bulğatu'l-metaib ve buğyetu'r-rağîb (muhtasar) 4-Şerhu'l-Hidaye (nâtamam) 5-el-Muvazzah (feraiiz)
16.	623/1226 Dımaşk	Cemal el-Mısırî, Yunus b. Bedran el-Kureşî Şafii, kadilkudat	1-Muhtasaru'l-Ümm
17.	624/1227 Dımaşk	Abdurrahman b. İbrahim el-Makdisî (Muvaffakuddin İbn Kudame'nin öğrencisi) Hanbelî	1-Şerhu'l-Umde 2-Şerhu'l-Mukni (nâtamam?)
18.	624 Dımaşk	Şerefeddin İsa b. Ebi Bekir b. Eyyûb (Eyyûbî hükümdarı) // Hanefî	1-Şerhu'l-Camii'l-Kebir
19.	629 Dımaşk	İbn Fellus, İsmail b. İbrahim el-Mardinî Hanefî, matematikçi	1-Nisâbu'l-habr fi hisâbi'l-cebr (fıkıh – matematik)
20.	631/1233 Dımaşk	Seyfeddin el-Âmidî, Ali b. Muhammed Şafii, kelamcı, usulcü Diyarbakır > Dımaşk	1-el-İhkam (matbu) 2-Münteha's-sul (usûl, matbu) 3-et-Tercihat 4-Uşûlu'l-fikh (küçük) 5-Meahiz ale'l-Mahsul (usûl)
21.	632/1234 Kahire	İbn Reşik, Ebu Ali Hüseyin b. Reşik Malikî	1-Lubabu'l-Mahsul (usûl, Mustasfa'nın özeti) (matbu)
22.	632 Haleb	İbn Şeddad, Bahaeddin Yûsuf b. Râfi' (Salahaddin el-Eyyubi'nin nedimi) Şafii, tarihçi, Kudüs kadısı, Haleb kadilkudatı	1-Delâilu'l-ahkâm (ahkâm hadisleri hakkında) 2-Melce'u'l-hukkâm inde iltibâsi'l-ahkâm 3-Fezâilu'l-cihad 4-Esmâu'r-ricâl ellezine fi Mühezzebi's-Şirâzi 5-el-Mûcezu'l-bâhir fi'l-fikh
23.	633'ten sonra İskenderiye	Abdülkerim b. Ataullah el-Cüzamî el-İskenderanî Maliki	1-el-Beyan ve't-takrib fi şerhi't-Tehzib (7 cilt) 2-Muhtasaru't-Tehzib
24.	634/1236 Kahire	Muvaffak el-Hassî el-Harizmî Muvaffak b. Muhammed b. Hasan Hanefî // Harizm>Bağdad>Kahire	1-el-Fusûl fi ilmi'l-usûl (mahtut) 2-el-İbane fi'r-red alâ men şennea alâ Ebi Hanife (mahtut)

25.	634 Dımaşk	Nâsihuddin İbnu'l-Hanbelî Abdurrahman b. Necm (İbnu'l-Cevzi'nin öğrencisi, İbn Kudame'nin arkadaşı, Kudüs fethinde bulundu) // Hanbelî, muhaddis Önemli bir eseri: el-İstis'âd bi-men lakîtu min sâlihi'l-ibâd fi'l-bilâd (matbu)	1-Akyisetu'n-Nebi (usûl) (matbu) 2-İstihracu'l-cidal mine'l-Kurani'l-Kerim 3-Esbabu'l-hadis 4-el-İncâd fi'l-cihad
26.	636/1238 Dımaşk	Cemaleddin el-Hasîrî, Mahmud b. Ahmed Hanefî Buhara > Dımaşk	1-Hayru'l-matlûb fi'l-ilmî'l-mergûb (fetva) 2-et-Tarîkatu'l-Hasîriyye fi ilmi'l-hilâf beyne'sh- Şâfiyye ve'l-Hanefiyye 3-et-Tahrîr fi şerhi'l-Câmi'i'l-kebir 4-el-Muhtasar (el-Vecîz) fi şerhi'l-Câmi'i'l- kebir 5-Şerhu'l-Câmi'i's-sağîr
27.	637/1239 Dımaşk	Ahmed b. el-Muhellebî el-Hoyî Şafîî, kadîlkudat	1-Kitab fi'l-usul
28.	638/1241 Dımaşk	Necmeddin el-Makdisî Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Halef (Necmeddin Kübra'nın müridi) Hanbelî>Şafîî // kadî, muhaddis, sufî	1-Şerhu'l-Mealim fi usûli'l-fikh (F. Razî) 2-el-Fusûl ve'l-furûk 3-et-Tarîka fi'l-hilâf
29.	638 Hama	Harallî, Ali b. Ahmed et-Tücibî Malikî; sufî Merrakeş>Kahire>Hama	1-Usûlu'l-fikh 2-Miftahu'l-babi'l-mukfel 3-el-Urve bi-miftâhi'l-bâbi'l-mukaffel 4-Futyâ salâhi'l-amel 5-el-Vâfi (miras hakkında)
30.	638 Dımaşk	Muhyiddin İbnu'l-Arabî, Muhammed b. Ali Sufî // Mursiye>Dımaşk	1-Risale min usûli'l-fikh (el-Futuhatu'l- Mekkiyye içinde) (matbu)
31.	641 Dımaşk	Şemseddin İbnu'l-Müneccâ Ömer b. Esad b. el-Müneccâ Hanbelî, kadî	1-el-Mu'temed ve'l-muavvel
32.	642/1244 Hama	İbn Ebi'd-Dem, İbrahim b. Abdillah Şafîî, kadî, tarihçi	1-Kitâbu Edebi'l-kadâ (ed-Dürerü'l-manzûmât) (matbu) 2-Şerhu'l-Vasît (Gazalî) 3-el-Fetâvâ
33.	643/1245 Dımaşk	İbnu's-Salah eş-Şehrezurî Ebu Amr Osman b. Salahiddin Şafîî	1-Edebu'l-müftî ve'l-müsteftî (matbu) 2-Fetâvâ ve mesâilu İbni's-Salâh (matbu) 3-Tabakâtu'l-fukahâi'sh-Şâfiyye (matbu) 4-Hilyetu'l-İmâm eş-Şâfiî (matbu) 5-Şerhu'l-Varakât (usûl, mahtut) 6-Sılatu'n-nâsik fi sıfati'l-menâsik (mahtut) 7-Şerhu müşkili'l-Vasît 8-Nüket ale'l-Mühezzeb 9-Muntehabu'n-Nüket (İbnu'l-Arız) 10-er-Red ale't-Tergib min salâti'r-reğaib el- mevzua

34.	643 Dımaşk	Ahmed b. Keşasb b. Ali el-Errâni (Ebu Şâme'nin hocalarından) // Şafii, sufi	1-Ref'u't-temvih an müşkili't-Tenbih (2 cilt) 2-Kitab fi'l-furûk
35.	643 Dımaşk	Ziyaeddin el-Makdisî Muhammed b. Abdilvahid (Muvaffakuddin İbn Kudame'nin yeğeni) Hanbeli, muhaddis	1-el-Ahkâm / es-Sünen ve'l-ahkâm (yeğeni Muhammed b. Abdirrahim b. Abdilvahid el-Makdisî (v. 688, Dımaşk), bu eseri yeniden tasnif edip tamamladı) 2-en-Nasiha li-Melik el-Eşref 3-Risâle fi hükmi sıyâmi yevmi's-şek 4-Zikru tahrîmi'l-müskir 5-Cüz' fihi hadîsu'l-kulleteyn bi-cemii turukhi's-sâbit 6-Fezâilu's-Şâm 7-eş-Şâfi fi's-sünen ale'l-Kâfi 8-Fezâilu'l-a'mâl 9-Fazlu'l-cihad
36.	643 Dımaşk	Alemüddin es-Sehavî, Ali b. Muhammed Maliki>Şafii, kıraat alimi	1-Tuhfetu'l-furrâd ve turfetu tehzîbi'l-murtâd (miras) 2-Tuhfetu'n-nâsik fi marifeti'l-menâsik
37.	644 Kahire	İbnu't-Tilimsanî (658?) Abdullah b. Muhammed Şafii	1-Şerhu'l-Mealim (usûl) (matbu) 2-Ta'lik ale'l-Muntehab (usûl) 3-Risale fi enne farza'l-kifaye hel yeteayyenu bi-tayini'l-imam 4-el-Muğni şerhu't-Tenbih (natamam) 5-İrşadu's-salik ilâ ebyeni'l-mesalik (hilaf)
38.	646/1249 İskenderiye	İbnu'l-Hacib, Ebu Amr Osman b. Ömer Maliki	1-Muntehes-sul (usûl, matbu) 2-Muhtasaru'l-Munteha (usûl, matbu) 3-el-Muhtasar fi'l-furû' (Camii'l-ümmehat) (matbu) 4-Risale fi tahsisi'l-kitab bi'l-kitab (usûl, mahtut)
39.	646 Haleb	İsmail el-Mütekelim İbn Sevdekin en-Nurî Hanefî, kadilkudat	1-Kitabu's-salât 2-Şerhu'l-Umde 3-Şerhu'l-Kafi
40.	650/1252 Kahire	Şemseddin el-Urmevî el-Mısrî Muhammed b. Hüseyin Şafii, kazasker	1-Şerhu'l-Mahsul (Nihayetu'l-vusûl) (usûl, mahtut) 2-Şerhu feraizi'l-Vasît
41.	651/1253 Haleb?	Nahcivanî (Nakşivanî), Ahmed b. Ebi Bekir Şafii	1-Telhisu'l-Mahsul (usûl, Muahezat ale'l- Mahsul)
42.	651 Kahire	Ahmed b. Yusuf et-Tifaşî Maliki, kadı	1-Kadimetu'l-cenâh fi âdâbi'n-nikâh
43.	651 Dımaşk?	İbn Kadılasker, Ali b. Halil ed- Dımaşkı Hanefî	1-el-Camii'l-kebir
44.	652/1254 Harran (653?)	Mecdüddin İbn Teymiyye Abdüsselam b. Abdillâh Hanbelî	1-el-Muharrer fi'l-fikh (matbu) 2-Münteka'l-ahbâr (matbu) 3-el-Müsevvede fi usûli'l-fikh (matbu) 4-Munteha'l-ğaye fi şerhi'l-Hidaye 5-el-Mahzen fi'l-fikh 6-el-Ahkâmu'l-kubrâ

45.	652 Kahire?	Hilafî, Muhammed b. Abbad Hanefî	1-Telhîsu'l-Câmii'l-kebir 2-Maksadu'l-Müsned (Ebu Hanife)
46.	652 Dimaşk	Şemseddin Hüsrevşahi, Abdülhamid b. İsa (F. Razi'nin öğrencisi), Şafii	1-Muhtasaru'l-Mühezzeb
47.	654 Dimaşk	Sıbt İbnu'l-Cevzi Yusuf b. Kızıoğlu Hanefî	1-el-İntisâr ve't-tercih li'l-mezhebi's-sahih 2-İsârü'l-insâf fi âsâri'l-hilâf 3-Vesâilü'l-eslâf ilâ mesâilü'l-hilâf 4-Kenzu'l-mulûk fi keyfiyyeti's-sulûk 5-el-Celîsu's-sâlih ve'l-enîsu'n-nâsîh
48.	655/1257 Telza'ka (Ariş/Mısır)	Şerefeddin el-Mursî Muhammed b. Abdullah Şafî	1-Kitab fi usûli'l-fikh ve'd-din
49.	655 Haleb	İbn Bâtîş, İsmail b. Hibetillah el- Mevsilî Şafii, muhaddis	1-Tabakâtu ashabi's-Şafîi 2-el-Muğni fi şerhi ğaribi'l-Mühezzeb ve luğatihi ve esmai ricalih
50.	656 İskenderiye	Ziyaeddin el-Kurtubî, Ahmed b. Ömer Malikî	1-el-Vusûl ilâ ilmi'l-usûl 2-el-Cedel
51.	658/1260 Haleb?	İbn Eminiddevle el-Halebî Ebû Muhammed Hasan b. Ahmed Hanefî	1-Şerhu feraizi Mirsâd (Şerhu feraizi's- Sirâciyye) (mahtut)
52.	660/1262 Kahire	İzzuddin Abdülaziz b. Abdisselam Şafii	1-Kavâidu'l-ahkâm fi mesâlihi'l-enâm (matbu) 2-el-Kavâidu's-suğrâ/el-Fevâid (matbu) 3-el-İmâm fi beyâni edilleti'l-ahkâm (matbu) 4-et-Tergib an salâti'r-Regâibi'l-mevzûa (matbu) 5-Ahkâmu'l-cihad ve fezâiluh (matbu) 6-el-Fetâva'l-Misriyye (matbu) 7-Şeceretu'l-mârif ve'l-ahvâl ve sâlihu'l-akvâl ve'l-a'mâl (matbu) 8-el-Fetâva'l-Mevsilîyye 9-el-Gâye fi'htisâri'n-Nihâye 10-Makâsıdu's-salât 11-Menâsiku'l-hac 12-Risale fi usûli'l-fikh
53.	660 Kahire	Osman b. İbrahim en-Nablusî Şafii, kadî, devlet adamı	1-Kitâbu Luma'î'l-kavânîni'l-mudîyye fi devâvîni'd-diyâri'l-Misriyye 2-Tecridü's-seyfi'l-himme li'stîhrâci mâ fi zimmeti'z-zimme
54.	662/1264 Haleb	İbnu'l-Üstaz, Ahmed b. Abdillah Şafii, kadilkudat	1-Şerhu'l-Vasit (10 cilt)
55.	665/1267 Dimaşk	Ebu Şame el-Makdisî Abdurrahman b. İsmail Şafii, tarihçi	1-el-Muhakkak min ilmi'l-usûl fimâ yetealleku bi-ef'âli'r-Resûl (matbu) 2-el-Usûl mine'l-usûl 3-Hutbetu'l-kitabi'l-Muемmel li'r-red ile'l- emri'l-evvel (Muhtasaru'l-Muемmel) (usûl)
56.	669/1271 İskenderiye	Abdullah b. Abdurrahman el- İskenderî Maliki, kadilkudat (İskenderiye) (Şerhu Âdâbi'n-nazar adlı bir eseri var)	1-Nazmu'd-dürer fi ihtisari'l-Müdevvene ve iki şerhi 2-el-Fevaid fi'l-fikh 3-et-Talik fi ilmi'l-hilaf 4-Şerhu'l-Cellab

57.	670/1272 Dımaşk	İbnu'l-Lübüdî, Yahya b. Muhammed Şafii Tabib, matematikçi, devlet adamı (İlginç bir eseri var: Tedkiku'l-mebâhisi't-tıbbiyye fî tahkiki'l-mesâili'l-hilâfiyye alâ tariki mesâili hilâfi'l-fukahâ)	1-Muhtasaru'l-Mealimeyn fi'l-usüleyn
58.	670 Dımaşk	Salar b. Hasan el-Erbilî (İbnu's-Salah'ın öğrencisi) Şafii, Müftü'ş-Şam	1-Muhtasaru'l-Bahr li'r-Ruyanî
59.	670 Dımaşk	Ebu'l-Alâ et-Tenûhi el-Hamevî Hamza b. Yusuf Şafii	1-Münteha'l-gâyât, cevâbât ani'l-işkâlât ale'l-Vasît 2-el-Mübhit, cevâbât ani'l-işkâlât ale't-Tenbih 3-Şerhu'l-Vasît
60.	671/1273 Münyetu Beni Hasib (Said/Mısır)	Kurtubî, Muhammed b. Ahmed Maliki, müfessir Kurtuba>Kahire	1-el-Cami' li-ahkami'l-Kurân (matbu) 2-Kam'u'l-hırs
61.	670 civarı ?	Muhammed b. Temim el-Harrânî Hanbelî	1-el-Muhtasar (Zekat bahsine kadar yazdı; natamam)
62.	674/1276 Kahire	Abdurrahman b. Ebi'l-Hasen ed-Demenhûrî Şafii	1-Şerhu't-Tenbih
63.	675/1277 Kahire	Necibuddin el-Hılatî, Muhammed b. Ali Şafii, kadı	1-Kavâidu'ş-şer' ve davabıtu'l-asl ve'l-fer' ale'l-Veciz 2-Şerhu't-Tenbih (10 cilt)
64.	675 Dımaşk	İbnu'l-Muhaddis İbrahim b. Abdürrezzak er-Ras'ani Hanefî	1-Şerhu'l-Kudûrî (natamam)
65.	676/1277 Nevâ (Dımaşk yakınları)	Nevevî Yahya b. Şeref Şafii	1-Minhacu't-talibin 2-el-Mecmu' / Şerhu'l-Mühezzeb 3-Ravzatu't-talibin 4-Tashihu't-Tenbih 5-Umdetu't-talibin (Tahriru'elfazi't-Tenbih) 6-el-İzah (el-İcâz) fi menâsiki'l-hac (matbu) 7-el-Mensurât (el-Fetâvâ) 8-Âdâbu'l-fetva ve'l-müfti ve'l-müstefti 9-el-Usûl ve'd-davabit 10-Tehzibu'l-esma ve'l-lugat 11-Hulasatu'l-ahkâm fi mühimmati's-sünen ve kavâidi'l-İslâm (natamam) 12-Kitâbu't-Tahkik 13-Muhtasaru Tabakâti'l-fukaha 14-et-Terhis bi'l-kıyam li-zevi'l-fazl ve'l-meziyye min ehli'l-İslâm 15-Ruusu'l-mesail ve Tuhfeti tullabi'l-fezail 16-et-Tenkîh fî şerhi'l-Vasît (el-Vasît içinde matbu)
66.	677/1278 Kus	Deşnavî, Ahmed b. Abdirrahman Şafii	1-Muhtasar fî usûli'l-fikh 2-el-Menâsik 3-Şerhu't-Tenbih (natamam)

67.	677 Dimaşk	İbn Ebi'l-İzz, Süleyman b. Vüheyb (Hasîrî'nin öğrencisi) Hanefî, kadilkudat	1-el-Vecîzu'l-câmi' li-mesâilî'l-Câmi' (el-Câmiu'l-kebîr li-Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî; mahtut)
68.	678/1279 Dimaşk	İbnu's-Sayrafî, Yahya b. Ebi Mansur Hanbelî	1-Nevâdiru'l-mezheb 2-Deâimu'l-İslâm fi vücûbi'd-duâ' li'l-imâm (Mustansır-Billâh için yazılmıştır) 3-İntihâzu'l-furas fi men eftâ bi'r-ruhas 4-Ukûbâtu'l-cerâim
69.	681/1282 Dimaşk	Zevavî, Abdüsselam b. Ali Maliki, kadilkudat // Bicaye>Dimaşk	1-et-Tenbihât alâ marifeti mâ yahfâ mine'l- vukûfât
70.	682/1283 Dimaşk	Ebu'l-Ferec İbn Kudame Abdurrahman b. Muhammed Hanbelî, kadilkudat (Şam'da ilk Hanbelî kadî)	1-Şerhu'l-kebîr (matbu) 2-Teshîlu'l-matlab fi tahsîli'l-mezheb
71.	682 Dimaşk	Şihabuddin İbn Teymiyye Abdülhalim b. Abdisselam // Hanbelî	1-el-Müsevvede (usûl, matbu)
72.	683 İskenderiye	İbnu'l-Müneyyir Ahmed b. Muhammed Maliki, kadî	1-Şerhu'l-Burhan (usûl) 2-Muhtasaru'n-Nüket 3-Muhtasaru't-Tehzib
73.	684/1285 Kahire	Karafi, Şihabuddin Ahmed b. İdris Maliki	1-el-Furûk (kavâid, matbu) 2-Tenkîhu'l-fusûl (usûl, matbu) 3-Şerhu't-Tenkîh (usûl, matbu) 4-ez-Zahîra (matbu) 5-Nefaisu'l-usûl (usûl, matbu) 6-el-İkdu'l-manzum (usûl, matbu) 7-el-İhkam fi temyizi'l-fetâvâ ani'l-ahkâm (usûl, matbu) 8-İntisârû'l-fâkiri's-sâlik fi tercihi mezhebi Mâlik (matbu) 9-el-Ümniyye fi idrâki'n-niyye (matbu) 10-el-Beyân fimâ üşkile mine't-teâlik ve'l- eymân (matbu) 11-el-Yevâkit fi ilmi'l-mevâkit 12-Kifâyetu'l-lebîb fi keşfi gavâmızı't-Tehzib (Şerhu't-Tehzib) 13-el-Muîn ale't-Telkin 14-el-Münciyât ve'l-mübikât fi'l-ed'iye ve mâ yecûzu ve mâ yukrahu zikruh 15-Şerhu'l-Cellâb 16-er-Râid fi'l-feraiz (Zahîre'nin bölümü) (matbu) 17-el-İstiğnâ fi ahkâmi'l-istisnâ (matbu)
74.	685/126 Kus	Musa b. Ali el-Kuşeyrî el-Kûsî (Takrîyyuddin İbn Dakîk el-İd'in kardeşi) Şafii	1-el-Muğni (fıkıh)
75.	686/1287 Kahire	Kastallanî Muhammed b. Ahmed Şafii, muhaddis	1-Medâriku'l-merâm fi mesâliki's-siyâm 2-Merâsîdu's-silât fi makâsîdi's-salât 3-Tekrîmu'l-maîşe fi tahrîmi'l-haşişe ve Tetmîmu't-Tekrîm

76.	686 Kudûs	Ali b. Zekeriyya el-Menbicî Hanefî	1-el-Lubâb fî'l-cem' beyne's-sünneti ve'l-kitab
77.	687 Kahire	İbnu'n-Nefis, Ali b. Ebi'l-Hazm Şafii, tabib	1-el-İzah (usûl)
78.	688/1289 Kahire	Şemseddin İsfahanî Muhammed b. Mahmud Şafii, kelamcı, usulcû İsfahan>Bağdad>Dimaşk> Kahire	1-el-Kavâidü'l-kulliyye (usûl de var; matbu) 2-el-Kaşif ani'l-Mahsul (usûl, matbu)
79.	690/1291 Dimaşk	Firkâh, Abdurrahman b. İbrahim Şafii	1-ed-Derekât (usûl, şerhu'l-Varakât) 2-el-İklid li-der'i't-taklîd ale't-Tenbih (natamam) 3-Keşfu'l-kinâ' fî hilli's-sima'
80.	691/1292 civarı Kahire	Kemaleddin el-Kalyubî, İbnu'l- Askalanî Ahmed b. İsa b. Rıdvan Şafii, kadı	1-Nehcu'l-vusûl fî ilmi'l-usûl (muhtasar bir eser) 2-el-İşrâk fî şerhi Tenbihi Ebi İshak
81.	691 Dimaşk	Habbazî, Ömer b. Muhammed el- Hucendî Hanefî	1-el-Muğni fî usûli'l-fikh 2-el-Mukni Şerhu'l-Muğni (usûl) 3-Şerhu'l-Hidaye 4-Muhtasaru Muḥiti's-Serahsî
82.	694/1295 Dimaşk?	İbn Ni'me en-Nablusî, Ahmed b. Ahmed Şafii, kadılıkudat, Hatibu'ş-Şam	1-Kitab fî usûli'l-fikh
83.	694 Mekke	Muhibbuddin et-Taberî Ahmed b. Abdillâh Şafii	1-el-Ahkâmü'l-kübrâ 2-İrşâdu'l-fakih ilâ marifeti'l-edilleti't-Tenbih 3-el-Muharrer li'l-Meliki'l-Muzaffer 4-Şerhu't-Tenbih 5-et-Tirâzu'l-Mühezzeb fî telhisi'l-Mühezzeb 6-İstikâsu'l-beyân fî meseleti'ş-şâzervân 7-el-Menâsik 8-Kitab fî'l-elgaz
84.	694 Dirin? (Mısır Garbiye bölgesi)	Dîrînî, Abdülazîz b. Ahmed (İzzeddin İbn Abdisselâm'ın öğrencisi) Şafii, sufi, kelamcı (Önemli eserlerinden: İrşadu'l- hayarâ fî'r-red ale'n-nasarâ, et- Teyisir fî ilmi't-tefsir (tefsir usûlü))	1-er-Ravzatu'l-enîka fî beyânî'ş-şerîa ve't-tarîka
85.	694? Haleb?	İbnu'l-Adîm el-Halebî Muhammed b. Ömer // Hanefî	1-er-Râiz fî ilmi'l-ferâiz
86.	695/1296 Dimaşk	İbnu'l-Müneccâ, el-Müneccâ b. Osman Hanbelî	1-Kitab fî usûli'l-fikh 2-Şerhu'l-Mahsul (usûl, nâtamam) 3-Muhtasaru'l-Mahsul (usûl) 4-el-Mumti' şerhu'l-Mukni'
87.	695 Kahire	İbn Hamdan el-Harranî Ahmed b. Hamdan Hanbelî, kadı	1-el-Vafî 2-Şerhul-Mukni' 3-Sıfatu'l-fetvâ ve'l-müftû ve'l-müstefî 4-er-Riâyetu'l-kübrâ 5-er-Riâyetu's-suğrâ 6-el-Câmiu'l-muttasil fî mezhebi Ahmed 7-el-İcâz fî'l-fikhi'l-Hanbelî 8-et-Takrîb (Muhtasaru'l-Muğni, nâtamam)

88.	697/1297 Kahire?	Şemseddin el-İcî (el-Eykî) Muhammed b. Ebi Bekir el-Fârisî Şafîî	1-Mi'racu'l-vusûl fi şerhi Minhaci'l-usûl 2-Şerhu Mantki/Mukaddimeti Muhtasari İbni'l-Hacib
89.	697 İsnâ	Bahaeddin Hibetullah b. Abdillâh el-Kıftî Şafîî, kadı	1-Şerhu'l-Hâdi fi'l-fikh 2-Kitab fi fazli's-sahabe 3-Kitab fi'l-feraiz
90.	699/1299 Dımaşk	Şemseddin el-Merdavî Muhammed b. Abdilkavî (İbn Teymiyye'nin Arapça hocası) Hanbelî, dil alimi	1-Ikdu'l-feraid fi kenzi'l-fevâid (İbn Kudame'nin Mukni' adlı eserinin nazma çekilmiş hali) 2-Mecmau'l-Bahreyn (nâtamam) 3-Tabakâtu'l-Hanabile 4-el-Furûk
91.	699/1300 Dımaşk	İbn Ferah el-İşbilî, Ahmed b. Ferah Malikî > Şafîî	1-Muhtasaru Hilâfiyyâti'l-Beyhakî (thk edildi, dr tezi)

1.	701 Dımaşk	Rûkneddin es-Semerkindî Ubeydullah b. Muhammed // Hanefî	1-Camiu'l-usûl 2-Telhisu camii'l-usûl
2.	702/1302 Kahire	İbn Dakiki'l-İd Muhammed b. Ali Şafii	1-el-İmâm fi marifeti ehâdisi'l-ahkâm 2-el-İlmâm bi-ehâdisi'l-ahkâm (matbu) 3-İhkâmü'l-ahkâm şerhu Um deti'l-ahkâm (matbu) 4-Tuhfetu'l-lebib fi şerhi't-Takrib 5-et-Teşdid fi'r-red alâ gulâti't-taklîd 6-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl, kısmi) 7-Şerhu'l-Umde 8-Şerhu Uyûni'l-mesâil 9-Şerhu Muhtasari't-Tebrizî 10-Şerhu Unvâni'l-vusûli fi usûli'l-fikh 11-Şerhu Mukaddime'ti'l-Mutarrizi fi usûli'l-fikh? 12-Şerhu'l-Mahsûl? (usûl)
3.	704 Kahire	Alemüddin el-Ensârî, el-İrakî Abdülkerim b. Ali // Şafîî	1-Muhtasar fi usûli'l-fikh 2-Şerhu't-Tenbih
4.	705/1306 Kahire	Ebu Ahmed ed-Dimyafî Abdülmü'min b. Halef Şafii, muhaddis/hadis hafızı, siyer müellifi	1-Kitab fi's-salati'l-vustâ
5.	705 Haleb	Muhammed b. Muhammed b. Behram el-Kürânî // Şafii, Haleb kadısı	1-el-Muhtasar fi'l-hilaf
6.	706/1306 Dımaşk?	Salih b. Sâmir el-Ca'berî Şafîî	1-Nazmu'l-leâli fi'l-feraz
7.	706 Dımaşk	Ziyaeddin et-Tusî Abdülaziz b. Muhammed // Şafîî	1-Kaşifu'r-rumuz (usûl, Muhtasaru İbni'l-Hacib şerhi) 2-el-Misbah şerhu'l-Havi (Kazvinî)
8.	708 Hama?	Ömer el-Farisî, Ömer b. Davud Şafîî	1-Kitabu't-Temhidat (usûl, İbnu'l-Hacib şerhi) (mahtut)
9.	709 Kahire	Muhammed İbn Ebi'l-Feth el-Ba'li Hanbelî, dil âlimi	1-Telhisu Ravzati'n-Nazır (usûl) 2-el-Muttali' alâ evbabi'l-Mukni' (garib lafızların şerhi)
10.	710/1310 Kahire	Serûcî, Ahmed b. İbrahim Hanefî, kadilkudat (Hanbelî > Hanefî)	1-el-Gâye (şerhu'l-Hidaye) 2-Edebu'l-kadâ 3- el-Muntehabu's-Süleymânî (hocası Süleyman b. Vüheyb'in el-Vecîzu'l-câmi' adlı eserinin muhtasarı) 4-Risâle fi kerâheti ekli lahmi'l-hayl 5-Nefehâtu'n-nesemât fi vusûli ihdâi's-sevâb ile'l-embât 6-Şerhu'l-Kudûrî 7-el-Fetâva's-Serûciyye 8-Menâsiku'l-hac 9-el-Hüccetu'l-vâziha fi enne'l-besmele leyset mine'l-Fâtıha

11.	710 Kahire	İbnu'r-Rif'a, Ahmed b. Muhammed Şafii, kadı, muhtesib	1-el-Kifâye fi şerhi't-Tenbih (Kifâyetu'n-nebih) 2-el-Matlab fi şerhi'l-Vasît 3-Bezlu'n-nesâihi's-şer'iyye fimâ ale's-sultân ve vulâti'l-umûr ve sâiri'r-raiyye 4-er-Rütbe fi'l-hisbe 5-el-Îzâh ve't-tibyân fi marifeti'l-mikyâl ve'l-mizân
12.	711/1312 Kahire	Şemseddin el-Cezerî, Muhammed b. Yusuf Şafîî	1-Şerhu'l-Minhac (usûl; matbu) 2-Ecvibe alâ mesail mine'l-Mahsul (usûl) 3-Şerhu't-Tahsil (usûl)
13.	711 Dımaşk	Ahmed b. İbrahim el-Vâsıtî el-Hızamî Hanbelî, sufi	1-el-Bulğa (muhtasaru'l-Kâfi)
14.	711 Kahire	Sadeddin Mesud b. Ahmed el-Hârisî el-Bağdadî Hanbeli, kadılıkudat (Kahire), muhaddis	1-Şerhu'l-Mukni' (kısmi, ariyet-vesaya arası)
15.	711 Kahire	Hârisî, Mesud b. Ahmed el-İrakî Hanbelî, kadılıkudat	1-Şerhu'l-Mukni' (kısmi bir şerh)
16.	712/1312 Kahire	Sadreddin Süleyman b. Davud el-Malatî Hanefî	1-el-Muhtasar
17.	714/1314 Haleb?	Hüsameddin es-Sığnakî, Hüseyin b. Ali Hanefî	1-el-Kafi fi şerhi usûli'l-Pezdevî (usûl, matbu) 2-el-Vafi şerhu'l-Muntehab (usûl, matbu) 3-en-Nihaye fi şerhi'l-Hidaye (mahtut) 4-Şerhu Muhtasari't-Tahavî 5-Fetava'r-riâye fi tecdidi mesâili'l-Hidaye
18.	714 Kahire	Alaeddin el-Bacî, Ali b. Muhammed Şafîî, Eş'arî kelamcısı	1-Gayetu's-sul (Mahsul'ün büyük ihtisarı) (usûl, mahtut) 2-Şerhu Gayeti's-sul (usûl, mahtut) 3-Muhtasaru'l-Mahsul (küçük ihtisar, usûl, Muntehab?) 4-Muhtasaru'l-Muharrer fi'l-fikh
19.	715/1315 Dımaşk	Safıyyüddin el-Hindî el-Urmevî Muhammed b. Abdîrrahim (Siraceddin el-Urmevî'nin öğrencisi) Şafîî, Eş'arî kelamcısı	1-Nihayetu'l-vusûl (usûl, matbu) 2-el-Faik (usûl, matbu) 3-er-Risaletu's-sefıyye (usûl)

20.	716/1317 Halil	Necmeddin et-Tufi, Süleyman b. Abdilkavi Hanbelî	1-Muhtasarü'r-Ravza/Bülbül (usûl) 2-Şerhu Muhtasari'r-Ravza (usûl, matbu) 3-el-İşaratu'l-ilahiyye 4-Der'u'l-kavli'l-kabih 5-Kaide celile fi'l-usûl (Nihayetu's-sul) 6-Muhtasarü'l-Mahsul (usûl) 7-Muhtasarü'l-Hasıl (usûl) 8-Miracu'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl 9-Muhtasarü'l-Mealimeyn (usûl) 10-Şerhu'l-Erbain en-Neveviyye (maslahat hk.) (matbu) 11-Def'u't-tearuz 12-Mukaddime fi ilmi'l-feraiiz 13-ez-Zeria ilâ marifeti esrari's-Şeria 14-Şerhu Muhtasari'l-Hırakî (yarısına kadar)
21.	716/1317 Kahire	Sadrudin İbnu'l-Vekil Muhammed b. Ömer b. Mekki el-Makdisî Şafii	1-el-Eşbâh ve'n-Nezâir (bu eser, İsnevî, İbnu's-Sübkî, Suyûtî ve İbn Nüceym'in aynı adı taşıyan kitaplarına örnek olmuştur) 2-Şerhu'l-ahkam
22.	716 Mekke	Ömer b. Ahmed el-Müdlici Şafii	1-el-İşkâlât ale'l-Vasit (2 cilt)
23.	720/1320? ?	Mahmud b. Ahmed el-Urundi Hanefî	1-İrşadu'l-elbab ila marifeti's-savab (feraiiz) 2-İrşadu'r-raci li-marifeti feraiizi's-Siracî (4 mezhebe göre)
24.	721/1321 Kahire	Nureddin el-İsnevî, İbrahim b. Hibetullah Şafii, kadı	1-Şerhu'l-Muntehab (F.Razî, usûl) 2-Muhtasarü'l-Vasit 3-Muhtasarü'l-Veciz
25.	722/1322 Kahire	Kutbuddin es-Sunbatî Muhammed b. Abdissamed Şafii	1-Tashihu't-Ta'ciz 2-Ahkamu'l-muba'az? 3-İstidrakât alâ Tashihi't-Tenbih (Nevevî) 4-Muhtasarü'r-Ravza (natamam)
26.	724/1324 Dımaşk	Alaeddin İbnu'l-Attar, Ali b. İbrahim Şafii (İmam Nevevî'nin öğrencisi, onun eserlerini yazan ve tebyiz eden kişi)	1-el-Udde (el-İhkam) fi şerhi'l-Umde fi ehâdisi'l-ahkâm 2-Fetâvâ'l-İmam Nevevî (tertib) 3-Hukmu savmi receb ve şaban ve ma's-savab fih 4-Fazlu'l-cihad 5-Hukmu'l-belvâ ve ibtilai'l-ibad 6-Hukmu'l-ahbâr ve'l-ihtikar inde fakdi ğalâi'l-es'âr 7-Risale fi hukmi'l-mevtâ ve gaslihim 8-Âdâbu'l-hatib
27.	725/1325 Kus	Siraceddin el-Ermentî Yunus b. Abdilmecid Şafii, kadı	1-el-Mesailu'l-mühimme fi'htilafi'l-eimme 2-Kitabu'l-cem've'l-fark
28.	726/1326 Dımaşk	İbn Kadı Şuhbe Abdulvehhab b. Muhammed // Şafii	1-Ta'lika ale't-Tenbih (Moğol istilasında yanmış)

29.	727/1327 Bilbîs > Kahire'de defin	İbnu'z-Zemlekânî, Muhammed b. Ali Şafîî, kadilkudat	1-Usûlu'l-fıkh, adı belirsiz 2-el-Fetâvâ 3-Şerhu Umdeti'l-ahkâm 4-er-Red alâ İbn Teymiyye fi meseleti't-talâk 5-Amelu'l-makbul fi ziyareti'r-Rasul (er-Red alâ İbn Teymiyye fi meseleti'z-ziyâre) 6-Ta'lik ala şerhi Minhaci'n-Nevevî
30.	727 Kahire	Necmeddin el-Kamûlî Ahmed b. Muhammed Şafîî, kadî, muhtesib	1-el-Bahru'l-muhit fi şerhi'l-Vasît 2-Cevâhiru'l-Bahr (yukarıdaki eserin muhtasarı) (mahtut)
31.	727 Kahire	İbnu's-Sikillî, Muhammed b. Muhammed Şafîî	1-et-Tenciz fi şerhi't-Ta'ciz
32.	728/1328 Dımaşk	Takiyyuddin İbn Teymiyye Ahmed b. Abdilhalim Hanbelî	1-Risaletu'l-kıyas (usûl) 2-Ref'u'l-melam (matbu) 3-Şumulu'n-nusus 4-Mearicu'l-vusûl 5-el-İstihsan ve'l-kıyas (usûl) 6-Sıhhati mezhebi ehli'l-Medine (usûl, matbu) 7-Siyasetu's-şer'iyye (matbu) 8-el-Hisbe (matbu) 9-Mecmuu'l-fetâvâ (matbu, 37 cilt) 10-Şerhu'l-umde (kısmi) 11-el-Kavâidu'n-nuraniyye (matbu) 12-Nakzu meratibi'l-icma (usûl, matbu) 13-Ehemmu'l-ahkam fi menâsiki'l-hac ve'l-umre (müstakil matbu risale) Bunlar dışında risaleleri var.
33.	728/1328 Kahire	Şemseddin Muhammed b. Osman el-Harîrî Hanefî, kadî	1-Şerhu'l-Hidaye 2-Risale fi'l-istibdâl
34.	729/1328 Kahire	Necmeddin el-Bâlisî, Muhammed b. Akîl Şafîî, kadî	1-Şerhu't-Tenbih (bir parçası müelliften hemen sonraki dönemde kayıp) 2-Telhisu'l-Muîn
35.	729/1329 Dımaşk	İbnü'l-Firkâh İbrahim b. Abdirrahman el-Fezârî Şafîî	1-Bâisu'n-nüfus ilâ ziyareti'l-Kudsi'l-mahrûs (matbu) 2-Ta'lik ale't-Tenbih (10 cilt) 3-Fetâvâ İbni'l-Firkâh 4-er-Ruhsatu'l-amîme fi ahkâmi'l-ganîme 5-Hallu'l-kınâ' fi hulli's-semâ' 6-Risâle fi mesâilil-hul' 7-Şerhu Muntehe's-sûl ve'l-emel (usûl) 8-Ta'lika alâ Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 9-Risale fi sıhhati icâreti'l-iktâ'
36.	729 Dımaşk	Alaeddin el-Konevî, Ali b. İsmail Şafîî, kadilkudat Meşhur eseri: Hüsnu't-tasarruf fi şerhi't-Taarruf; aklı ve luğavî ilimlerde üstat	1-Şerhu'l-Havi (Kazvinî) (mahtut) 2-eş-Şâfi (usûl) 3-Risale fi'l-mantuk ve'l-mefhum min Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 4-el-İbtihac fi şerhi'l-Minhac li'l-Halimî 5-Muhtasaru'l-Mealim fi'l-usûl

37.	729 Kahire?	İbnu'l-Uhuvve Muhammed b. Muhammed // Şafii	1-Me'âlimu'l-kurbe fi ahkami'l-hisbe
38.	730/1330 Haleb?	Abdülaziz el-Buhârî, Abdülaziz b. Ahmed Hanefî	1-Keşfu'l-esrar (usûl) 2-et-Tahkik şerhu'l-Muntehab (usûl) 3-Reddu kavadihi't-Tahkik 4-er-Risaletu'l-kafiye li-def'i't-ta'n alâ Keşfi'l- esrar (usûl) 5-el-Es'ile ve'l-ecvibe 6-Kitabu'l-efniyye 7-Risâle fi tahrîci mesâili ze'îl-erhâm fi'l-ferai'z?
39.	730 Haleb	İbnu'l-Bârîzî, Osman b. Muhammed b. Abdirrahim el- Cühenî el-Hamevî Şafii, kadılıkudat, Haleb kadısı	1-Şerhu'l-Havi (6 cilt)
40.	731/1331 Kahire	Fahreddin İbnu't-Türkmanî Osman b. İbrahim el-Mardinî Hanefî	1-Şerhu'l-Camii'l-Kebir 2-Şerhu'l-Muhtasar li-Sadreddin Süleyman el- Malatî 3-Risale fi'l-istibdâl
41.	731 Remle	Ziyaeddin Ali b. Selim el-Ezraî Şafii, kadı (çeşitli kasabalarda 60 yıl kadılık yaptı)	1-Nazmu't-Tenbih Eserleri nazm şeklinde
42.	732/1331 Halil	Burhanuddin el-Ca'berî İbrahim b. Ömer Şafîî, kıraat alimi el-Hibâtu'l-heniyyât fi'l- musannefâtî'l-Caberîyyât adlı risalede 150 eserinin adını verir (725 yılına kadar)	1-Munteha'n-nuhul (İbnu'l-Hacib Muhtasarı ihtisarı, usûl) 2-Müşteha'n-nuhul (usûl) 3-Vahdetu'l-inas fi'l-usûl ve'l-kıyas 4-el-Murtecel ve'l-muntazar fi'l-cedel 5-Rusûhu'l-ahbâr fi mensûhi'l-ahbâr 6-Kitâbu'l-Erbâin fi'l-ahkâm li-nefi'l-enâm 7-el-İfhâm fi ilmi'l-ahkâm 8-Tahrîru'l-ebhâs fi takrîri vukui't-talâki's-selâs 9-Tetimmetu't-Tabrîz fi şerhi't-Ta'ciz 10-Tetimmetu't-Tabrîz fi şerhi't-Ta'ciz 11-et-Temyîz fi havâşî't-Ta'ciz 12-Şerhu cenâizi'l-Havi 13-el-İbrîz fi tevcîhi'l-meâhizi's-siraciyye 14-Risale vâzihi'l-insaf fi ref'i'l-hilâf 15-Tahkîku't-talîk fi mesaili't-talîk 16-et-Tâciyye ale't-Ta'ciz 17-Mesalîku'l-ebşâr fi menâsiki'l-hac 18-Mevahibu'l-vâfi fi menakıbi's-Şâfiî 19-el-Merâtîbu'l-murtefaa fi menakıbi'l- eimmeti'l-erbaa 20-Derecâtu'l-ulema fi fazli'l-fukaha 21-el-Kudre fi'l-hac ve'l-umre 22-Bulûgu'l-murad fi ahbârî'l-cihad
43.	732 Hama	Ebu'l-Fida el-Meliku'l-Müeyyed İsmail b. Ali el-Eyyubî Şafii, tarihçi, coğrafyacı	1-Nazmu'l-Havi's-sağir (mahtut)

44.	732 Dımaşk	Radiyyuddin er-Rûmî İbrahim b. Süleyman el-Hamevî el-Mantikî Hanefî	1-Şerhu'l-Câmii'l-Kebir (6 cilt) 2-Şerhu'l-Manzûme (2 cilt)
45.	733/1333 Kahire	Bedreddin İbn Cema Muhammed b. İbrahim Şafii, kadılıkudat	1-el-İ'lâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm 2-Tenkîhu'l-munâzara fî tashîhi'l-muhâbere 3-el-Umde fî'l-ahkâm 4-Keşfu'l-gumme fî ahkâmi ehli'z-zimme 5-Kitâb fî'l-kenâis ve ahkâmihâ 6-Hucetu's-sulûk fî muhâdâtî'l-mulûk 7-el-Mesâlik fî ilmi'l-menâsik 8-et-Tâa fî fazîleti salâti'l-cemâa 9-Tahrîru'l-ahkâm fî tedbîri ehli'l-İslâm / Tecnîdu'l-ecnâd ve cihâtu ehli'l-cihad
46.	733 Dımaşk	Şücauddin et-Tarazî et-Türkistanî Hibetullah b. Ahmed (Habbazi'nin öğrencisi) Hanefî // Taraz (Türkistan)>Dımaşk	1-Tabsîratu'l-esrar fî şerhi'l-Menar (usûl) 2-Menazîlu ehli'l-ictihad
47.	734/1334 İskenderiye	Fakihanî, Ömer b. Ali Maliki	1-el-Mevrid (mevlid hk) 2-et-Tahrîr ve't-tahbîr şerhu Risâleti İbn Ebî Zeyd 3-Riyâzu'l-efhâm fî şerhi Umdeti'l-ahkâm (Cemmailî'nin ahkam hadisleri şerhi) 4-el-Lüma'-el-Mukaddime fî usûli'l-fikh alâ mezhebi İmami Dârilhicre (matbu)
48.	734 Kahire	İbn Seyyidinnas Muhammed b. Muhammed Şafii, muhaddis, siyer alimi	1-ed-Durru'n-nesîr alâ ecvibeti'ş-şeyh Ebi'l- Hasan es-Sağîr
49.	735/1335 Kahire	Kutbuddîn el-Halebî Abdülkerîm b. Abdinnûr Şafii, muhaddis	1-el-İhtimâm bi-telhîsi Kitâbi'l-İlmâm (İbn Dakiki'l-İd'in eserinin muhtasarı)
50.	736/1335 Medine	Muslihuddin et-Tebrizî, Musa b. Emîri Hac Hanefî // (Tebriz > Dımaşk>Kahire)	1-er-Refî fî şerhi'l-Bedi' (usûl)
51.	737/1336 Kahire	İbnu'l-Hâc el-Abderî Muhammed b. Muhammed (Halil b. İshak'ın hocası) // Maliki	1-el-Medhal ilâ tenmiyeti'l-a'mâl (matbu)
52.	737 İskenderiye	Nureddin el-Hevvarî, Ali b. Yunus Malikî	1-Şerhu't-Tenkîh (usûl) 2-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl)

53.	738/1338 Hama	İbnu'l-Bârîzî, Hibetullah b. Abdîrrahîm el-Cühenî el-Hamevî (40'tan fazla eseri var) Şafîî, Hama kadısı	1-Nâsîhu'l-Kur'ânî'l-azîz ve mensûhuh (matbu) 2-Kitâbü'l-Muğnî fi'htisârî't-Tenbih ve izhârî fetâvih (mahtut) 3-ez-Zübd (ez-Zübd fi'l-fıkh) (eksik bir mahtut nüshası mevcut) 4-Rumûzu'l-kunûz (mahtut) (? Aidiyeti şüpheli) 5-İzhârû'l-Fetavâ/el-Meymenî 6-Teysîru'l-fetâvî min tahrîri'l-Havî (es-sağîr) 7-Tahlîlu (Tahallulu)'l-hâiz mine'l-ihrâm (mahtut) 8-İttihâzu'n-nush fi icâdi's-sulh 9-Kitâbü'l-Menâsik 10-ed-Durre fi sîfâti'l-hacc ve'l-umre 11-Şerhu'l-Behce 12-Temyizu't-Ta'ciz 13-el-Mübteker fi'l-cem' beyne mesâilî'l-Mahsûl ve'l-Muhtasar (usûl)
54.	738 Haleb?	İbnu'l-Burhan, Ahmed b. İbrahim el-Mukri Hanefî	1-Şerhu'l-Câmîi'l-Kebîr
55.	738 Kahire	İbnu'z-Zerkeşî, Ahmed b. el-Hasen Hanefî	1-Muhtasaru (Muntehabu) Şerhi's-Sıgnakî ale'l-Hidaye
56.	738 Dımaşk	Zeynüddin İbnu'l-Vekil Muhammed b. Abdillâh // Şafîî	1-et-Telhis (usûl) 2-Hulasatu'l-usûl
57.	738 Kahire?	Osman b. Abdilmelik el-Kürdî Şafîî	1-Şerhu Muhtasari'l-Munteha (usûl) 2-Şerhu Bedii'n-nizam (usûl)
58.	739/1339 Kahire	İbn Balabân, Emir Ali b. Balaban Hanefî, kadı	1-Telhîsu'l-İlmâm fi ehâdisi'l-ahkâm 2-Tuhfetu'l-haris fi şerhi't-Telhis (Hılatî) 3-Umdetu's-sâlik fi'l-menâsik
59.	739 Huleys (Mekke-Medine arası) > Mekke (listelerken)	Alemuddin el-Bîrzâlî Kasım b. Muhammed el-İşbilî ed-Dımaşkî Şafîî, tarihçi	1-Kitâbu's-Şurût
60.	739 Kahire	Taceddin el-Farazî, İsmail b. Halil Hanefî	1-Mukaddime fi usûli'l-fıkh
61.	739 Kahire	İbn Hatib Cibrin, Osman b. Ali el-Halebî Şafîî	1-Şerhu Muhtasari'l-Munteha (usûl) 2-Şerhu bedii'n-Nizam (usûl) 3-Şerhu't-Ta'ciz (natamam) 4-Şerhu's-Şamili's-sağîr (Kazvinî)

62.	740 Kahire	Mecdüddin Ebu Bekir b. İsmail Şafii	1-Şerhu't-Tenbih 2-Şerhu'l-Minhac (Nevevî) 3-Şerhu't-Ta'ciz 4-Şerhu Muhtasari't-Tebrizî 5-et-Tahbîr 6-el-Mulah (Ziyâdâtü'r-Ravza ale'r-Râfîi) 7-Zevâiudu'l-Bahr ale'r-Râfîi
63.	741/1341 Haleb	Hazin, Ali b. Muhammed Şafii, müfessir (Lubabu't-tevil adlı tefsiriyle meşhur)	1-Uddetu'l-efhâm fi şerhi Umdeti'l-ahkâm (ahkam hadisleri)
64.	741 Kahire?	İbnu'l-Muîn Muhammed b. Abdulmun'im el-Menfelûti Şafii	1-Muhtasaru'r-Ravza 2-Muhtasaru'l-Müntehab (usûl) 3-et-Tırâzu'l-müzehheb (el-Mühezzeb'in hadisleri hk)
65.	741 Medine	Ahmed b. Abdirrahman et-Tadeli Malikî	1-Takyid ale't-Tenkîh (usûl)
66.	742 Kahire	Burhanuddin İbrahim b. Muhammed es-Sefakusî (Meşhur eseri: el-Mücid fi i'râbi'l-Kurânî'l-mecîd) Malikî // Sefakus (Tunus)>Dimaşk>Kahire	1-Şerhu'l-Muhtasari'l-fer'î (İbnu'l-Hacib) 2-Ahkâmü'l-Kurân 3-er-Ravzu'l-erîc fi meseleti's-sıhrîc 4-İsmâ'u'l-müezzinin halfe'l-imâm
67.	742 Dimaşk	İbnu's-Sika es-Sayrafi el-Mevsîli Hüseyin b. Mübarek Şafii?, muhaddis, kütüphaneci	1-el-Evâmir ve'n-nevâhi 2-el-Fetâva'n-nebeviyye fi'l-mesâ'ili'd-diniyye ve'd-düneyiyye
68.	743/1343 Kahire	Zeylaî, Osman b. Ali Hanefî	1-Tebyinu'l-hakaik (matbu) 2-Şerhu'l-Câmi'i'l-kebir 3-Şerhu'l-Muhtâr li'l-Mevsîli 4-Bereketu'l-ke'lâm alâ ehâdisi'l-ahkâmî'l-vâkıa fi'l-Hidaye ve sâiri'l-kütübi'l-Hanefiyye
69.	743 Kahire?	Ebu'r-Ruh İsa b. Mesud el-Menkellâti ez-Zevavî Malikî, kadı	1-Şerhu'l-Muhtasari'l-Fer'î (İbn Hacib, natamam, 7 cilt) 2-Muhtasaru'l-Cami'ibn Yunus 3-el-Vesaik 4-el-Menâsik
70.	744/1343 Kahire	Taceddin İbnu't-Türkmânî Ahmed b. Osman Hanefî (Eserlerinden: Şerhu'ş-Şemsiyye fi'l-mantık; Ta'lîka ale'l-Muhassal li'l-İmâm Fahriddin er-Râzî)	1-Ta'lîka alâ Hulâsati'd-delâil fi tenkihi'l-mesâil 2-Ta'lîka ale'l-Mahsûl (usûl, Karâfî'nin Mahsûl şerhi üzerine) 3-Ahkâmü'r-rimâye (remy) ve's-sebk ve'l-muhallil 4-el-Furûk fi furû'i'l-Hanefiyye 5-Şerhu'l-Hidaye li'l-Merginânî 6-Şerhu Muntehabi (Muhtasari)*l-Bâci fi usûli'l-fık 7-Şerhu'l-Câmi'i'l-kebir 8-Ta'lîk alâ Mukaddimety İbni'l-Hacib 9-Ta'lîka ale'l-Müntehab (Ahsikesi) (usûl) 10-Feraiz ilmîne dair iki eser

71.	744 Dımaşk	İbn Abdilhak el-Vâsıtî, İbrahim b. Ali Hanefî, kadı	1-Nevâzilu'l-vekâyi 2-el-Muntekâ fi furû'î'l-mesâil 3-Muhtasaru's-Süneni'l-kebir li'l-Beyhaki 4-Şerhu'l-Hidaye (natamam) 5-Muhtasaru't-Tahkik li'bni'l-Cevzî 6-Muhtasaru'n-Nâsîh ve'l-mensûh li'bn Şâhîn 7-İcâretu'l-iktâ' 8-İcâretu'l-evkâf ziyâdeten ale'l-müdde 9-Meseletu (Risâle fi) katli'l-müslim bi'l-kâfir
72.	744 Haleb	Şemseddin es-Sefakusî Muhammed b. Muhammed Malikî // Sefakus > Dımaşk>Haleb	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (yarım) (usûl)
73.	744 Dımaşk	Şemseddin İbn Abdilhadi el-Cemmailî Muhammed b. Ahmed b. Abdilhadi Hanbelî (70'ten fazla eseri var)	1-el-Kelam ala Muhtasari İbni'l-hacib (Kavâidu usûli'l-fikh) 2-el-Muharrer fi'l-hadîs 3-et-Tahkik fi ehâdisi'l-hilâf 4-es-Sârimu'l-münekkî fi'r-red ale's-Sübki 5-Ehâdisu'l-cem' beyne's-salâteyn fi'l-hazar 6-el-Ahkâmu'l-kübâ
74.	744 Kahire	Cemaleddin el-Mesilî Abdullah b. Muhammed Malikî	1-Şerhu Muhtasari'l-Munteha (usûl) 2-Gayetu'l-husûl?
75.	746 Kahire	Ziyaeddin el-Münavî Muhammed b. İbrahim Şafîi, kadı	1-Feraidu'l-fevâid ve tearuzu'l-kavleyn li-muctehid vahid (matbu) 2-Şerhu't-Tenbih
76.	746 Kudüs?	Alaeddin el-Kudsî, Ali b. Mansur Hanefî	1-Şerhu'l-Muğni (Habbâzî) (usûl)
77.	748/1348 Dımaşk	Zehebî, Muhammed b. Ahmed Şafîi, muhaddis	1-Kitâbu'l-Kebâir 2-Risâle latife tetealleku bi'l-imâmeti'l-uzmâ 3- Hukûku'l-câr 4-Teşbîhu'l-hasîs bi-ehli'l-hamîs 5-Tenkihu't-Tahkik (İbnu'l-Cevzî'nin ahkam hadisleriyle ilgili eseri üzerine)
78.	748 Kahire	Kemaleddin el-Üdfüvî, Cafer b. Sa'leb Şafîi	1-el-İmtâ' bi-ahkâmi's-semâ' 2-Feraizu'l-fevâid ve makâsîdu'l-kavâid
79.	748 Kahire	İbn Adlân, Muhammed b. Ahmed el-Kinânî Şafîi, kadıasker, müfti	1-Şerhu Muhtasari'l-Müzenî (natamam)
80.	749/1349 Kahire?	Kıvamuddin el-Kırmanî Mesud b. Muhammed // Hanefî	1-el-Mukni' fi şerhi'l-Muğni (usûl) 2-Keşfu'l-Kaşifi'z-zihni fi şerhi'l-Muğni (usûl)
81.	749 Kahire	Kıvamuddin el-Kakî Muhammed b. Muhammed (Abdülaziz el-Buhârî'nin öğrencisi, Ekmeleddin el-Babertî'nin hocası) Hanefî	1-Camiu'l-esrar fi şerhi'l-Menar (matbu) (usûl) 2-Bunyânu'l-usûl fi şerhi'l-usûl li'l-Pezdevi (doktora tezi olarak tahkik edildi) 3-Mi râcu'd-dirâye ilâ şerhi'l-Hidaye (mahtut) 4-Uyûnu'l-mezâhibi'l-erbaati'l-Kâmilî (mahtut)

82.	749 Kahire	Şemseddin el-İsfahanî Mahmud b. Abdirrahman Şafii, kelamcı, usulcü İsfahan>Tebriz>Dımaşk>Kahire	1-Beyanu'l-Muhtasar (usûl) (matbu) 2-Şerhu'l-Minhac (usûl) 3-Beyanu meani'l-Bedi' (usûl) 4-Risale fi'l-umum ve'l-husus (usûl)
83.	749 Haleb	İbnu'l-Verdi, Ömer b. Muzaffer Şafii, edib, tarihçi	1-el-Behecetu'l-Verdiyye (Kazvini'nin Havi'sinin manzum hali)
84.	749 Dımaşk	Nureddin el-Erdebilî, Ferec b. Muhammed Şafii	1-Hakaiku'l-usûl fi şerhi Minhaci'l-vusûl 2-Şerhu'l-Minhac (Nevevî, çoğunu şerhetti, 6 cilt)
85.	749 Kahire	Bedreddin İbnu'l-Habbal el- Harranî Muhammed b. Ahmed Hanbelî	1-Muhtasaru'l-Mukni' 2-Şerhu Muhtasari'l-Mukni' 3-Şerhu'l-Hırakî
86.	749 Safed	Ebu Hafs Ömer b. Muhammed İbnu'l-Bilfiyâi el-Mısri Şafii, kadı	1-Şerhu Muhtasari't-Tebrizî
87.	749 Kahire	İbnu'l-Lebban, Muhammed b. Ahmed Şafii	1-Tertibu'l-Üm (müsvedde halinde) 2-Muhtasaru'r-Ravza (Nevevî)
88.	749 Kalyûb?	Alaeddin es-Sübkî, Ahmed b. Abdülmü'min Şafii, sufi	1-Şerh ale't-Tenbih (4 cilt) Rafii ve Nevevî'nin tercihlerine muhalif tercihleri bulunan bir kitabı da varmış.
89.	750/1349 Kahire	İbnu't-Türkmânî, Alaeddin Ali b. Osman Hanefî, kadilkudat	1-Tahrîcu ehâdisi'l-Hidaye 2-el-Kifâye fi muhtasari'l-Hidaye 3-Muhtasaru'l-Muhassal (F.Razi, usûl?) 4-Mukaddime fi usûli'l-fikh 5-es-Sa'diyye (el-Ma'den) fi usûli'l-fikh 6-el-Cevheru'n-naki fi'r-red ale'l-Beyhaki (Sünen'e reddiye)
90.	750 Dımaşk?	İbnu's-Sebbâk, Ali b. Sencer Hanefî	1-el-Mensub 2-Urcuze fi'l-fikh 3-Şerhu'l-Camii'l-Kebir (çoğunu şerhetti, natamam)
91.	750 Safed	Şihabeddin es-Safedî Ahmed b. Musa b. Hafâcâ Şafii	1-Şerhu't-Tenbih (10 cilt) 2-el-Umde (muhtasar bir eser) Ayrıca Nevevî'nin Erbaîn'ine geniş bir şerhi var
92.	750 Mekke	Necmeddin Abdurrahman b. Yusuf el-Asfûnî Şafii	1-Muhtasaru'r-Ravza (Nevevî)

93.	751/1350 Dımaşk	İbn Kayyim el-Cevziyye Muhammed b. Ebî Bekir Hanbeli	1-İ'lamu'l-muvakkîn (usûl) 2-Şifau'l-alil 3-Meani'l-edevat ve'l-huruf 4-et-Turuku'l-hukmiyye fi's-siyâseti's-şer'îyye 5-Zadu'l-mead 6-Ahkamu ehli'z-zimme 7-Tuhfetu'l-mevdûd bi-ahkâmi'l-mevlûd 8-el-Furûsiyye 9-İgâsetu'l-lehfân fi hükmi talâkı'l-gadbân 10-Hurmetu's-semâ' 11-Cilâ'u'l-efhâm 12-Hükmü târiki's-salât 13-Menâsiku'l-hac ve'l-umre 14-Fetâvâ (Muhtaru'l-fetâvâ libni Kayyim adıyla matbu) 15-Fusûl fi'l-kıyas (matbu) (usûl)
94.	751 civarı? Trablusşam (öldürüldü)	Şemseddin et-Türkmanî Muhammed b. Ahmed el-Mardinî Hanefî	1-el-Kâşifu'l-mudnî fi şerhi'l-Muğni (Habbazî, usûl) 2-el-Vitr 3-el-Menâsik
95.	752/1351 Dımaşk	İbn İmami'l-Meşhed Muhammed b. Ali el-Ensarî Şafîi, muhtesib	1-Ehadisu'l-ahkam (4 cilt)
96.	755 Dımaşk	İbnu'l-Fasîh, Ahmed b. Ali el-Kûfî Hanefî // Kûfe-Bağdad>Dımaşk (Eserleri nazma çekme şeklinde)	1-Mustahsenu't-tarâik fi nazmi Kenzi'd-dekâik 2-Nazmu Menâri'l-envâr (usûl) 3-Şerhu'l-Envar fi nazmi Menari'l-envar (usûl) 4-Nazmu's-Sirâciyye

97.	756/1355 Kahire	Takiyyuddin es-Sübkî, Ali b. Abdilkâfi Şafii, kadilkudat	<p>1-Tekmiletu'l-Mecmû (matbu) 2-el-İbtihâc fi şerhi'l-Minhac (matbu) (usûl) 3-Fetâva's-Sübkî (matbu) 4-el-İbhâc fi şerhi'l-Minhac (oğlu tamamladı) (matbu) (usûl) 5-Şifâu's-sekâm fi ziyâreti hayri'l-enâm 6-el-Alemü'l-menşûr fi isbâti'ş-şuhûr (matbu) 7-el-İgrîd fi'l-hakika ve'l-mecâz ve'l-kinâye ve't-ta' rîz (matbu) 8-Keşfu'd-desâis fi hedmi'l-kenâis (Seth Ward, Construction and Repair of Churches and Synagogues in Islamic Law) (matbu) 9-Kadâu'l-ereb fi es'ileti Haleb (matbu) 10-Manâ kavli'l-İmâm el-Muttalibî: İzâ sahha'l-hadîs fe-hüve mezhebi (matbu) 11-Ehâdisu ref'i'l-yedeyn (et-Temhîd fi ref'i'l-yedeyn fi's-salât) (matbu) 12-el-Kelâm alâ hinsi'n-nâsî (matbu) 13-Risâle fi hatmiyyeti lâ ictihâde maa'n-nas (matbu) 14-Su'âlân fi'n-nazari'l-musîb fi itki'l-karîb ve'l-muallim fi'ttibâi mâ yuallem (matbu) 15-Risale fi âmmi'l-mahsus 16-Ahkamu kull 17-Muntehabu Ta'likati'l-Ustaz fi'l-usûl 18-es-Seyfu'l-meslul</p>
98.	756 Kahire	İbnu's-Semîn el-Halebî, Ahmed b. Yusuf Şâfî // kıraat, tefsir ve nahiv alimi	1-el-Kavlul-Veciz fi ahkâmî'l-kitabi'l-aziz
99.	757/1356 Kahire	Kemaleddin en-Neşşâi el-Mudlicî Ahmed b. Ömer b. Ahmed Şafii	<p>1-el-Muntekâ (5 cilt) 2-Şerhu'l-Mühezzeb 3-Şerhu'l-Kifaye 4-Camiu'l-Muhtasarât ve şerhi 5-Nüketu't-Tenbih 6-el-İbrîz fi'l-cem' beyne'l-Havi ve'l-Veciz 7-Keşfu ğitai'l-Havi's-sağir</p>
100.	757/1356 Kahire	Şerefuddin el-Münavi, İbrahim b. İshak Şafii	1-Şerhu'l-Mealimeyn fi'l-usûl Feraize dair eseri varmış
101.	757 Kahire	Şerefuddin el-Urmevî, İbn Kadilasker Ali b.Hüseyn/Hasan Şafii, kadilkudat	1-et-Tevkif ale'l-Mealim (Şerhu'l-Mealim) (usûl)

102.	758/1357 Dımaşk	Emir Katib el-Etkanî Emir Katib b. Emir Ömer el- Otrarî Hanefî Otrar>Buhara>Nisabur> Tüster>Bağdad>Dımaşk	1-et-Tebyin şerhu'l-Müntehab (matbu) (usûl) 2-eş-Şamil şerhu usûli'l-Pezdevi (thk ediliyor) 3-Şerhu Takvimi'l-edille (matbu) (usûl) 4-Gayetu'l-beyan (Hidaye şerhi) (mahtut) 5-Risâle fi terki ref'i'l-yedeyn (mahtut) 6-Durer (Manzûmetu Durer) (el- Feraizu's- Sirâciyye'nin manzum halî) (mahtut) 7-Risâle fi ademi sıhhati'l-cum'a fi mevziayn mine'l-Mısr (mahtut)
103.	758 Kahire	Muhibbuddin el-Konevî, Mahmud b. Ali Şafii	1-Nihayetu maksadi'r-ragib fi şerhi Muhtasarı İbni'l-Hacib (mahtut) (usûl) (eserde, İsfahani'den çok alıntı yapıyor)
104.	758 Dımaşk (Mizze köyünde defin)	Necmeddin et-Tarsusi, İbrahim b. Ali Hanefî, kadilkudat	1-Tuhfetu't-Türk fimâ yecibu en yu' mele fi'l- mülk (matbu) 2-Enfau'l-vesâil ilâ tahriri'l-mesâil (el-Fetâva't- Tarsüsiyye) (matbu) 3-el-Fevâidu'l-fıkhiyye (el-Fevâidu'l-bedriyye) 4-ez-Zevâid ale'l-Fevâid 5-ed-Durretu's-seniyye fi Şerhi'l-Fevâidi'l- fıkhiyye 6-Urcüze fi vefeyâti'l-a'yan min mezhebi Ebî Hanifeti'n-Numân 7- el-İ'lâm bi-mustalahi's-şühûd ve'l-hukkâm 8-Îzâhu'l-esrâri'l-hafiyye fi kitâbi vakfi'l- mezraati'l-Asrûniyye 9- en-Nûru'l-Lâmi' fimâ yu' melu bihi fi'l-câmi' 10- Risâle fi cevâzi ikâmeti'l-cum'a fi mevziayn min mısr vâhid 11- Risâle fi cevâzi nakli's-şehîd 12-Şerhu'l-hidaye 13-Refu'l-külfe ani'l-ihvan fi zikri ma kuddime fihî'l-kıyas ale'l-istihsan 14-Menâsik 15-Mahzûrâtu'l-ihram 16-el-İşârât fi zabti'l-müşkilât 17-el-İhtilafâtu'l-vakıa fi'l-musannefât
105.	759/1358 Safed	Ali b. Abdirrahman el-Osmanî es-Safedî Şafii (Kadı Şemseddin Osmanî'nin kardeşi)	1-en-Nafi' (muhtasar fıkıh eseri)

106.	761/1359 Kudüs	el-Alâî, Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî Şafîî	<p>1-el-Mecmû'l-müzheb fî kavâidi'l-mezheb (matbu)</p> <p>2-Câmiu't-tahsîl fî ahkâmi'l-merâsîl (matbu)</p> <p>3-Tahkîku'l-murâd fî enne'n-nehye yaktezi'l-fesâd (matbu)</p> <p>4-Telhisu Kitabi'l-muskit li'z-Zübeyri (matbu)</p> <p>5-Telhisu Kitabi Akyiseti'n-Nebi (matbu)</p> <p>6-Tafsîlu'l-icmal inde tearuzi'l-akval ve'l-efal (matbu)</p> <p>7-Telkîhu'l-fuhum fî tenkihi siyagi'l-umum (matbu)</p> <p>8-Şifau'l-müsterşidin fî hükmi ihtilafi'l-müctehidin (mahtu)</p> <p>9-Refu'l-iştibah an ahkâmi'l-ikrah (matbu)</p> <p>10-Fetâvâ'l-Alâî (matbu)</p> <p>11-Tevfiyetu'l-keyl li-men harrame luhume'l-hayl (matbu)</p> <p>12-Fetâvâ'l-Alâî (matbu)</p> <p>13-Faslu'l-kazâ fî ahkâmi'l-edâ ve'l-kazâ (matbu)</p> <p>14-Ref'u'l-işkal an hadisi sıyami's-sitt min Şevval (matbu)</p> <p>15-Tahrîru'l-makâl fî tahrîmi'l-helal (matbu)</p> <p>16-Mesele fî muzaafeti's-sevab fî'l-mesâcidi's-selase (matbu)</p> <p>17-Cüz fî salati'n-Nebi fi'l-Ka'be (matbu)</p> <p>18-İcmalu'l-isabe fî akvali's-sahabe (matbu)</p> <p>19-Hadisü kat' fî micen (matbu)</p> <p>20-el-Kelam fî bey'i'l-fuzuli (matbu)</p>
107.	762/1361 Kahire	Moğultay b. Kılıç Hanefî, muhaddîs	1- el-Ahkâm (ahkam hadisleri)
108.	762 Kahire	Zeylaî, Abdullah b. Yusuf Hanefî	1-Nasbu'r-riye li-tahrîci ehâdisi'l-Hidaye 2-Muhtasarü Şerhi'l-Meani'l-asar
109.	763/1362 Dımaşk	Şemseddin İbn Müflih Muhammed b. Müflih Hanbelî	<p>1-Kitâbu'l-Furû' (matbu)</p> <p>2-el-Âdâbu's-şer'iyye (matbu)</p> <p>3-en-Nüket ve'l-fevâidu's-seniyye alâ müşkili'l-Muharrer (matbu)</p> <p>4-Usûlu'l-fikh / Muhtasar (matbu)</p> <p>5-Şerhu'l-Mukni'</p> <p>6-Hâşiye ale'l-Mukni'</p> <p>7-Hâşiye ale'l-Müntekâ</p>
110.	763 Kahire	İbnu'n-Nakkaş, Muhammed b. Ali Şafîî	<p>1-İhkâmu'l-ahkâmi's-sâdira beyne şefetey seyyidi'l-enâm (Cemmâilî'nin Umduetu'l-ahkâmına tekmile)</p> <p>2-el-Mezemme fî'stimâli ehli'z-zimme</p> <p>3-Ümniyyetu'l-elma'î fî ehâdisi'r-Râfîî</p> <p>4-Kitâbu'n-Nezâir ve'l-furûk</p>

111.	764/1363 Dımaşk	İbnu'r-Rabve el-Konevî Muhammed b. Ahmed Hanefî	1-Kudsu'l-esrâr fi'htisârî'l-Menâr (mahtut) (usûl) 2-Şerhu'l-Menâr (mahtut) (usûl) 3-el-Mevâhibu'l-Mekkiyye fi şerhi Feraizi's-Sirâciyye 4-ed-Dürerü'l-münîr fi halli işkâli'l-kebir (mirasa dair) (mahtut) 5- Tekmiletu'l-fevâid li-şerhi'l-Habbazî ale'l-Hidaye
112.	764 Kahire	İmadüddin el-İsnevî, Muhammed b. Hasan (Cemalüddin el-İsnevî'nin kardeşi) Şafii	1-Şerhu'l-Minhac (usûl) 2-el-Muteber fi ilmi'n-nazar 3-Şerhu'l-Muteber
113.	764 Dımaşk	Bahaeddin el-İhmimî Abdülvahhab b. Abdülveli el- Merağî Şafii, kelamcı ve usulcü	1-Şerhu Muhtasarı İbni'l-Hacib (usûl) el-Munkiz mine'z-zelel fi'l-ilm ve'l-amel adlı bir kelam eseri var
114.	766 Dımaşk	Kutbuddin er-Razî Muhammed b. Muhammed Şafii, mantıkçı, filozof	1- Şerhu'l-Havi's-sağir (Kazvinî) (4 cilt, natamam)
115.	767/1366 Mekke	İzzeddin İbn Cemaa Abdülaziz b. Muhammed Şafii, kâdılkudat	1-Ravzatu'n-nebîh fi şerhi't-Tenbih (mahtut) 2- Tahricu ehâdisi'r-Râfîi (mahtut) 3-Hidayetu's-sâlik ile'l-mezâhibi'l-erbaa fi'l- menâsik (matbu) 4- el-Menâsiku's-suğrâ (matbu) 5- Sefinetu Nûh fi'l-fikhi's-Şâfiî (?)
116.	767 Dımaşk	Şihabeddin el-Ayntabî, Ahmed b. İbrahim Hanefî, kadiasker	1-Fethu'l-mucnâ şerhu'l-Muğni (Habbazî) (thk edildi, tez) (usûl) 2-el-Menba' fi şerhi Mecmai'l-Bahreyn
117.	767 Kahire?	Celâleddin el-Kirlânî/Kurlanî Celaledin b. Şemseddin el- Harizmî Hanefî Abdülaziz Buharî ve Sıgnakî'nin öğrencisi	1-el-Kifaye fi şerhi'l-Hidaye 2-eş-Şafii şerhu usûli'l-Pezdevî
118.	768/1367 Dımaşk	İbn Vehban Abdülvahhab b. Ahmed b. Vehbân Hanefî, kadı	1-Kaydu's-şerâid ve nazmu'l-ferâid 2- İkdu'l-kalâid fi halli Kaydî's-şerâid
119.	768 Kudüs	İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail b. Halife en-Nablusî el- Hisbanî Şafii	1-Şerhu'l-Minhac (10 cilt, çoğu savaşta yandı)

120.	769/1367 Medine	Bedreddin İbn Ferhun Abdullah b. Muhammed Maliki	1-el-Udde fi i'râbi'l-Umde (Abdulgani el-Makdisi'nin) 2-Kifâyeti't-tullâb fi şerhi muhtasari't-Tefrî'l'İbni'l-Cellâb 3-ed-Durru'l-mahallis mine't-Takassî ve'l-Mulahlîs 4-Keşfu'l-mugattâ (gıtâ) fi şerhi muhtasari'l-Muvatta
121.	769 Kahire	İbn Akil Bahaudin Abdullah b. Abdirrahman Şafii	1-el-Câmiu'n-nefis alâ (fi) mezhebi'l-İmâm Muhammed b. İdrîs 2-Teysîru'l-istidâd li-rütbeti'l-ictihâd (öncekinin ihtisari) 3-Fetâvâ İbn Akil 4-Muhtasaru'ş-Şerhi'l-kebir li'r-Râfî 5-el-Evhâmu'l-vâkıa li'n-Nevevi ve İbni'r-Rif'a ve gayrihimâ
122.	769 Kahire	İbnu'n-Nakîb el-Mısri, Ahmed b. Lü'lü Şafii	1-Umdetu's-sâlik ve uddetu'n-nâsik (el-Muhtasar) 2-es-Sirâc fi nüketi'l-Minhac (Nevevi) 3-Teshîlu'l-Hidaye ve tahsîlu'l-Kifâye 4-et-Tevşîhu'l-müzehebb fi tashîhi'l-Mühezzeb
123.	769 Dımaşk	Yûsuf b. Muhammed el-Merdâvî Hanbelî, kadilkudat	1-Vâzihu'l-celi fi nakzi hükmî İbn Kâdi'l-Cebel el-Hanbelî (matbu, vakıfla ilgili) 2-Kifâyeti'l-müstakni' fi edilleti'l-Mukni' (matbu)
124.	769 Dımaşk?	İbn Züreyk, Muhammed b. Ebi Bekir Hanbeli?	1-Risale fi'l-munakele bi'l-evkaf (matbu)
125.	769 Trablusşam?	Bedreddin eş-Şibli Muhammed b. Abdillâh eş-Şibli et-Trablusî Hanefî, kadı	1-Âkâmu'l-mercân fi ahkâmi'l-cân 2-Şerhu'l-Kudûri 3-Keşfu'l-ibhâm bi-şerhi'l-ahkâm (Cemmâilî'nin Umdetu'l-ahkâmına şerh) 4-Zemmu's-semâ'i'l-mülhî 5-Risâle fi âdâbi'l-hammâm 6-Neşru'l-a'lâm fi ahkâmi's-selâm 7-Nüzhetu'l-kirâm ve'l-ekyâs fi zikri's-sihâm ve'l-kıyâs 8-Vak'u'l-hicâbi's-sâtir fi'l-inbâ' ani'l-lafzi'l-mütevâtir 9-el-Envâ'u'l-vâride fi salâti'l-havf fi tardi'l-keklâm
126.	770/1369 Dımaşk	Şemseddin el-Gazzî, Muhammed b. Halef Şafii, kadı	1-Meydanu'l-fursân (Râfî, İbnu'r-Rif'a ve Sübkî'nin işlediği mesaili cemetti, 5 cilt) (mahtut, kısmen tez olarak çalışıldı) 2-Ziyadâtu'l-matlab ale'r-Rafî
127.	770? Dımaşk	Ahmed b. Mesud el-Konevî Hanefî	1-et-Takrîr (natamam) 2-Şerhu'l-Câmi'l-kebir (natamam) Her ikisini de oğlu Mahmud ikmal etti

128.	771/1370 Dımaşk	İbn Kadi'l-Cebel, Ahmed b. Hasan Hanbeli, kadilkudat	1-el-Munâkale ve'l-istibdâl bi'l-evkâf (matbu) 2-Fetâvâ fi'l-gınâ (matbu) 3-el-Kavâidu'l-fikhiyye (mahtut) 4-Usûlu'l-fıkh (natamam) (thk edildi, tez) 5- el-Fâik fi furûi'l-Hanbeliyye 6-el-Kasdu'l-müfid fi hükmi't-tevkid 7-Katru'l-gamâm fi şerhi ehâdisi'l-ahkâm 8-Meseletu ref'i'l-yedeyn 9-Tenkihu'l-ebhâs fi ref'i't-teyemmüm li'l-ahdâs 10-er-Red ale'l-Kiyâ el-Herrâsi
129.	771 Dımaşk	Taceddin es-Sübki, Abdülvehhab b. Ali Şafii, kadilkudat	1-Cem'u'l-cevami' (usûl) 2-Men'u'l-mevâni' (Hem'u'l-hevami') (usûl) 3-Ref'u'l-hacib (usûl) 4-el-İbhâc fi şerhi'l-Minhac (usûl) 5-el-Eşbâh ve'n-nezâir 6-Tabakâtu's-Şâfiyyeti'l-kübrâ 7-Muîdu'n-niam ve mübidu'n-nikam 8-et-Tevşih ale't-Tenbih 9-Terşihu't-Tevşih 10-Tercihu Tashihi'l-hilâf 11-Tabakâtu's-Şâfiyyeti's-suğrâ 12-Evdahu'l-mesâlik fi'l-menâsik
130.	771 Dımaşk	Cemaleddin el-Konevi, Mahmud b. Ahmed Hanefi, kadilkudat (Vefatı: Kureşî'de 771; İbn Kutluboğa 777 olarak veriyor)	1-Hulasatu'n-Nihaye (Muhtasaru Şerhi'l-Hidaye li's-Sıgnakî); Hulasatu'n-Nihaye fi fevaidi'l- Hidaye (mahtut) 2-el-Menhî fi şerhi'l-Muğni (Habbazî), 3 cilt (usûl) 3-Muhtasar fi usûli'l-fıkh 4-et-Takrîr fi muhtasari tahriri'l-Kudurî, 4 cilt (babasının eserini ikmal etti) 5-Şerhu'l-Camii'l-kebir (babasının eserini ikmal) 6-et-Tekmile min fevâidi'l-Hidaye 7-el-Mutemed Muhtasaru Müsnedi Ebi Hanife ve şerhi el-Mutekad 8-el-Gunye fi'l-fetâvâ (mahtut) 9-el-Buğye fi'l-fetâvâ (mahtut) 10-Muntehabu vakfeyi'l-Hilal ve'l-Hassaf (mahtut) 11-el-İ'caz fi'l-itiraz ale'l-edilleti's-şer'iyye (mahtut) 12-Muşriku'l-envar fi Müşkili'l-asar 13-Mukaddime fi ref'i'l-yedeyn fi's-salat (mahtut) 14-Tehzibu ahkâmi'l-Kurân

131.	772/1370 Kahire	Cemalüddin el-İsnevi Abdurrahim b. Hasan Şafii, muhtesib	<p>1-Nihâyetu's-sül fi şerhi Minhaci'l-usûl (matbu)</p> <p>2-Zevâidu'l-usûl alâ Minhaci'l-vusûl</p> <p>3-et-Temhîd fi tahrîci (istihrâci)'l-furû' ale'l-usûl (matbu)</p> <p>4-Tabakâtu's-Şâfiyye</p> <p>5-el-Kelimâtu'l-mühimme fi mübâşereti ehli'z-zimme</p> <p>6-el-Kevkebu'd-durri fimâ yeteharrecu ale'l-usûli'n-nahviyye mine'l-furû' i'l-fikhiyye</p> <p>7-el-Mühimmât fi şerhi'r-Râfiî ve'r-Ravza</p> <p>8-Metâliu'd-dekâik fi tahriri'l-cevami' ve'l-fevârik</p> <p>9-et-Tenkîh (fimâ yeridu) ale't-Tashîh</p> <p>10-Tezkiretu'n-nebih fi tashihi't-Tenbih</p> <p>11-Kâfi'l-muhtâc</p> <p>12-el-Hidaye ilâ evhâmi'l-Kifâye</p> <p>13-Cevâhiru'l-bahreyn fi tenâkuzi'l-hibreyn</p> <p>14-Tırâzu'l-mehâfil fi elgâzi'l-mesâil (matbu)</p> <p>15-el-Cevâhiru'l-mudîe fi şerhi'l-mukaddimeti'r-Rahbiyye fi'l-ferâiz</p> <p>16-Îzâhu'l-müşkil min ahkâmi'l-hunsa'l-müşkil</p> <p>17-el-Furûk ve dav'u ziyâdât alâ Minhaci't-tâlibîn</p> <p>18-el-Eşbâh ve'n-nezâir</p> <p>19-Nasîhatu uli'n-nuhâ fi men'i istihdâmi'n-nasârâ</p> <p>20-Telhîsu'r-Râfiî's-sağîr (bey' bahsine kadar)</p> <p>21-Telhîsu'r-Râfiî'l-kebir</p> <p>22-el-Câmi</p> <p>23-Nüzhetu'n-nevâzir fi riyâzi'n-nezâir</p> <p>24-Şerhu't-Tenbih</p> <p>25-el-Bahru'l-muhît</p>
132.	772 Kahire?	Bedreddin en-Nablusî, İbnu'l-Mucavir Hasan b. Muhammed Hanbeli	1-Huccetu'l-ma'kul ve'l-menkul fi şerhi'r-Ravza (matbu)
133.	772 Kahire	Şemseddin ez-Zerkeşî Muhammed b. Abdillâh Hanbeli	<p>1-Şerhu'z-Zerkeşî alâ Muhtasari'l-Hıraki</p> <p>2-Şerhu'l-Muharrer (kısmi)</p> <p>3-Şerhu'l-Vecîz (kısmi)</p>
134.	773/1372 Mekke	Bahaeddin es-Sübki, Ahmed b. Ali (Taceddin es-Sübki'nin kardeşi) Şafii, kadı	<p>1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (natamam) (usûl)</p> <p>2- Tekmiletu Şerhi'l-Minhac</p> <p>3- Şerhu'l-Havi's-sağîr fi'l-furû'</p> <p>4- Cem'u't-tenâkuz (el-Munâkazât)</p> <p>5- Tibyânu'l-ahkâm fi beyâni tahlili'l-hâiz mine'l-ihrâm</p>

135.	773 Kahire	Siraceddin el-Hindî Ömer b. İshak el-Gaznevî Hanefî, kadılkudat Gazne>Delhi>Mekke>Kahire	1-Şerhu'l-Bedi' l'ibni's-Saati (thk edildi, tez) (usûl) 2-Şerhu'l-Muğni (Habbazî) (thk edildi, tez) (usûl) 3-Şerhu'l-Menar (usûl) 4-el-Levami' fi şerhi Cem'i'l-cevami' (natamam) (usûl) 5-el-Gurretu'l-münife fi tahkiki bazı mesâili'l-İmâm Ebî Hanife 6-et-Tevşih (Hidaye şerhi) 7-el-Fetâvâ 8-Zübdetu'l-ahkâm fi'htilâfi'l-mezâhibi'l-eimmeti'l-erbaati'l-a'lâm 9-Muhtasaru't-Telhis 10-Şerhu'l-Muhtar 11-İddetu'n-nâsik fi'l-menâsik 12-Şerhu'z-Ziyâdât
136.	773 Dımaşk	Bedreddin el-Makdisî, Hasan b. Ahmed Hanbeli, müftü	1-et-Tezkire fi usûli'l-fikh (Ravza'nın ihtisarı) 2-Şerhu't-Tezkire
137.	774/1373 Dımaşk	İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer Şafii, müfessir, muhaddis, tarihçi	1-Tabakâtu fukahâi's-Şâfiyye 2-Tuhfetu't-tâlib bi-marifeti ehâdisi Muhtasari İbni'l-Hacib 3-Tahrîcu ehâdisi edilleti't-Tenbih 4-Ahkâmu's-suğrâ (sağır) fi'l-hadis 5-el-Ahkâmu'l-kebir 6-el-İctihâd fi talebi'l-cihad 7-İrşâdu'l-fakih ilâ marifeti edilleti't-Tenbih 8-Ahkâmu't-Tenbih 9-Kitâbu's-Semâ' 10-el-Mesâilu'l-fikhiyye'leti inferede biha el-İmâm eş-Şafii min dûni ihvanihi mine'l-eimme (matbu)
138.	774 Kahire	Şerefuddin er-Ruhunî el-Mağribî Yahya b. Musa // Maliki	1-Tuhfetu'l-mesul fi şerhi Muhtasar (İbn Hacib) (usûl)
139.	774 Dımaşk	İbnu'l-Mevsîli Muhammed b. Muhammed el-Ba'li // Şafii	1-Nazmu'l-Minhac li'n-Nevevî
140.	775/1373 Kahire	Kureşî, Abdülkadir b. Muhammed Hanefi	1-el-Cevâhiru'l-mudîyye (tabakât) (matbu) 2-el-İnâye bi-marifeti (fi tahrîci) ehâdisi'l-Hidaye 3-Tehzibu'l-esmâi'l-vâkıa fi'l-Hidaye ve'l-Hulâsa (matbu) 4-et-Turuk ve'l-vesâil ilâ marifeti ehâdisi Hulâsati'd-delâil 5-Şerhu Hulâsati'd-delâil 6-Tehzibu'l-esmâi'l-vâkıa fi kütübi ashâbine'l-ulemâ 7-Tertîbu Tehzibi'l-esmâ' ve'l-lugât 8-el-Havi fi beyâni âsâri't-Tahâvî (matbu) 9-ed-Dürerü'l-münife fi'r-red alâ İbn Ebî Şeybe fimâ evredhü alâ Ebî Hanife 10-el-Bustân fi menâkibi'n-Numân

141.	775 Mekke	Müeyyedüddin el-Harizmî Mansur b. Ahmed Hanefî	1-Şerhu'l-Muğni (Habbazî) (usûl) (mahtut)
142.	776/1375 Kahire	İbnu's-Sâiğ ez-Zümürüdî Muhammed b. Abdirrahman Hanefî	1-el-Gamz ale'l-Kenz 2-Şerhu'l-Muğni (Habbazî) (usûl) 3-et-Ta'lîka fî mesaili'd-dakika 4-Mecmau'l-feraid ve menbau'l-fevaid (17 cild)
143.	776 Kahire	Halil b. İshak el-Cündî Malikî	1-el-Muhtasar (matbu) 2-et-Tavzih 3-Kitâbu'l-Menâsik 4-Şerhu'l-Müdevvene 5-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (el-Fer'î)
144.	776 Dımaşk	Nukrekar, Abdullah b. Muhammed Hanefî	1-Şerhu'l-Menar (usûl) 2-Şerhu't-Tenkîh (usûl)
145.	776 Dımaşk	Alaeddin el-Kinânî, Ali b. Muhammed Hanbelî, kadî	1-Sevadu'n-nâzır ve şakaiku'r-Ravzi'n-nâzır (Tuff'nin Muhtasaru'r-Ravza'sına şerh) (usûl)
146.	776 Dımaşk	Yusuf b. Muhammed el-Abbadî Hanbelî	1-Muhtasaru İbn Rezîn (manzum)
147.	776 Dımaşk	Şemseddin el-Vasîfî, Seyyid Şerif Muhammed b. Hasan Şafîî	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 2-er-Red ale'l-İsnevi
148.	777/1375 Dımaşk	Bahaeddin es-Sübki Muhammed b. Abdilber (Taceddin es-Sübki'nin amcaoğlu) Şafîî (Geniş bilgisine rağmen resmî görevleri sebebiyle eser yazmaya imkân bulamamış, yazmaya başladığı bazı eserleri ise tamamlayamamış)	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 2-Şerhu'r-Ravza 3-Muhtasaru'l-Matlab 4-Şerhu'l-Havi's-sağır 5-Muhtasaru'l-mezheb
149.	778/1376 Ba'lebek	Bedreddin Muhammed b. Ali el-Ba'li Hanbelî	1-Muhtasaru'l-fetâvâ'l-Mısıryye/et-Teshîl (İbn Teymiyye'nin ed-Dürertü'l-muziyye mine'l- fetâvâ'l-Mısıryye adlı eserinin özeti) (matbu) 2-Şifau'l-ğalîl fî ihtisari ibtali't-tahlîl (mahtut) (İbn Teymiyye'nin Beyânu'd-delîl alâ butlani't- tahlîl adlı eserinin ihtisari)
150.	779/1377 Haleb	İbn Habib el-Halebî, Hasan b. Ömer Şafîî, tarihçi (30 kadar eseri var)	1-Keşfu'l-murût an mehâsini'ş-şurût (tez olarak thk edildi) 2-Tevşîhu't-Tavzih (Kazvinî)
151.	780'den sonra Safed?	el-Hatib el-Osmanî, Sadreddin Muhammed b. Abdirrahmân es-Safedî Şafîî, kadî (Tarihu Safed diye bir eseri var)	1-Rahmetu'l-ümme fî'htilâfi'l-eimme (matbu) 2-Tabakâtu'l-fukahâi'l-kübrâ 3-Kifâyetu'l-müftîn ve'l-hukkâm fî'l-fetâvâ ve'l- ahkâm

152.	781/1379 Kahire	İbn Merzuk el-Hatib Muhammed b. Ahmed Maliki, kadı, devlet adamı Tilimsan>Gırnata – Fas>Tunus > Kahire	1-Teysîru'l-merâm fî şerhi Umdeti'l-ahkâm (Cemmailî) 2-el-Menze'u'n-nebîl fî şerhi Muhtasarı Halîl 3-İzâletu'l-hacib an furû'î İbni'l-Hacib 4-Şerhu'l-ahkâmî's-suğrâ (Abdulhak el-İşbîlî'nin şerhi) 5-el-Erbaûne'l-müsnede fî'l-hilâfeti ve'l-hulefâ' 6-Kitâbu'l-İmâme 7-İzâhu'l-merâşid fîmâ teştemilu aleyhi'l-hilâfeti mine'l-hükmi ve'l-fevâid
153.	782/1380 Dımaşk	İbn Mansur, Ahmed b. Ali Hanefî, kadı	1-et-Tahrîr (Muhtasarı'l-Muhtâr, bunu şerhetti ancak natamam)
154.	783/1381 Haleb	Ezraî, Ahmed b. Hamdan Şafîi	1-et-Tavassut ve'l-feth beyne'r-Ravza ve'ş-Şerh (20 cilt) 2-Gunyetu'l-muhtâc 3-Kûtu'l-muhtâc (10 cilt) 4-Ta'lîka (et-Tenbihât) alâ evhami'l-Mühimmat (İsnevî) (3 cilt, natamam) 5-el-Halebiyyât 6-Muhtasarı'l-Havi (Kazvinî) 7-el-Es'ile ale't-Tevşîh
155.	784/1382 Kahire	Mirek, Muhammed b. Mübarekşah (Kutbuddin er-Razî'nin öğrencisi) Hanefî, mantıkçı, matematikçi	1-Medaru'l-fuhul fî şerhi Menari'l-usûl 2-Dairu'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl (yukarıdakinin ihtisarı)
156.	784 Kahire	Utruş, Ebu Abdullah el-İsnevî Muhammed b. Ali // Şafîi, kadı	1-Şerhu't-Ta'ciz
157.	786/1384 Kahire	Ekmeleddin el-Babertî Muhammed b. Mahmud Hanefî	1-el-İnâye 2-Şerhu Telhîsi'l-Câmi'i'l-kebîr 3-Telhîsu't-Telhîs 4-Şerhu's-Sirâciyye (Kelabazî'nin Dav'u's- Sirâc'ını ihtisar edip bunu şerhetmiştir) 5-et-Takrîr alâ Usûli'l-Pezdevî 6-er-Rudud ve'n-nukud (usûl) (matbu) 7-Şerhu Menâr (usûl) 8-en-Nüketuz zarife fî tercihi mezhebi Ebi Hanife
158.	786 Dımaşk	Muhammed b. Mekkî el-Cizzînî el-Âmilî (Şehid-i Evvel) İsnaaşeri	1-el-Lüm'atu'd-Dımaşkiyye 2-Gâyetu'l-murâd fî şerhi nüketi'l-İrşâd 3-Hâşiyetu'l-Kavâid (Şerhu Kavâidi'l-ahkâm) 4-el-Kavâid ve'l-fevâid 5-Zikra's-Şia fî ahkâmî's-şerîa 6-el-Beyân 7-ed-Durûsu's-şer'iyye (natamam) 8-9-er-Risâletu'l-elfiyye ve er-Risâletu'n-nefliyye 10-el-Mezâr 11-Câmi'u'l-beyn min fevâidi's-şerhayn (usûl) 12-Mesâil

159.	786 Humus	Bedreddin el-Hakkârî es-Saltî Muhammed b. Abdullah Şafîî, Humus kadısı (birçok yerde kadılık yaptı; babası Salt kadısı)	1-Muhtasaru Meydani'l-Fursân
160.	787/1385 İskenderiye	Ahmed b. Ulvan et-Tunusî el- Mısri Maliki, sufi	1-Lubabu'l-Lubab ale'l-Cellab
161.	788/1386 Dımaşk	Şemsüddin Konevî, Muhammed b. Yûsuf Hanefî	1-Dürerü'l-bihâr fi'l-mezâhibi'l-erbaati'l-ahyâr 2-Şerhu Mecmai'l-bahreyn 3-Risâle fi cevâzi icâreti'l-iktâ'
162.	790 Dımaşk	Burhaneddin İbn Cema İbrahim b. Abdirrahim Şafîî, kadılıkudat	1-Nasîha fi zemmi'l-gimâ' ve'stimâih 2-Fetvâ bi-tahrîmi'l-musiki
163.	792/1390 Dımaşk	Şemseddin es-Sarhadî Muhammed b. Süleyman Şafîî, Eş'arî kalamcısı	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl, 3 cilt) 2-Muhtasaru't-Temhid (İsnevî) 3-Muhtasaru Kavâidi'l-Alâi 4-Muhtasaru'l-Mühimmât (İsnevî) Eserlerinin çoğu müsvedde halde iken savaşta yandı.
164.	792 Dımaşk	Sadreddin İbn Ebi'l-İzz Ali b. Ali es-Salihî ed-Dımaşkî Hanefî, kadı (Şerhu'l-Akideti't-Tahâviyye adlı eseri var)	1-el-İttiba 2-et-Tenbih alâ müşkilâti'l-Hidaye 3-Risâle fi iktidâi'l-Hanefî bi's-Şâfiî fi's-salât 4-en-Nûru'l-lâmi' fîmâ yu' melu bihi fi'l-câmi'
165.	793/1391 Kahire	Celaeddin et-Tebbanî Celal b. Ahmed Hanefî	1-Minhacu's-şeria (Menar şerhi) (usûl) 2-Ta'lika ala Usûli'l-Pezdevî (natamam) 3-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 4-Muhtasar fi tercihi'l-İmam Ebi Hanife 5-Risale fi'l-fark beyne'l-farzi'l-amelî ve'l-vacib 6-Risale fi ademî cevâzi'l-Cum'a fi mevazia
166.	793/1391 Haleb?	Bahâuddin Haydar [Haydara] b. Muhammed b. İbrâhim el-Halebî Hanefî	1-Şerhu's-Sirâciyye fi'l-ferazî [el-Mişkât]

167.	794/1392 Kahire	Bedreddin Zerkeşi, Muhammed b. Bahadır Şafii	<p>1-el-Bahru'l-muhîf fi usûli'l-fıkh (matbu)</p> <p>2-Teşnîfu'l-mesâmi' bi-Cem'î'l-cevami' (usûl) (matbu)</p> <p>3-Selâsilu'z-zehab (matbu)</p> <p>4-el-Mensûr fi'l-kavâid (matbu)</p> <p>5-ed-Dibâc fi tavzihi'l-Minhac (matbu)</p> <p>6-Habâya'z-zevâyâ (matbu)</p> <p>7-Hâdimu'r-Râfiî ve'r-Ravza</p> <p>8-Şerhu'l-Veciz</p> <p>9-Şerhu't-Tenbih</p> <p>10-Tekmiletu Şerhi'l-Minhac</p> <p>11-Mâ lâ yese'u'l-mükellefe cehlüh</p> <p>12-el-Gureru's-sevâfir ammâ [fi mâ] yahtâcu ileyhi'l-musâfir (matbu)</p> <p>13-İ'lâmu's-sâcid fi ahkâmi'l-mesâcid (matbu)</p> <p>14-Zehru'l-arîş fi tahrîmi'l-haşiş (matbu)</p> <p>15-Hâşiye alâ Kavâidi'l-Alâi</p> <p>16-Mefâtihu'l-kunûz ve melâmihu'r-rumûz</p> <p>17-Mecmûa fi fikhi'ş-Şâfiyye</p> <p>18-el-Emâli fi Nazmi'l-le'âli</p> <p>19-Luktatu'l-aclân (matbu)</p> <p>20-el-Ezhiye fi ahkâmi'l-ed'îye</p> <p>21-Risâle fi't-tâûn ve cevâzi'l-firâr minh</p> <p>22-et-Tahrîr fi'l-usûl</p> <p>23-Gunyetu'l-muhtâc fi şerhi'l-Minhac</p> <p>24-el-Muteber fi tahrîci ehâdîsi'l-Minhac ve'l-Muhtasar</p> <p>25-ez-Zehebu'l-ibrîz fi tahrîci ehâdîsi Fethi'l-azîz</p> <p>26-el-Vusûl ilâ simari'l-usûl</p> <p>27-Matlau'n-neyyireyn</p> <p>28-en-Nûket ale'l-Umde fi'l-ahkâm</p>
------	--------------------	--	--

168.	795/1393 Dımaşk	İbn Receb el-Hanbelî Abdurrahman b. Ahmed Hanbelî	<p>1-el-Kavâid (matbu)</p> <p>2-el-İstihrâc li-ahkâmi'l-harâc (matbu)</p> <p>3-Ahkâmu'l-havâtîm ve mâ yeteallak bihâ (matbu)</p> <p>4-Fasl fi vucûbi ihrâci'z-zekât ale'l-fevr (matbu)</p> <p>5-el-Kavlu's-sevâb fi tezvici ümmehâti evlâdi'l-guyyâb (matbu)</p> <p>6-Ta'liku't-talâk bi'l-vilâde (mahtut)</p> <p>7-Nüzhetu'l-esmâ' fi mesâili's-semâ'</p> <p>8-Letâifu'l-maarif fimâ li-mevâsîmi'l-âm mine'l-vezâif (matbu)</p> <p>9-el-Huşû fi's-salât</p> <p>10-Risâle fi rû'yeti hilâl / Ahkâmu'l-ihtilaf fi rû'yeti hilali zilhicce (matbu)</p> <p>11-Sadakatu's-sır ve fazluhâ</p> <p>12-ez-Zeyl alâ Tabakâti'l-Hanâbile</p> <p>13-el-Fark beyne'n-nasîha ve't-ta'yîr</p> <p>14-Vezâifu'z-zikri'l-muvazzafa fi'l-yevm ve'l-leyle</p> <p>15-Risâle fimâ ruviye an ehli'l-marife ve'l-hakâik fi muâmeleti'z-zâlimi's-sârik</p> <p>16-er-Red alâ men ittebaa gayra'l-mezâhibi'l-erbaa (matbu)</p> <p>Mecmû Resâili'l-Hafîz İbn Receb al-Hanbalî (matbu)</p>
169.	795 Dımaşk	Şihabeddin er-Rabeî, Ahmed b. Ömer Maliki	<p>1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl)</p> <p>2-Refu'l-işkal amma fi'l-Muhtasar mine'l-eşkal (usul)</p> <p>3-Şerhu'l-Muhtasari'l-Fer'î</p>
170.	795 Dımaşk	Ebu'l-Abbas ez-Zühri el-Bikâi Ahmed b. Salih Şafii, Daruladl müftüsü, kadı	<p>1-el-Umde (et-Tenbih ve et-Tashih'i cem)</p> <p>2-Şerhu't-Tenbih</p>
171.	797/1395? Nablus	Muhammed b. Abdilkadir en-Nablusî Hanbelî	<p>1-Muhtasaru Tabakâti'l-Hanâbile li'l-Kâdi Ebi'l-Hüseyn</p> <p>2-Tashihu'l-hilâfi'l-mutlak fi'l-Mukni' (mutavvel ve muhtasar versiyonları var)</p>
172.	799/1397 Medine	Burhaneddin İbn Ferhun İbrahim b. Ali Maliki, Medine kadısı	<p>1-Dibacu'l-müzheb (matbu)</p> <p>2- Tabsıratu'l-hukkâm (matbu)</p> <p>3- Durretu'l-gavvâs (elgâz)</p> <p>4- İrşâdu's-sâlik ilâ ef'âli'l-menâsik</p> <p>5- Teshîlu'l-mühimmât fi şerhi Câmî'i'l-ümmehât</p> <p>6- Keşfu'n-nikâbi'l-hacib min mustalahi İbni'l-Hacib</p> <p>7- İklîdu'l-usûl</p> <p>8- Burûku'l-envâri'l-muvazzıha li-enva'i turuki'd-da'vâ</p> <p>9- Kitâbu'l-Hisbe</p>

173.	799 Dımaşk	Ebu'r-Ruh el-Gazzî, İsa b. Osman Şafii	<p>1-Şerhu'l-Minhaci'l-Kebir (10 cilt) 2-Şerhu'l-Envar (Ezraî, 2 cilt) 3-er-Red alâ Nüketi'n-Neşşâi 4-Muhtasaru'r-Ravza 5-el-Kavâid 6-Muhtasaru'l-Mühimmât (2 cilt) 7-Medinetu'l-ilm (er-Red ale'l-Mühimmât) 8-Edebu'l-kadı 9-el-Cevahir ve'd-dürer (Kavâid ve furûk) Eserlerinin çoğu savaşta (muhtemelen Timur'un istilasını (803/1401) sırasında) yandı.</p>
174.	800/1398 Dımaşk	Taceddin es-Sincârî Abdullah b. Ali Hanefî, Savr kadısı (Diyarbakır'de bir belde)	<p>1-Şerhu'l-ferazi's-Sirâciyye [Rûhu's-şurûh fî şerhi feraizi's-Secâvendî], Nazmu's-Siraciyye? 2-Nazmu'l-Muhtar li'l-Mevsilî 3-el-Bahru'l-havi fî'l-fetavi</p>

1.	801/1399 Kahire	Nasıruddin ez-Zübeyrî el-İskenderî, İbnu't-Tenesî, Ahmed b. Muhammed Malikî, kadilkudat	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 2-Muhtasaru'l-Burhan (Cüveynî) (usûl) 3-Muhtasaru'n-Nüket (Takiyyuddin el-Mukterah) 4-Ta'lik ale'l-Muhtasari'l-Fer'î
2	802/1309 Kahire?	Mecdüddin el-Bilbisî İsmail b. İbrahim b. Muhammed Şafî	1-el-İs'âd alâ irşâdi'r-râci li-marifeti feraizi's-Sirâciyye [el-İrfâd mine'l-isâd fi'l-feraiz] (Mahmud b. Ahmed el-Lârendî'nin (v. 725/1325) İrşâdu'r-râci fi marifeti feraizi's-Sirâciyye adlı eserinin şerhi)
3.	802 Kahire	Burhaneddin el-Ebnasî, İbrahim b. Musa Şafii	1-el-Fevâid şerhu'z-Zevaid (İsnevî) (matbu)
4.	803/1401 Kahire	İbnu'l-Lahham Alaeddin Ali b. Muhammed el-Ba'li Hanbeli	1-el-Muhtasar fi usûli'l-fikh (matbu) 2-el-Kavâid ve'l-fevâidu'l-usûliyye (matbu) 3-el-İhtiyârâtü'l-fikhiyye (matbu) 4-Tecridü'l-inâye fi tahriri ahkâmi'n-nihâye
5.	803 Kahire	Cemaleddin el-Malatî Yusuf b. Musa Hanefi	1- el-Mu'tasar mine'l-Muhtasar (Bacî'nin Muhtasaru Müşkili'l-âsar'ı üzerine) Diğer eserleri?
6.	803 Eriha > Haleb'de defin	Musa b. Muhammed el-Ensari el-Abbadî Şafii, Haleb kadısı	1-Şerhu'l-Gayeti'l-kusvâ (Beyzavî, natamam)
7.	803 Kahire	Abdurrahman b. Muhammed b. İbrahim b. Laçin er-Reşidi el-Muvakkit Şafii, matematikçi, mikat ve feraiz alimi; reisu'l-müezzinin	1-Şerhu'l-Ca'beriyeye 2-Şerhu'l-Üşnühiyye 3-Şerhu'l-Yaseminiyye (üçü de feraiz ve matematikle ilgili)
8.	803 Dımaşk	Takiyyuddin İbn Müflih İbrahim b. Muhammed Hanbeli, kadilkudat	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 2-Şerhu'l-Mukni' 3-Tabakâtu ashabi'l-İmam Ahmed (Timur'un işgali sırasında bazı kitapları kayboldu)

9.	804/1401 Kahire	İbnu'l-Mulakkın, Siraceddin Ömer b. Ali (Farklı ilimlerde 300'den fazla eseri var) Şafii	<p>1-el-Bedru'l-münîr fî tahrîci ehâdisi's-Şerhi'l-kebir (İbn Hacer ihtisar edip bazı ilâvelerde bulunmak suretiyle Telhîsu'l-habîr fî tahrîci ehâdisi'r-Râfiyyi'l-kebir)</p> <p>2-Muhtasaru'l-Bedri'l-münîr</p> <p>3-el-İ'lâm bi-fevâidi Umdeti'l-ahkâm</p> <p>4-Tuhfetu'l-muhtâc ilâ edilleti(ehâdisi)'l-Minhac</p> <p>5-Îzâhu'l-irtiyâb (Minhac hk bir çalışma)</p> <p>6-el-Bulğa fî ehâdisi'l-ahkâm mimma'ttefeka aleyhi's-şeyhayn</p> <p>7-Tezkiretu'l-muhtâc ilâ ehâdisi'l-Minhac (Bezvâvî)</p> <p>8-Tezkiretu'l-ahyâr bimâ fi'l-Vasit mine'l-ahbâr (Gazali)</p> <p>9-Gâyetu'l-me'mûli'r-râgîb fî marifeti ehâdisi İbni'l-Hacib</p> <p>10-Umdetu'l-muhtâc ilâ Kitâbi'l-Minhac (Nevevî, şerh)</p> <p>11-Ucâletu'l-muhtâc ilâ tevcihi'l-Minhac (küçük şerh)</p> <p>12-el-Îşârât ilâ mâ vakaa fi'l-Minhac mine'l-esmâ' ve'l-emâkin ve'l-lugât</p> <p>13-et-Tezkire fi'l-fikhi's-Şâfiî</p> <p>14-el-Eşbâh ve'n-nezâir fi'l-fikh</p> <p>15-Hulâsatu'l-fetâvî fî teshîli esrâri'l-Havi (Kazvinî)</p> <p>16-Gunyetu'l-fakih fi şerhi't-Tenbih</p> <p>17-el-Kelâm alâ Süneni'l-cum'a kablehâ ve ba'dehâ</p> <p>18-el-İkdu'l-müzheb fî tabakâti hameleti'l-mezheb</p> <p>19-Nuzhetu'n-nuzzâr fî kudâti'l-emsâr (Ahbârü kudâti Mısr)</p> <p>20-Kafi'l-muhtac (Bezvâvî)</p> <p>21-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl)</p>
10.	805/1403 Kahire	Siraceddin el-Bulkinî, Ömer b. Reslân (Amr b. el-As Camii'nde 30 yıl tedaris) Şafii, kadî	<p>1-et-Tedrib fî'l-furû (oğlu Salih Tetimmetu't-Tedrib)</p> <p>2-et-Te'dîb (Tedrib'in özeti)</p> <p>3-Marifetu'l-mülîmmât bi-reddi'l-Mühimmât</p> <p>4-Menhecü'l-asleyn (yarım)</p> <p>5-el-Fevâidu'l-cisam alâ kavâidi İbn Abdisselam</p> <p>6- Risâle fi'l-fark beyne'l-hüküm bi's-sihha ve'l-hüküm bi'l-müceb (el-Fethu'l-müheb fi'l-hüküm bi's-sihha ve'l-müceb)</p>
11.	805 Kahire	Behram ed-Demirî, Behram b. Abdillâh Malikî, kadîlkudat	<p>1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl)</p> <p>2-Şerhu Muhtasari'l-Halil (3 tane, kebir, vasit, sağır)</p> <p>3-Şamil (muhtasar fıkıh eseri)</p>

12.	806/1404 Kahire	Zeynüddin el-İrakî Abdürrahim b. Hüseyin Şafîi, muhaddis, kadı	1-Tahrîcu ehâdîsi muhtasari'l-Minhac (Beyzavî) 2-en-Necmu'l-vehhac nazmu Minhaci'l-vusûl 3-Nüketu'l-fetâvâ ale'l-muhtasarât 4-Takribu'l-esânîd ve tertibu'l-mesânîd 5-Muhtasar fi'l-ehâdîsi'l-müteallika bi'l-ahkâm 6-İstihbâbu'l-vudû' 7-el-İstîâze bi'l-vâhid min ikâmeti cum'ateyn bi-mekân vâhid 8-Fetvâ fi enne mâ u'tide yevme âşûrâ min ekli'd-decâc ve'l-hubûbi'l-mubâh 9-Nüket ale'n-Necmi'l-vehhac
13.	807/1405 Kahire	Ali Vefa eş-Şazeli Malikî, sufi	1-el-Kevser el-mutra fi'l-ebhuri'l-erbaa
14.	807 Haleb	Tac b. Mahmud el-İsfehendi Şafîi // Biladu'l-Acem>Haleb	1-Şerhu'l-Muharrer fi'l-fikh
15.	808/1405 Kahire?	İbn Habib el-Halebî, Tahir b. Hasan Hanefî	1-Muhtasaru'l-Menar (usûl)
16.	808 Kahire	Şihabeddin el-Akfehîsî, Ahmed b. İmad Şafîi	1-el-Kavlu't-tâm (temâm) fi ahkâmi'l-me'mûm ve'l-imâm (matbu) 2-Manzûme fi'l-ma'fuvvât (matbu) ve şerhi 3-Teshîlu'l-makâsîd li-zuvvâri'l-mesâcid (matbu) 4-Ahkâmu'l-evânî ve'z-zurûf ve mâ fihâ mine'l- mazrûf 5-el-Kavlu't-tâm fi âdâbi duhûli'l-hamâm 6-ed-Durretu'd-daviyye fi'l-ahkâmi's-sünniyye ve'l-ahvâli'r-raziyye fi hicreti hayri'l-beriyeye 7-et-Taakkubât ale'l-Mühimmât 8-Tevkrifu(Delâilu)'l-hukkâm ilâ marifeti gavâmizi'l-ahkâm (matbu) 9-et-Tibyân fimâ yehillu ve yahrumu mine'l- hayevân (matbu) 10-Şerhu manzûmeti adâbi'l-ekli ve's-şûrbi ve'z- ziyafe (matbu) 11-Âdâbü'l-ekl (matbu) 12-İkramu men yaiş bi-tahrîmi'l-hamr ve'l-haşiş (matbu) 13-Ref'u'l-cunah ammâ hüve mine'l-mer'e 14-Ref'u'l-ilbas an vehmi'l-vesvas 15-el-Kavlu't-tâm fi ahkâmi'l-me'mûm ve'l- imam
17.	808/1405 Kahire	Kemaleddin ed-Demîrî Muhammed b. Musa Şafîi (meşhur eseri: Hayatu'l- hayavan)	1-en-Necmu'l-vehhâc (Şerhu Minhaci't-tâlibîn, 4 cilt) 2-Rumûzu'l-kunûz 3-Manzûme fi'stîhbâbi'l-vuzû
18.	808 Kahire	İbnu'l-Burhân, Ahmed b. Muhammed Zâhirî eğilimli	1-Meseletu ref'i'l-yedeyn fi's-sucûd 2-Vad'u'l-yumnâ ale'l-yusrâ fi's-salât 3-Risâle fi'l-imâme

19.	808/1406 Gazze	Şemseddin el-Gazzî el-Azerî ez-Zübeyrî Muhammed b. Muhammed Şafii	1-el-Buruku'l-levami' şerhu Cem'i'l-cevami' 2-Teşnifu'l-mesami' 3-Tavzihu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 4-Muhtasaru'l-Kût 5-ez-Zahîr alâ fıkhi'ş-Şerhi'l-Kebîr (5 cilt) 6-Kenzu'l-Muhtac ilâ İzâhi'l-Minhac (Nevevî) 7-es-Siracu'l-vehhac fî halli'l-Minhac (Nevevî) 8-Evzahu'l-mesalik fi'l-menâsik 9-Esne'l-makasid fi'l-Kavâid
20.	808/1406 Kahire	Abdurrahman b. Ali b. Halef el- Fârseskûrî Şafii	1-Şerh alâ şerhi İbn Dakiki'l-İd li'l-Umde (4 cilt)
21.	808/1406 Kahire	İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed Maliki, kadilkudat, tarihçi (en meşhur eseri el-Mukaddime)	1-Şerhu Elfıyyeti Lisanuddin İbni'l-Hatib
22.	809/1407 Hama	Yusuf b. Hasan el-Hamevî Şafii, müfti, hatib	1-Şerhu'l-İmam fi ehadisî'l-ahkam (6 cilt) 2-Şerhu feraizi'l-Minhac (Nevevî)
23.	809 Kahire	İbn Dokmak, İbrahim b. Muhammed Hanefî, tarihçi	1-Nazmu'l-cumân fi tabakâti ashâbi imâmina en-Numân
24.	810/1407 Kahire	Nasıruddin el-İshakî Muhammed b. Osman // Maliki, kadı	1-Kitab fi'l-usûl
25.	810 Kahire	Şihabeddin el-Kurânî, İbnu'ş-Şeyh Yusuf el-Acemî, Ahmed b. Yusuf Şafii	1-Nazmu'l-Minhac (Beyzavî) (usûl)
26.	812/1409 Kahire	Celeleddin et-Tüsterî, Nasrullah b. Ahmed Hanbeli	1-Muhtasaru Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 2-Muhtasaru'n-Nukud ve'r-rudud 3-Urcüze fi'l-feraziz 4-Hâşiye alâ Furû'î İbn Müflih 5-Manzûme fi'l-fikh
27.	813 Kahire	İbnu'l-Kattan es-Semennudî Muhammed b. Ali Şafii, kadı, kıraat alimi	1-Hâdi't-tarıkayn fi usûli'l-fikh 2-Cem'u'ş-şeml 3-el-Meşrebu'l-henî fi şerhi Muhtasari'l-Müzenî 4-el-İhsânu'l-amîm fi'ntifâi'l-meyyiti bi'l- Kur'âni'l-azîm 5-ez-Zeyl alâ Tabakâti'ş-Şâfiyye
28.	814 Dimyat şehiden	İbnu'n-Nehhâs ed-Dımaşkı ed- Dimyatî Ahmed b. İbrahim Hanefî>Şafii	1-Meşâriu'l-eşvâk (cihad hk. Bâki Fezâilu'l- cihad adıyla Tr'ye çevirdi) 2-Muhtasaru Meşari'u'l-eşvâk 3-Tenbihu'l-gâfilin an a'mâli'l-câhilin 4-İhtisâru'r-Ravza li'n-Nevevî
29.	815/1412 Haleb	Ebu'l-Velid İbnu'ş-Şihne Muhammed b. Muhammed Hanefî, kadilkudat	1-Evzahu'd-delil ve'l-ebhâs fimâ yehillu bihi'l- mutallakati's-selâs 2-Muhtasar fi'l-fikh 3-Muhtasaru Manzûmeti'n-Nesefî 4-el-Elfıyye fi'l-ulumî'l-aşere 5-Kitab fi'l-usûl?

30.	815 Kudüs	İbnu'l-Hâim, Ahmed b. Muhammed Şafii, kadı, matematikçi	1-Muhtasaru'l-Lüma (Şirazi, usül) 2-Tahkiku'l-menkul ve'l-ma'kul 3-el-Lüma' fi'l-hisâb (matematik, feraiz) 4-Tergibu'r-râiz fi ilmi'l-feraiz 5-en-Nefehâtu'l-kudsiyye fi'htisârî'r-Rahbiyye 6-el-Fusûl fi'l-feraiz 7-Kifâyetu'l-huffâz fi'l-feraiz 8-Şibâku'l-munâsehât (el-Münâsehât bi'l-cedvel) (matbu) 9-Nüzhetu'n-nufûs fi beyâni hükmi't-teâmül bi'l-fulûs 10-el-'Ucâle fi'sühkaki'l-fukahâ eyyame'l-batâle
31.	815 Dımaşk	Cemaeddin et-Taymânî Abdullah b. Muhammed Şafii, sufi	1-Muhtasaru şerhi'l-Gazzî ale'l-Minhac (Nevevî)
32.	816/1413 Dımaşk	İbn Haccî Ahmed b. Haccî b. Musa el-Hisbanî Şafii	1-Şerhu'l-Muharrer (İbn Abdilhâdi, kısmi) 2-er-Red ale'l-Mühimmât (İsnevî, kısmi) Cem'u'l-mufterak (çeşitli ilimlere dair derleme) ve ed-Dâris min ahbâri'l-medaris adlı eserleri var
33.	817/1414 Mekke	Ebû Hâmid İbn Zahîre Muhammed b. Abdullah Şafii, Mekke kadısı	1-Şerhu'l-Havi es-Sağir (kısmi) 2-Çeşitli risaleler
34.	819/1419 Kahire	İzzeddin İbn Cema Muhammed b. Ebi Bekir Şafii (Yüzlerce eser telif etti)	1-Şerhu Cem'i'l-cevami (usûl) 2-Nüket ala Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 3-Haşiye ale'l-Adud (usûl) 4-Haşiye ala Ref'i'l-hacib (usûl) 5-Şerhu Minhaci'l-vusûl (usûl) 6-Haşiye ala Şerhi'l-Çarperdi (Minhac) (usûl) 7-Haşiye ala Şerhi'l-İbrî (Minhac) (usûl) 8-Haşiye ala Şerhi'l-İsnevî (usûl) 9-Nüket ala Cem'i'l-cevami (usûl) 10-el-Varaka fi'l-usûl (usûl) 11-Hulâsatu'l-kavâid ve gâyetu'l-makâsîd 12-Nüket ala Ravzati't-tâlibîn 13-Şerh ale'l-Kavâidi'l-kübrâ li'bni Abdisselâm
35.	819 Mekke	Şemseddin el-Vannuğî et-Tunusî Muhammed b. Ahmed Maliki	1-Tenkihu Kavâidi İbn Abdisselâm
36.	820 Dımaşk	Muhammed b. Ali el-Makdisî Hanbeli, kadılıkudat	1-en-Nazmu'l-müfidu'l-ahmed fi müfredati'l-İmam Ahmed (en-Nazzâmu'l-müzheb fi müfredati'l-mezheb)
37.	821/1418 Kahire	Kalkaşendî, Ahmed b. Ali Şafii, tarihçi, devlet adamı	1-Measiru'l-inafe fi mealimi'l-hilafe 2-Şerhu'l-Câmi'l-muhtasar (Kemaeddin el-Müdlci) 3-Şerhu'l-Havi es-Sağir (Kazvinî)

38.	822/1419 Mekke	Şihabeddin el-Gazzî, Ahmed b. Abdullah Şafii (Eserleri Timur'un Dımaşk işgali sırasında yandı)	1-Şerhu Cem'i'l-cevami (usûl) 2-Şerhu Minhaci'l-vusûl (Beyzavî) (natamam) (usûl) 3-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 4-Şerhu'l-Havi's-sağîr 5-Şerhu Muhtasari'l-Mühimmat (İsnevî) 6-Menâsiku'l-hac 7-Şerhu Umdeti'l-ahkam 8-Şerhu'l-Minhac
39.	824/1421 Kahire	Bulkinî, Abdurrahman b. Ömer Şafii, kadılıkudat	1-en-Nasiha (Bezlu'n-nasiha) fi def'i'l-fadîha 2-Tuhfetu't-talib nazmu Muhtasari İbni'l-Hacib
40.	825/1422 Dımaşk	İbn Hatibi Azrâ İbrahim b. Muhammed el-Aclûnî ed-Dımaşki // Şafii, kadılıkudat	1-Şerhu'l-Minhac (Nevevî)
41.	826/1423 Kahire	Ebu Zür'a Veliyyüddin İbnul-İraki Ahmed b. Abdirrahîm Şafii, kadılıkudat	1-Mukaddime bi'l-hüküm bi'l-mücib ve'l-hüküm bi's-sihha 2-Tahrîru'l-fetâvî ale't-Tenbih ve'l-Minhac ve'l-Havi (en-Nüket ale'l-muhtasarâti's-selâse) 3-el-Ecvibetu'l-mardıyye ani'l-esileti'l-Mekkiyye 4-Tenkihu'l-Lübâb 5-et-Tahrir lima fi Minhaci'l-usûl 6-Muhtasaru'l-Mühimmat (İsnevî) 7-Şerhu Manzûme fi'l-vudûi'l-müstehab 8-en-Nehcetu'l-mardıyye şerhu'l-Behceti'l-verdiyye 9-el-Gaysu'l-hâmi şerhu Şerhi Cem'i'l-cevami (usûl) 10-Şerhu'n-Necmi'l-vehhâc fi nazmi'l-Minhac 11-el-İstifâde bi'l-vâhid min ikâmeti cum'ateyn fi mekân vâhid 12-Nüket ale'l-İzâh fi'l-menâsik li'n-Nevevî 13-Şerhu metni Minhaci'l-usûl 14-Şerhu Nüketi Ebi İshak eş-Şirazi fi ilmi'l-cedel 15-Tarhu't-tesrîb fi şerhi't-Takrîb
42.	829/1426 Kahire	Kâriulhidaye, Siraceddin Ömer b. Ali Hanefî	1-el-Fetâvâ (matbu) 2-Şerhu Lübâbi'l-menâsik 3-Ta'lik ale'l-Hidaye
43.	829 Dımaşk	Takiyyuddin el-Hısnî Ebu Bekir b. Muhammed Şafii	1-Kifâyetu'l-ahyâr (Ebû Şücâ) 2-Şerhu't-Tenbih 3-Şerhu'l-Hidaye (Merginânî) 4-el-Fevâid fi'l-fikh alâ mezhebi'l-İmâmî's-Şâfîi 5-Şerhu'l-Gayeti'l-kusvâ (Beyzavî) 6-Şerhu'l-Minhac (Nevevî) 7-Telhisu'l-Mühimmat (İsnevî) 8-el-Kavâid (büyük ölçüde Alâi'nin Mecmuuna dayalı)

44.	829 Kudüs	Herevî, Muhammed b. Ataillah (Taftazanî ve Seyyid Şerif'in öğrencisi) Hanefî>Şafîi, kadılıkudat Herat>Semerkand>Anadolu> Kudüs	1- et-Tenvîr fi telhîsi'l-Câmi'i'l-kebir (Hanefî fikhî) 2-Takrîbu'l-ahkâm (Şafîi fikhî) 3- Metâlî'u'l-esrâr fi şerhi Meşâriki'l-envâr
45.	829 Kahire?	Yusuf b. Halid el-Bisatî Maliki, kadı	1-Şerhu Muhtasari'l-Halil
46.	830? Kahire	Cemaleddin el-Akfehî Abdullah b. Mikdad Maliki, Kadılıkudat (Şeceretu'n- nûr'da vefatı 823 olarak verilmiş)	1-Şerhu Muhtasari'l-Halil 2-Şerhu'r-Risale
47.	831 Kudüs	Birmavî, Muhammed b. Abdiddaim Şafîi	1-en-Nübzetu'l-elfiyye fi'l-usûli'l-fikhiyye (mahtut) 2- Menhecû'r-râiz bi-davâbiti'l-feraz 3- el-Fevâ'idu's-seniyye fi şerhi'l-Elfiiyye (f.usûlü) 4-Cem'u'l-udde fi fehmi'l-Umde 5-Şerhu'l-Mühimmât
48.	831 Dimaşk	Aclunî, Muhammed b. Ahmed Şafîi	1-el-İhkâm fi ahkâmi'l-Muhtâr 2-el-Müntehabu'l-Muhtâr fi ahkâmi'l-Muhtâr 3-Muînu'n-nebih ilâ (alâ) marifeti't-Tenbih
49.	832/1429 Kahire	Ahmed b. Abdîrrahman et-Tanbezî Şafîi	1-Şerhu Camii'l-Muhtasarât?
50.	832 Mekke	Takıyyuddin el-Fâsî Muhammed b. Ahmed el-Hasenî Mâlikî, Mekke kadısı, tarihçi (Mekke tarihiyle ilgili eserleriyle ünlü)	1-İrşâdu'n-nâsik ilâ marifeti'l-menâsik
51.	834/1431 Hama	İbn Hatibi'd-Dehşe Mahmûd b. Ahmed el-Feyyumî Şafîi	1-İğâsetu'l-muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhac (Lübâbu'l- Kût) 2-Tekmiletu Şerhi Minhaci'n-Nevevî 3-Muhtasar min kavâidi'l-Alâf ve kelâmi'l-İsnevî
52.	838/1435 Mekke	Necmeddin es-Sekakini Muhammed b. Abdîlkadir Şafîi // Bağdad > Mekke (Timur'un Bağdad işgalinde kütüphanesi talan edildi)	1-Şerhu'l-Minhac (Beyzavî) (usûl)
53.	9/15. yüzyılın ilk yarısı Kahire?	Bedreddin Muhammed b. Ebû Bekir b. Süleyman el-Bekrî el- Mısırî eş-Şafîi	1-el-İstiğnâ fi'l-furûk ve'l-istisna (matbu)
54.	841 öncesi Kahire?	İbn Bessam el-Muhtesib Muhammed b. Ahmed // Şafîi	1-Nihayetu'r-Rütbe fi talebi'l-hisbe (matbu)
55.	838 Kahire	Delcî, Ahmed b. Ali Şafîi (el-Felâke ve'l-meflûkûn adlı eseriyle tanınır)	1-el-Cem' beyne't-Tavassut ve'l-Hâdim (Ezraî ve Zerkeşi'nin eserlerini cem)
56.	839 Dimaşk	Yusuf b. İbrahim el-Vannuğî Hanefî	1-Gayetu't-tahriri'l-cami' (Fusûlu'l-bedai' ihtisarı) (usûl) 2-Keşfu's-şevarid (yukarıdakinin şerhi) (usûl)

57.	842 Kahire	Bisâfî, Muhammed b. Ahmed Mâlikî, kadılıkudat (Çok sayıda kelim eserleri var)	1-Şifâu'l-galil alâ kelâmi's-Şeyh Halil (natamam) 2-el-Muğni fi'l-fıkh ve şerhi (natamam, Ebu'l- Kasım en-Nüveyrî tamamladı) 3-Şerhu'l-Muhtasari'l-Fer'î (natamam)
58.	842 İskenderiye?	Ebu Hafis Ömer b. Yusuf el-Lahmî el-İskenderî Maliki	1-el-Cevheretu's-semîne fi mezhebi âlimi'l- Medine (manzum) 2-Şerhu'r-Recez fi'l-ibadât (kendi manzum eserinin şerhi) 3-Behcetü'l-ferâiz ve şerhi
59.	842 Nablus	Abdulvehhab b. Ahmed en- Nablusî Hanbelî, kadı	1-Menâsiku'l-hac
60.	843/1440 Haleb	İbn Hatib en-Nâsiriyye Şafîi	1-Şerhu kit'atin mine'l-Envâr fi'l-fıkh 2-Şerhu Bedî'i'n-nizâm li'bni's-Saati (usûl)
61.	843 Dımaşk	Esiruddin el-Husufî, Muhammed b. Ömer Şafîi, kadı	1-Urcuze Elfiyye fi'l-usûl
62.	844/1441 Kahire	İbn Nasrillah Ahmed b. Nasrillah et-Tüsterî el-Bağdadî Hanbelî, kadılıkudat Bağdad>Haleb>Dımaşk> Kahire (18 yaşında Bağdat'ta fetva ve tedris icazeti aldı)	1-Hâşiye ale'l-Furû' 2-Muhtasaru Târîhi'l-Hanâbile 3-Hâşiye ale'l-Vecîz 4-Hâşiye ale'l-Muharrer 5-Hâşiye ale'r-Riâye
63.	844 Kudüs	Şihabeddin er-Remlî, Ahmed b. Hüseyn Şafîi	1-Lem'u'l-levami' fi tavzihî Cem'i'l-cevami' (thk edildi, tez) (usûl) 2-Nihayetu's-sul şerhu Minhacu'l-vusûl (thk edildi, tez) (usûl) 3-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (thk edildi, tez) (usûl) 4-Safvetu'z-Zübed (müellifin buna iki şerhi var) 5-Muhtasaru'l-Minhac (Nevevî) 6-Tabakâtu'l-fukahâi's-Şâfiyye 7-Şerhu Minhac (Nevevî) 8-Şerhu'l-Havi's-sağir (natamam) 9-Muhtasaru Edebi'l-kâdi (Gazzi'nin) 10-İhtisârü Ravzati't-tâlibin 11-Şerhu'l-Behcetü'l-Verdiyye (natamam)
64.	844 Kahire	Şemseddin İbn Ammar el-Mısırî Muhammed b. Ammar Maliki	1-Zevalu'l-mani fi şerhi Cem'i'l-cevami' (usûl) 2-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib el-fer'î 3-Şerhu Umdeti'l-Ahkam
65.	844 Dımaşk	İbnu's-Sayrafi, Ali b. Osman Şafîi, kadı	1-el-Vusûl ilâ ma vakaa fi'r-Rafîi mine'l-usûl 2-Netaicu'l-fiker fi tertibi'l-Minhac ale'l- Muhtasar (usûl, 4 cilt) 3-Necahu'l-vusûl fi ilmi'l-usûl 4-Zâdu's-sairîn fi fıkhî's-salihîn (şerhu't-Tenbih)
66.	844 Kudüs	Alaeddin et-Trablusî, Ali b. Halil Hanefî, Kudüs kadısı	1-Muinu'l-hukkam 2-el-İstiğna fi şerhi'l-Vikaye

67.	846/1443 Dımaşk	Kādilekâlim, Kadilkudat İzzuddin, Abdülaziz b. Ali el-Bağdadî el- Makdisî Hanbeli, kadilkudat (Kudüs'te kadılık yapan ilk Hanbeli)	1-Muhtasaru'l-Muğni
68.	849/1445 Kahire	Muhammed b. Ömer el-Ğamrî el-Vâsîfî Şafii, sufi, şeyh (Kavâidu's-süfiyye ve Munkızu'l- abd min vartatî't-taklîd adlı eserleri de var.)	1-el-Hükmü'l-mazbût fi tahrîmi fi 'li kavmi Lût (matbu) 2-Mehâsinu'l-hısâl fi beyani vucuhi'l-helal 3-Fethu(Minahu)'l-minne bi't-telebbus bi's- sünne 4-el-Menâsik 5-el-Hükmü'l-meşrût fi beyani'ş-şurût (matbu) 6-en-Nusra fi ahkâmi'l-fitra 7-el-Unvan fi tahrîmi muaşereti'ş-şubbân ve'n- nisvân
69.	850/1446 Dımaşk	Şemseddin el-Buharî Muhammed b. Muhammed Hanefî	1-Gureru'l-ezkar (Şemseddin el-Konevî'nin Dürerü'l-bihar'ının şerhi) 2-Gureru'l-efkar (yine Dürerü'l-bihar şerhi) 3-Şerhu Nazmi's-Sirâciyye
70.	850 Kahire?	İbnu'l-Mecdî, Ahmed b. Receb b. Tayboğa Şafii, matematikçi, astronomi alimi	1-el-Kâfi fi mirâsi'l-ümme 2-İbrâzu letâifi'l-gavâmız ve ihrâzi sînâati'l- feraiz (el-Kâfi'nin muhtasarı) 3-Şerhu'l-Ca'beriyeye (feraizle ilgili, mahtut)
71.	851/1448 Dımaşk	Takiyyuddin İbn Kadı Şuhbe Ebu Bekir b. Ahmed Şafii, kadı	1-Tabakâtu'ş-Şâfiyye 2-Terâcimu'l-fukahâi'ş-Şâfiyye min Zeyli'r- Ravzateyn (tabakât) 3-Menâkıbu'l-İmâm eş-Şâfi ve ashâbih 4-Muhtasaru Tabakâti fukahâi'l-Yemen 5-Kifâyetu'l-muhtâc (Nevevî şerhi) Fıkıhla ilgili başka eserleri var

72.	852/1449 Kahire	İbn Hacer el-Askalanî, Ahmed b. Ali Şafii, kadılıkudat, muhaddis, tarihçi, fakih	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bulûğu'l-merâm 2. Ref'u (Keşfu)'s-sitr an hükmi's-salât ba'de'l- vitr 3. Menâsiku'l-hac 4. Risâle fî meseleti şirâi's-sultân el-arza min beyti'l-mâl nefsih 5. Şerhu'r-Ravza 6. en-Nüket alâ Şerhi'l-Mühezzeb 7. en-Nüket alâ Şerhi'l-Umde (Cemmâilî'nin Umdetu'l-ahkâm'ma İbnu'l-Mulakkın'ın yazdığı şerh hakkındaki görüşleri, natamam) 8. en-Nüket alâ Nüketi'l-Umde (Cemmâilî'nin eserine Bedreddin ez-Zerkeşi'nin yazdığı Nüket üzerine yazılmış bir tenkit çalışması) 9. Acebu'd-dehr fî fetâvâ şehri 10. el-Minha fimâ allaka'ş-Şâfii el-kavle bih ale's-sihha 11. Fetâva'l-Hâfız İbn Hacer 12. el-Ecvibetu'l-vâride ani'l-esileti'l-vâfide min Haleb 13. el-Cevâbu'l-celil an hükmi (ziyâreti) beledi'l- Halil 14. Ref'u'l-ısr an kudâti Mısır 15. Telhîsu'l-habîr fî tahrîci ehâdisi'r-Râfiyyi'l- kebir 16. ed-Dirâye fî tahrîci (telhîsi, müntehabi) ehâdisi'l-Hidaye
73.	852/1448 Kudüs	İbn Şeref el-Makdisî İmaduddin İsmail b. İbrahim Şafii	<ol style="list-style-type: none"> 1-Şerhu Behceti'l-Havi 2-Şerhu Tehzîbi't-Tenbih 3-Tavzihu'l-Elfiyye fi'l-usûl (Birmavi) 4-Tabakâtu'ş-Şâfiyye
74.	853/1449 Kahire	Burhaneddin el-Kerekî, İbrahim b. Musa Şafii, kıraat alimi	<ol style="list-style-type: none"> 1-Muhtasaru'r-Ravza (kısmi) 2-Şerhu Tenkihi'l-Lübab (İbnu'l-Mehamili)
75.	853 Kahire	Râi el-Endelüsî Muhammed b. Muhammed el- Gırnatî Maliki, edib, nahiv ve fıkıh alimi Gırnata > Kahire (el-Ecvibetu'n-nahviyye/en- Nevâzilu'n-nahviyye adlı bir eseri var)	<ol style="list-style-type: none"> 1-İntisâru'l-fakiri's-sâlik li-tercihi mezhebi'l- İmâm Mâlik 2-İhtisâru Şerhi İbn Merzûk alâ Muhtasari'l-Halil

76.	854/1450 Mekke	İbnu'z-Ziya el-Mekkî es-Saganî Muhammed b. Ahmed Hanefî, Mekke kadısı	1-el-Bahru'l-amîk fî menâsiki'l-mu'temir ve'l-hâc ile'l-beyti'l-atîk (mahtut) 2- ez-Ziyâu'l-manevî alâ Mukaddimeti'l-Gaznevi (mahtut) 3- Tenzîhu'l-Mescidi'l-Harâm an bida'î ceheleti'l-avâm (mahtut) 4- Muhtasaru'l-Müsned li-Ebî Hanife (mahtut) 5- el-Meşra' fî şerhi'l-Mecma' (mahtut) 6- eş-Şâfi fî'htisârî'l-Kâfi (Hakim Şehid) (natamam) 7- Şerhu'l-Vâfi fî'l-furû' 8-Şerhu Usûli'l-Pezdevî
77.	854'ten sonra Dımaşk?	Esedî, Muhammed b. Muhammed Şafii?, tarihçi	1-et-Teysîr ve'l-i'tibâr (siyasetname, layiha tarzı bir eser) (matbu) 2-Levâmi'u'l-envâr ve metâliu'l-esrâr fî'n-nasîhati't-tâmme li-mesâlihi'l-hâssa ve'l-âmme
78.	855/1451 Kahire	Bedreddin el-Aynî Mahmud b. Ahmed Hanefî, tarihçi, muhaddis, kadîlkudat, muhtesib, nâzîru'l- ahbâs	1-Umdetu'l-kârî (matbu) 2-el-Binâye fî şerhi'l-Hidaye (matbu) 3-Remzu'l-hakâik fî şerhi Kenzi'd-dekâik (matbu) 4-et-Tabakâtu'l-Hanefiyye 5-Mebâni'l-ahbâr fî şerhi Meâni'l-âsâr 6-Nuhabu'l-efkâr fî tenkihi Mebâni'l-ahbâr 7-Şerhu Süneni Ebi Dâvûd 8-Şerhu'l-Menâr (usûl) 9-Minhatu's-sulûk fî şerhi Tuhfeti'l-mulûk 10-Şerhu Mecmai'l-bahreyn 11-et-Tuhfe ve'l-Hidaye 12-ed-Dürerü'z-zâhire fî şerhi'l-Bihâri'z-zâhire
79.	855 Mekke	Muhibbuddin İbn Humeyd Muhammed b. Ali Şafii	1-el-Berku'l-lami' fî zabti elfazi Cem'i'l-cevami' (usûl)
80.	855 Mekke	Muhammed b. Ahmed el-Makdisî Hanbeli, Mekke kadısı	1-el-Mesâilu'l-muhimme fî mâ yehtacu ileyhi'l-âkid fî'l-hutûbi'l-mudlehimme 2-Keşfu'l-ğümme fî teysîri'l-hul' li-hazihi'l-ümme 3-el-Müntehabu's-şâfi fî kitâbi'l-Vâfi (ihtisar)
81.	855 Kahire	Kemaleddin es-Suyûtî Ebu Bekir b. Muhammed (Meşhur Suyûtî'nin babası) // Şafii	1-Haşiye alâ Şerhi'l-Muhtasar (İci) (natamam) (usûl)
82.	856/1452 Dımaşk	Abdurrahman b. Ebi Bekir ed- Dımaşkî Hanbeli, sufi, Kâdirî şeyhi	1-el-Kenzu'l-ekber fî'l-emr bi'l-maruf ve'n-nehyanî'l-münker
83.	857/1453 Mekke	Muhibbuddin en-Nüveyrî, Ebu'l- Kasım Muhammed b. Muhammed Malikî, kadı	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl) 2-et-Tavzih ale't-Tenkîh (Karafî) (usûl) 3-Buğyetu'r-rağîb (Şerhu'l-Muhtasar el-Fer'î) 4-Hocası Bisatî'nin şerhini ikmal etti.
84.	859/1455 Mekke	İbn Mevlanazade, Sıbtu'l- Aksarayî Muhammed b. Ahmed b. Bayezid Hanefî	1-Haşiye alâ Bedii'n-nizam (natamam) (usûl)

85.	859 Kahire	Nevacî, Muhammed b. Hasan Şafii?, edib (antolojileriyle meşhur)	1-Haşiye ale't-Tavzih? (usûl) 2-el-Gaysu'l-münhemir fîmâ yefaluhu'l-hâc ve'l-mu'temir
86.	861/1456 Dimaşk	Ebu Bekir b. İbrahim el-Ba'li Hanbeli	1-Haşiye ale'l-Furû' 2-Haşiye ale'l-Muharrer
87.	861/1457 Kahire	İbnu'l-Hümmam, Muhammed b. Abdilvahid Hanefi	1-Fethu'l-kadir (matbu) 2-et-Tahrir (matbu) 3-Zâdu'l-fakir (mahtut) 4-Fetâvâ İbn Hümâm (mahtut) 5-Şerhu Bedii'n-nizâm (?) (usûl)
88.	861 Kudüs	Siraceddin el-Hımsî, Ömer b. Musa Şafii	1-Tavzihu'l-mübhem ve'l-mechul fi şerhi Minhaci'l-usûl (Beyzavi)
89.	861 Mekke	İbn Zahîre el-Mekkî Muhammed b. Muhammed Şafii, Mekke kadısı	1-Ta'lik alâ Cem'i'l-cevami (usûl) 2-Tekmiletu Şerhi'l-Havi 3-el-Menâsik 4-Zeyl alâ Tabakâti'l-fukahâ
90.	862/1458 Kahire	Alaeddin İbn Akbers, Ali b. Muhammed Şafii	1-Nüket ale't-Temhid (İsnevî) 2-Nüket ale'l-Kevkebi'd-durri (İsnevî)
91.	863/1459 Medine	İbn Şemma' el-Halebî Muhammed b. Muhammed // Şafii	1-Şerhu kıt'a mine'l-İrşad (Bakıllani)
92.	864 Kahire	Celaleddin el-Mahallî Muhammed b. Ahmed Şafii	1-el-Bedru't-tâli' fi halli Cem'i'l-cevami' (usûl) 2-Şerhu'l-Varakât (usûl) 3-Kenzu'r-râgibîn fi şerhi Minhaci't-tâlibîn
93.	867/1463 Kahire	İbnu'd-Deyri, Sa'd b. Muhammed Hanefi, kadilkudat	1-el-Habs fi't-töhme ve'l-imitihân alâ talebi'l-ikrâr ve izhâri'l-mâl (matbu) 2-Tekmile alâ Şerhi's-Serûci li'l-Hidaye 3-el-Kevâkibu'n-neyyirât fi vusûli sevâbi't-tâat ile'l-emvât
94.	867 Kahire	Şemseddin el-Akfehî Muhammed b. Ahmed // Şafii	1-Fevâid alâ Nihayeti's-sul (İsnevî) (usûl)
95.	868/1464 Kahire	Bulkinî, Salih b. Ömer Şafii	1-et-Tecerrüd ve'l-ihimâm bi-cem'i fetâva'l-vâlid şeyhi'l-İslâm
96.	870/1465 Kahire	Bedreddin İbnu'l-Muhallita Muhammed b. Muhammed Maliki, İskenderiye kadısı	1-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (natamam) (usûl)
97.	871/1467 Kahire	Münavî, Yahya b. Muhammed Şafii, kadilkudat (İbnu'l-Hümmam'ın damadı)	1-Şerhu Muhtasari'l-Müzenî 2-Haşiye alâ Şerhi'l-Behce 3-el-Fetâvâ
98.	871 Medine	Şemseddin el-Mardinî el-Halebî Muhammed b. Osman // Şafii	1-el-Encumu'z-zahirat alâ halli elfazi'l-Varakat (matbu)
99.	872 Kahire	Şümünnî, Ahmed b. Muhammed Hanefi (çeşitli ilimlerde eserleri var)	1- Kemâlu'd-dirâye fi şerhi'n-Nukâye (mahtut)
100.	872 Haleb?	Ahmed b. Ebi Bekir el-Mar'aşî Hanefi	1-Kunûzu'l-fikh
101.	873/1469 Kahire	Zeyneddin el-Hümmamî Abdurrahman b. Ahmed el-Makdisî Hanefi	1-Şerhu't-Tahrir (İbnu'l-Hümmam) (natamam) (usûl)

102.	873 Kudüs	Ebu Musaid el-Makdisi Muhammed b. Abdilvehhab // Şafii	1-el-İrşad fi'l-usûl 2-Şerhu'l-İrşad (usûl)
103.	874/1469-70 Ridaniye civarı (hac yolunda)	İbn İmam el-Kamiliyye Muhammed b. Muhammed Şafii	1-Teysiru'l-vusûl (Beyzavî) (usûl) 2-Muhtasaru Teysiri'l-vusûl (usûl) 3-Şerhu'l-Varakat (usûl) 4-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (natamam) (usûl) 5-Şerh hutbeti'l-Minhac (Nevevî) 6-Şerhu't-Tenbih (natamam) 7-Muhtasaru Şerhi'l-Birmavî li'l-Umde li'ş-Şaşi
104.	874 Kudüs	İzzeddin Hamza b. Ahmed ed- Dımaşkî Şafii	1-el-İzah alâ Tahriiri't-Tenbih 2-Bekayal habaya 3-Tetimmat ale'l-Mühimmat
105.	874 Dımaşk	Bedreddin İbn Kadı Şuhbe Şafii, Dâruladl müftüsü, kadı naibi	1-Bidâyetu'l-muhtâc fi şerhi'l-Minhac 2-İrşâdu'l-muhtâc ilâ tevcihi'l-Minhac (daha hacimli olan şerh) 3-el-Mevâhibu's-seniyye (et-Tuhfetu'l-behiyye) fi şerhi'l-Üsnühiyye (ferâiz) (matbu) 4-el-Mesâilu'l-muallemât bi'l-İtirâzât ale'l- Mühimmât
106.	876/1472 Bilbis > Kahire	İbn Kadı Aclûn, Necmeddin Muhammed b. Abdillah Şafii	1-et-Tâc fi zevâidi'r-Ravza ale'l-Minhac (mahtut) 2-Mugni'r-râgibîn fi şerhi Minhaci't-tâlibîn 3-Nasihatu'l-ahbâb fi lubsi ferve's-sincâb (mahtut) 4-Tahrîru'l-Minhac / Tashîhu'l-Minhac 5-Hâdi'r-râgibîn ilâ Minhaci't-tâlibîn 6-Risâle fi zebâihi ehli'l-kitâb ve munâkehathim 7-İhtilâfu'l-eimme
107.	876 Kahire	İzzeddin Ahmed b. İbrahim el- Askalanî Hanbeli, kadıkkudat (Birçok ilimde nazma çektiği eserler var)	1-Nazmu Usûli İbni'l-Hacib ve Tavzihuh 2-Muhtasaru Minhaci'l-usûl 3-Sevadu'n-nazır (Tufi'nin Muhtasaru'r- Ravza'sına şerh) (usûl) 4-Muhtasaru'l-Muharrer 5-Tabakâtu'l-Hanâbile 6-Zikru kudâti'd-diyâri'l-Mısıriyye (hicri 566-860 yılları arası) 7-Diâme li-marifeti ahkâmi sünneti'l-imâme 8-Muhtasaru Tashihi'l-hilafi'l-mutlak fi'l-Mukni' li-Şemseddin Abdülkadir en-Nablusî
108.	877/1472 Kahire?	Burhanuddin ed-Deferî İbrahim b. Muhammed // Maliki	1-Şerhu'r-Risale 2-Şerhu'l-Muhtasari'l-Fer'î (5 cilt)
109.	878/1473 İskenderiye	Siraceddin el-Bilbisî, Ömer b. Ahmed Şafii	1-et-Tahkikat şerhu'l-Varakat (usûl) 2-et-Tenbihat ile't-Tahkikat (yukarıdakinin özeti) (usûl) 3-Dav'u's-siraci'l-vehhac (Şirazi Lüma' şerhi) (usûl) 4-Muhtasaru Dav'i's-sirac (usûl)

110.	879/1474 Kahire	İbn Kutluboğa, Kasım b. Kutluboğa Hanefî	<p>1-Tâcu't-Terâcîm (tabakât) (matbu)</p> <p>2-Mücebâtü'l-ahkâm ve vâkrâtü'l-eyyâm (matbu)</p> <p>3-Münyetu'l-elma'î fî mâ fâte min tahrîci ehâdisi'l-Hidaye li'z-Zeylâi</p> <p>4-Reddu'l-kavli'l-hâib fi'l-kadâ ale'l-gâib</p> <p>5-et-Ta'rîf ve'l-ihbâr bi-tahrîci ehâdisi'l-İhtiyâr</p> <p>6-Tahrîcu ehâdisi'l-Pezdevî</p> <p>7-et-Tashîh ve't-tercîh ale'l-Kudûri (matbu)</p> <p>8-Hükümü'l-İslâm fi luhûmi'l-hayl (matbu)</p> <p>9-Risâletü'l-usûs fi keyfiyyeti'l-culûs (matbu)</p> <p>10-Şerhu Muhtasari'l-Menâr (usûl)</p> <p>11-el-Fetâva'l-Kâsîmiyye</p> <p>12-Şerhu'l-Varakat (usûl)</p> <p>13-Haşiye alâ Şerhi'l-Menar (İbn Melek) (usûl)</p> <p>14-Haşiye alâ Şerhi't-Tenkîh (Nukrekar) (usûl)</p> <p>15-Ecvibe an itirazati'l-İzz İbn Cemaa</p> <p>16-Risale fi'l-usûl</p> <p>17-Keşfu'l-avâr an vakfi's-simsar</p> <p>18-Şerhu's-Sirâciyye</p> <p>19-Şerhu Muhtasari İbni'l-Mecdi</p> <p>20-Şerhu Feraizi Mecmai'l-Bahreyn</p> <p>21-Tahrîcu ehâdisi'l-ferazi's-Secâvendîyye</p> <p>22-Risale fi'l-istibdal</p> <p>23-Cevab fi icâreti'l-iktâ'</p>
111.	879 Kahire	Muhyiddin el-Kafiyeci Muhammed b. Süleyman Hanefî	<p>1-el-Ferah ve's-surûr fi beyâni'l-mezâhibi'l-erbaa (matbu)</p> <p>2-Neşatu's-sudur fi şerhi'l-Ferah ve's-Surur</p> <p>3-Risâle fi istikbâli'l-kible</p> <p>4-Seyfu'l-mulûk ve'l-hukkâmi'l-mürşid lehüm ilâ sebîli'l-hak ve'l-ahkâm (matbu)</p> <p>5-Seyfu'l-kudât ale'l-bugât (matbu)</p> <p>6-el-Vecizu'n-nizam fi izhari medariki'l-ahkam (usûl, matbu)</p> <p>7-el-Muhtasar fi ilmi'l-istibdal (matbu)</p> <p>8-er-Remz alâ kenzi'l-avârif (matbu)</p>
112.	879 Haleb	İbn Emiri Hac, Muhammed b. Muhammed Hanefî	<p>1-et-Takrir ve't-tahbir fi şerhi't-Tahrir (matbu) (usûl)</p> <p>2-Halbetü'l-mücellî (Münyetu'l-musallî şerhi)</p> <p>3-Dâi menâri'l-beyân li-câmi'i'n-nüskeyn bi'l-Kur'an</p> <p>4-Ta'rîfu'l-müstersîd hükme'l-garas fi'l-mescid</p> <p>5-Şerhu'l-Muhtâr fi'l-furû' i'l-Hanefiyye</p> <p>6-Münyetu'n-nâsik fi hulâsati'l-menâsik</p>
113.	880/1475 Kahire?	İbnu'l-Muallâ, İsmail b. Muallâ el-Ezdî Şafîi	1-el-Leysu'l-abis fi sademati'l-mecalis (usûl terimleri ve fûruk) (matbu)
114.	880 Mekke	Abdülkadir b. Ebi'l-Kasım el- Abbadî Maliki, kadilkudat	<p>1-Hidayetu's-sebil fi şerhi't-Teshil</p> <p>2-Haşiye ale't-Tavzih</p>
115.	881 Kahire	Seyfeddin el-Bektemurî Muhammed b. Muhammed // Hanefî	1-Şerhu'l-Menar (usûl)

116.	882/1477 Dımaşk	İbnu't-Tenbalı Yusuf b. Muhammed el-Merdavî	1-Muhtasaru'l-Furû
117.	882 Kahire	Ebu'l-Mevahib Şerefeddin Muhammed b. Ahmed et-Tunusî Maliki, sufi (el-Kanun fi ilmi't- taife adlı mühim bir tasavvuf eseri var)	1-Risale fi's-semâ'
118.	882 Haleb	Lisanuddin İbnu'ş-Şihne Ahmed b. Muhammed // Hanefî, kadı	1-Lisânü'l-hukkâm fi marifeti'l-ahkâm
119.	883/1478 Dımaşk	Ebü Bekir b. Zeyd el-Cerrâi Hanbelî	1-Tuhfetu'r-râkî' ve's-sâcîd fi ahkâmî'l-mesâcîd (matbu) 2-Gâyetü'l-matlab fi marifeti'l-mezheb 3-Hilyetu't-trâz fi halli'l-elgâz (matbu) 4-Muhtasaru Kitâbi Ahkâmî'n-nisâ' 5-Şerhu Usûli İbni'l-Lahhâm 6-et-Terşih fi beyâni mesâilî't-tercih 7-Tashihu'l-hilâfi'l-mutlak
120.	883 Medine	Şihabeddin el-İbşitî, Ahmed b. İsmail Şafii	1-Şerhu'l-Minhac (Beyzavî) (usûl) 2-Şerhu Muhtasari'l-Munteha (İbn Hacib) (usûl)
121.	884/1479 Dımaşk	Burhaneddin İbn Müflih İbrahim b. Muhammed Hanbelî	1-el-Mubdi' fi şerhi'l-Mukni' 2-el-Maksadu'l-erşed fi zikri ashâbi Ahmed 3-Mirkâtu'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl
122.	885/1480 Dımaşk	Burhaneddin el-Bikaî, İbrahim b. Ömer Şafii	1-Şerhu Cem'i'l-cevami (usûl) 2-Risale fi ihtilafi'l-ulemai'l-Hanefiyye fi'd- diyari'l-Misriyye (mahtut)
123.	885 Dımaşk	Alaeddin el-Merdavî, Ali b. Süleyman Hanbeli, kadı	1-Tahriru'l-menkul (usûl) (matbu) 2-et-Tahbir fi şerhi't-Tahrir (usûl) 3-Şerhu kit'a min Muhtasari't-Tufi (usûl) 4-Fihristu'l-kavâidi'l-usûliyye 5-el-İnsâf fi marifeti'r-râcih mine'l-hilâf 6-et-Tenkihu'l-müşbi' fi tahriri ahkâmî'l-Mukni' 7-Tashihu'l-Furû (matbu)
124.	885 Haleb	Yusuf eş-Şuğrî el-Antakî Şafii	1-Nazmu'l-Minhac
125.	888/1483 Kahire	İbnu'l-Muvakkıt el-Bilbisî Muhammed b. Halil // Şafii	1-Şerhu Cem'i'l-cevami (usûl) 2-Şerhu'l-Minhac (Beyzavî?) (usûl)
126.	888/1483 Dımaşk?	Zeynüddin [Rükneddîn] Kasım b. Muhammed et-Türkmânî // Hanefi	1- Muhtasaru Dav'i's-Sirâc min şurûhi's- Sirâciyye fi'l-ferâiz
127.	889/1484 Mekke	İbn Zahire, Ebü Bekir b. Ali Şafii, Cidde kadısı	1- Gonyetu'l-fakir fi hükmi haccî'l-ecîr 2- Kifâyetü'l-muhtâc ile'd-dimâi'l-vâcibe ale'l- mu'temir ve'l-hâc
128.	889 Kahire	Bahaeddin el-Meşhedî Muhammed b. Ebi Bekir // Şafii	1-Şerhu Muhtasari'l-Munteha (usûl) 2-Telhisu'l-maksud mine'n-Nukud (Kirmani, usûl)
129.	889 Kahire?	Nureddin es-Senhurî, Ali b. Abdillah Maliki, şeyhu'l-Mâlikiyye	1-Şerh ale'l-Muhtasar (Halil?) 2-Ta'lik ale't-Telkîn

130.	889 Dımaşk	Muhibbuddin el-Busravî Muhammed b. Halil // Şafii	1-Şerhu Nübzeti'l-Elfiyye fi'l-usûli'l-fikhiyye (Birmavî) 2-Şerhu Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl)
131.	889 Mekke	İbn Kavan el-Mekki, Hüseyin b. Ahmed Şafii // Kilan>Nişabur>Mekke	1-et-Tahkikat fi şerhi'l-Varakat (matbu) (usûl)
132.	889'dan sonra Mekke?	Minhaci, Muhammed b. Ahmed Şafii	1-Cevâhiru'l-ukud ve muînu'l-kudât ve'l- muvakkîm ve's-şuhûd (matbu) 2-İthâfu'l-ahissâ bi-fezâili'l-Mescidi'l-Aksâ (matbu)
133.	890/1485 Kahire	İbnu's-Şihne, Ebu'l-Fazl Hanefi, kadilkudat	1- Nihâyetu'n-nihâye fi tahrîri tahrîri'l-Hidaye (natamam) 2- Tenvîru'l-Menâr (Nihayet'in ilk cildinde) (usûl) 3- el-Akvâlu'l-mefrûza fi târiki's-salâti'l-mefrûza (el-Kelâm alâ târiki's-salât) 4- Şerhu'l-Manzûme fi'l-ferâiz
134.	890 Kahire	Bedreddin el-Bulkinî Muhammed b. Muhammed Şafii, kadilkudat	1-Haşiye alâ şerhi'l-Minhac (İsnevî) (usûl)
135.	891/1486 Kahire	Celâluddin el-Bekrî Muhammed b. Abdurrahman Şafii	1-Tedrib (Bulkinî) şerhi 2- Şerhu Tenkihi'l-Lübâb 3-el-Fethu'l-azîzî 4-Nüket (Hâşiye) alâ Minhaci't-tâlibîn 5-Behcetü'r-râgıbîn bi-havâşi Ravzati't-tâlibîn
136.	893/1488 Kahire	İbn Hatibi'l-Fahriyye Muhammed b. Muhammed // Şafii	1-Haşiye alâ şerhi'l-Mahalli alâ Cem'i'l-cevami (usûl) 2-Haşiye alâ şerhi'l-Muhtasar (İci) (usûl)
137.	893 Dımaşk	Zeyneddin İbnu'l-Aynî Abdurrahman b. Ebi Bekir // Hanefi	1-Şerhu'l-Menar (usûl)
138.	893 Kahire	Muhibbuddin Ebu Hamid el-Makdisî Muhammed b. Abdirrahman // Şafii	1-el-Fevaidu'n-Nefise el-Bahira fi beyani hükmi şevâri'i'l-Kahira fi mezahibi'l-eimmeti'l- erbaati'z-zâhira (matbu)
139.	893 Mekke	Şihabeddin İbn Receb et-Tuhî Ahmed b. Muhammed // Şafii	1-ez-Zübde Nazmu'l-Varakat (usûl) 2-Nazmu Cem'i'l-cevami (usûl) 3-Şerhu Cem'i'l-cevami (usûl) 4-Nazmu'l-Minhac (Nevevî)
140.	894 Kahire	İbnu'l-Ğars, Muhammed b. Muhammed Hanefi	1-Risale fi'l-kadâ (el-Fevakihu'l-bedriyye) 2-Risale fi hukmi'l-mai'l-müstamel
141.	895 Trablusşam	İbn Zühre et-Trablusî Abdülvehhab b. Muhammed // Şafii	1-Behcetü'l-vusûl fi şerhi Minhaci'l-usûl
142.	896/1491 Kudüs	İbnu'l-Ezrak el-Gırnatî Muhammed b. Ali //Maliki, kadı Maleka>Gırnata>Tilimsan>Kudüs	1-Şifâu'l-galil fi şerhi Muhtasari's-Şeyh Halil (20 cilt kadar) 2-Bedai'u's-silk fi tabai'i'l-mülk (İbn Haldun'un Mukaddimesi üzerine siyasete dair bir eser)
143.	896 Kahire	Bedreddin el-Mahalli Muhammed b. Muhammed // Hanefi	1-Şerh alâ hutbeti'l-Menar (İbn Melek) (usûl)

144.	? Haleb?	Şihabeddin es-Sefirî el-Halebî Ahmed b. Muhammed // Şafii	1-Tefhimu's-sami Cem'i'l-cevami (usûl)
145.	? Kahire?	Mansur b. Ebi'l-Hayr el-Bilbisî Hanefî	1-Cevahiru'l-efkar fi şerhi Muhtasari'l-Menar (usûl)
146.	900/1495 sonrası Kudüs?	İbnu'l-Kabakibî el-Halebî İbrahim b. Muhammed Şafii	1-Şerhu Cem'i'l-cevami (usûl) 2-el-İkdu'l-munaddad 3-Şerhu'l-İkdu'l-munaddad
147.	900 Dımaşk	Alaeddin Ali b. Muhammed el- Bağdadî Hanbeli	1-Fethu'l-Meliki'l-Aziz bi-şerhi'l-Vecîz

1.	901/1495 Kudüs	Necmeddin İbn Cema Muhammed b. İbrahim // Şafii, kadilkudat	1-en-Necmu'l-lami' şerhu Cem'i'-cevami' (thk edildi, tez) (usûl)
2.	901 Kahire	İbn Arabşah Taceddin Abdülvehhâb b. Ahmed Hanefi, kadı Astrahan>Kırım>Edirne>Dımaşk (Eserlerinin çoğu manzum)	1-Mürşidu'n-nâsik li-edâi'l-menâsik (manzum) 2-el-Burhânu'l-fârız li-kavli'l-muâriz (mahtut) 3-Tahrîru tenkîhi'l-beyân fi takrîri tavzîhi mesâili hâmesi'l-erkân 4-Ravzatu'r-râiz fi ilmi'l-ferâiz 5-el-Minahu'l-muazzama fi nazmi'l-mesâili'l- Mukaddime 6-Delâilu'l-insâf nazmu mesâili tarikati'l-hilâf 7-İzahu'l-vifak ve'l-hilâf beyne'l-eimme fi mesâili'l-evkaf (manzum)
3.	902/1497 Kahire	Davud b. Muhammed el-Kaltavî Maliki	1-Şerhut-Tenkîh (Karafi) (usûl) 2-Şerhu Muhtasari'l-Halil 3-Şerhu'l-Muhtasari'l-Fer'î 4-Şerhu'r-Risale
4.	902 Kahire	Muhammed b. Muhammed es-Sa'dî Hanbeli, kadilkudat, Uleymi'nin hocası (Yaklaşık 26,5 yıl kadılık yaptı)	1-Menâsiku'l-hac ale's-sahih mine'l-mezâhib (araşt.) 2-el-Cevheru'l-muhassal fi menakibi'l-İmam Ahmed b. Hanbel (matbu)
5.	902 Kahire	Şemseddin es-Sehavî Muhammed b. Abdîrrahman Şafii, tarihçi, muhaddis (ed-Dav'u'l-lami' adlı eseriyle meşhur)	1- Umdetu'l-muhtec fi hükmi şatranc 2-el-Kavlu't-tâm fi fazli'r-remy bi's-sihâm 3-İntikadu müddei'l-ictihad (usûl)
6.	905/1499 Kahire?	Şihabeddin İbnu's-Sayrafi Ahmed b. Sadaka // Şafii	1-Şerhu'l-Varakat fi'l-usûl (İzzeddin İbn Cema)
7.	905 Kahire	Halid el-Cercavî, Halid b. Abdillâh Şafii	1-es-Simaru'l-yevani' Şerhu Cem'i'l-cevami'
8.	905 Dımaşk?	Alaeddin el-Busravî, Ali b. Yusuf Şafii	1-Şerhu Cem'i'l-cevami' (mahtut) (usûl)
9.	906/1501 Kudüs	Kemaeddin İbn Ebî Şerif Muhammed b. Muhammed // Şafii (Önemli eserlerinden: el-Müsâmere fi şerhi'l-Müsâyere; İthâfu'l-ahissâ bi-fezâili'l-Mescidi'l-aksâ)	1-ed-Dürerü'l-levâmî' bi-tahrîri Cem'i'l- cevami' (usûl) 2-Savbu'l-gamâme fi irsâli tavâfi'l-imâme 3-Kit'a alâ Safveti'z-zübed 4-Şerh alâ Fusûli İbni'l-Hâim 5-Şerh alâ Muhtasari't-Tenbih 6-Kit'a alâ Şerhi'l-Minhac 7-el-Fetâvâ
10.	906 Dımaşk	İbn Atıyye el-Avfî Muhammed b. Muhammed // Şafii (İbn Tolun ile Nuaymi'nin hocası; Keşfu'l-beyân adlı ansiklopedik eseri var)	1-Gunyeti'l-bâhis (er-Rahbiyye'nin hacimli bir şerhi)

11.	907/1501 Kahire	Sıbtu'l-Mardîni Bedreddin Muhammed b. Muhammed Şafii, matematikçi-astronom (200 eseri var. Meşhur matematik eserlerinden: İrşâdu't-tullâb ilâ Vesîleti'l-hisâb; Tuhfetu'l-ahbâb fi ilmi'l-hisâb)	1-Keşfu'l-gavâmiz fi ilmi'l-ferâiz 2-Şerhu'r-Rahbiyye fi ilmi'l-ferâiz (matbu) 3-Şerhu'l-fusûli'l-mühimme fi mevârisi'l-ümme 4-Şerhu Feraizi's-Sirâciyye
12.	908 Dımaşk?	Fahreddin el-Hamevî, Osman b. Yusuf Şafii	1-Haşiye ale'l-Varakat (usûl)
13.	909/1503 Dımaşk	İbnu'l-Mibred, Yusuf b. Hasan Hanbelî (400 civarında eseri var. Mucemu'l- kutub adlı bir eseri de var)	1-el-Kavâidu'l-küllîyye ve'd-davâbitu'l-fikhiyye 2-Muğni zevi'l-efhâm ani'l-kütübi'l-kesire fi'l-ahkâm 3-Kitâbu'l-Hisbe 4-es-Siyeru'l-hâs ilâ ilmi't-talâki's-selâs 5-Simâru'l-makâsîd fi zikri'l-mesâcid (matbu) 6-Zeylu İbn Abdilhâdi alâ Tabakâti İbn Receb 7-el-Cevheru'l-munaddad fi tabakâti müte'ahhiri ashâbi Ahmed 8-el-İgrâb fi ahkâmi'l-kilâb 9-Makbûlu'l-menkül min ilmeyi'l-cedel ve'l- usûl 10-el-İrşâd ilâ hükmi mevti'l-evlâd 11-İzâhu turuki'l-istikâme fi beyâni ahkâmi'l- vulât ve'l-imâme 12-et-Teva'ud bi'r-recm ve's-siyât li-fâili'l-livât 13-ed-Durru'n-naki fi şerhi elfâzi'l-Hiraki 14-Gayetu's-sul ilâ ilmi'l-usûl 15-Şerhu Gayeti's-sul (usûl) 16-Mecmau'l-usûl (Muğni zevi'l-efham'ın girişi) 17-Tuhfetu'l-vusûl 18-Risaletu'l-ihitiyar fi bey'i'l-akâr 19-Zemmu'l-livât ve sahibuh Bunlar dışında risaleleri var.

14.	911 Kahire	Celaleddin es-Suyûti Abdurrahman b. Ebi Bekir Şafii	<p>1-el-Eşbâh ve'n-nezâir fi kavâid ve furû'î fikhi'ş-Şâfiyye 2-el-Havi li'l-fetâvî 3-er-Red alâ men ahlede ile'l-arz ve cehile enne'l-ictihâde fi külli asrin farz (usûl) 4-Şerhu't-Tenbih 5-İrşâdu'l-mühtedîn ilâ nusreti'l-müctehidîn 6-el-Kevkebu's-sâtî' fi nazmi Cem'î'l-cevami' (usûl) 7-Şerhu'l-Kevkebi's-sati' (usûl) 8-Cezîlu'l-mevâhib fi ihtilafi'l-mezâhib 9-Takrîru'l-istinad fi tefsiri'l-ictihad (usûl) 10-Tebyîzu's-sahîfe bi-menâkıbi'l-İmâm Ebi Hanîfe 11-Tezyînu'l-memâlik bi-menâkıbi'l-İmâm Mâlik 12-el-Mu'tasar fi takrîri ibâreti'l-Muhtasar (Halil) 13-el-Yenbû fimâ zâde ale'r-Ravza mine'l-furû 14-Neşru'l-abîr fi tahrîci ehâdisi'ş-Şerhi'l-kebîr (Rafîi) 15-et-Ta'likatu'l-münife alâ Müsnedi Ebi Hanîfe 16-eş-Şâfi'l-'iyy alâ Müsnedi'ş-Şâfiî 17-Mâ ravâhu'l-esâtîn fi ademi'l-mecî ile's-selâtin (er-Risâletu's-sultâniyye bunun ihtisarı) 18-el-Ehâdisu'l-munife fi fazli's-saltanati'ş-şerîfe 19-et-Tenfîs fi'l-itizâr an terki'l-futyâ ve't-tedris 20-Miftâhu'l-cenne fi'l-itisâm (ihticâc) bi's-sünne 21-ed-Dürerü'l-muntesira fi'l-ehâdisi'l-müştehirâ 22-el-Ezhâru'l-mutenâsira fi'l-ahbâri'l-mütevâtira 23-el-İklîl fi istinbatî't-tenzîl 24-Edebu'l-fütya Mecmûâtu resâili's-Suyûti (matbu) Bunlar dışında da risaleleri var.</p>
15.	911/1506 Medine	Nureddin es-Semhudî, Ali b. Abdullah Şafii, tarihçi (Medine tarihine dair eserleriyle meşhur; günümüze ulaşmayan çok sayıda eseri var)	<p>1-el-İkdu'l-ferid fi ahkami't-taklid (usûl) (matbu) 2-Dürerü's-sumût fimâ li'l-vudû' mine'ş-şurût 3-Şifâu'l-esvâk li-hükmi mâ yüksiru bey'ahû fi'l-esvâk 4-el-Kavlu'l-müstecâd fi şerhi kitâbi ümmehâti'l-evlâd 5-Şerhu'l-İzâh fi'l-menâsik (Nevevî) 6-Emniyetu'l-müftîn bi-ravzati't-tâlibîn (Nevevî) 7-el-Lü'lü'ü'l-mensûr fi nasihati vulâti'l-umûr</p>
16.	914/1508 Trablusşam	İbnu'n-Nasih et-Trablusî Muhammed b. en-Nasih // Maliki, kadı	1-Kafi't-talib fi şerhi Muhtasari İbni'l-Hacib (usûl)

17.	916/1510 Haleb?	Celeleddin en-Nasibî, Muhammed b. Ömer Şafii, kadı	1-Muhtasarı Cem'i'l-cevami' (usûl) 2-el-İbtihac fi şerhi'l-Minhac (Nevevî)
18.	916 Kahire?	İbn Nasır el-Hicazî, Ali b. Nasır Şafii	1-Medariku'l-vusûl (usûl, Beyzavî'nin Minhac'ının şerhi) 2-İdrakatu'l-Varakat (usûl)
19.	918/1512 Kahire	İbn Kasım el-Gazzî, Muhammed b. Kasım Şafii (Farklı ilimlerde eserleri var)	1-Fethu'l-karibi'l-mucib fi şerhi elfâzi't-Takrib (Ebu Şüca)
20.	918 Kahire	Nureddin el-Uşmunî, Ali b. Muhammed Şafii, dil alimi	1-Şerhu'l-Envâr li-ameli'l-ibrâr (Yusuf el-Erdebilî) 2-el-Bedru'l-lâmi' fi nazmi Cem'i'l-cevami' (usûl) 3-Nuhbetu'l-mebâhis fi şerhi Bugyeti'l-bâhis (ferâiz) 4-Nazmu Minhaci't-tâlibîn 5-Mecmû'l-mesâil 6-Nazmu'l-Mecmû fi ilmi'l-ferâiz 7-el-Yenbû fi şerhi'l-Mecmû
21.	920/1514 Kahire?	Abdulbasit el-Malatî Hanefî, tarihçi	1-el-Kavlu'l-meşhûd fi tercihi teşehhüdi Benî Mes'ûd 2-el-Vusle fi meseleti'l-kible 3-es-Sırru ve'l-hikme fi kevnî'l-hamse salavât mahsûsan bi-hâzihî'l-evkat 4- ed-Dürerü'l-vesîm (Kastallanî, Tekrimu'l-maişe şerhi) Ayrıca şerhleri var
22.	921/1515 Haleb	Seriyüddin İbnu's-Şihne Abdülber b. Muhammed el-Halebî Hanefî, kadilkudat	1-Tafsîlu ikdi'l-ferâid (fevâid) bi-tekmili Kaydi's-şerâid 2-ez-Zehâiru'l-Eşrefiyye fi elgâzi'l-Hanefiyye (matbu) 3-Muhtasaru'l-Fevâid 4-Remzu'l-hakâik bi-şerhi Kenzi'd-dekâik 5-el-Manzûme fi'l-furûk 6-Nazmu'l-mesâili'lleti's-sukût fihâ rızâ 7-Zehru'r-riyâz fi hükmi'l-mutevaddii fi'l-hiyâz (Risâle fi hükmi'l-mâi'l-müstamel) 8-el-Kelâm fi tenfizi mâ sebete bi's-şehâde ale'l-hat 9-Fetâvâ 10-Mebhas fi'l-fikh 11-Risâle fi salâti'l-cenâze 12-Tahsilu't-tarik ilâ teshîli't-tarik 13-Şerh li-Ahkâmu'l-vakf li'l-Hassaf 14-Teşnîfu'l-mesma' bi-şerhi'l-Kenz ve'l-Vikâye ve'l-Mecma' 15-el-İşâre ve'r-remz ilâ tahkiki'l-Vikâye 16-Şerhu Cem'i'l-cevami' (usûl)
23.	922/1516 Kahire	İbnu'l-Kerekî, İbrahim b. Abdirrahman Hanefî, kadilkudat	1-Feyzu'l-mevla'l-kerîm (Fetâvâ)

24.	922 Kahire	Burhanuddin et-Trablusî, İbrahim b. Musa Hanefî	1-Mevahibu'r-Rahman 2-el-Burhan (yukarıdakinin şerhi) 3-el-İs'af fi ahkami'l-evkaf
25.	922 Dımaşk	Şeyh Muhammed b. Hasan el- Bedahşî Şafii?, sufi	1-Menahicu'l-ukul fi şerhi Minhaci'l-usûl (Beyzavî) (matbu)
26.	922 Mekke	İzzeddin İbn Fehd, Abdülaziz b. Ömer Şafii, tarihçi (Gayetu'l-merâm adlı Mekke tarihiyle ilgili mühim eseriyle tanınır)	1-et-Tergib ve'l-ictihâd fi'l-bâis li-zevi'l- himemi'l-ulyâ ale'l-cihad 2-Nüzhetu zevi'l-ahlâm bi-ahbâri'l-hutabâ' ve'l- eimme ve kudâti Beledi'l-harâm
27.	923/1517 Kahire	Burhaneddin İbn Ebî Şerîf İbrahim b. Muhammed Şafii	1-Şerhu'l-Havi 2-Şerhu'l-Minhac 3-Şerhu't-Tuhfeti'l-kudsîyye fi'l-ferâiz (İbn Hâim) 4-Şerhu'l-Behceti'l-verdiyye 5-Nazmu'l-Varakât (usûl) 6-Nazmu Luktati'l-aclân
28.	923 Kahire	Hasan et-Tulunî Bedreddin Hasan b. Hüseyin Hanefî, mimarbaşı	1-Şerhu Mukaddimeti Ebi'l-Leys fi'l-fikh
29.	923 Kahire	Kastallani, Ahmed b. Muhammed Şafii, muhaddis ve siyer âlimi (İrşadu's-sari ve Mevahibu'l- Ledünniyye adlı eserleriyle meşhur)	1-İktidâu'l-gâfil bi-ihtidâi'l-âkıl 2-el-İs'ad fi telhisi'l-İrşâd (İbnu'l-Mukri)
30.	925 Mekke	Abdullah b. Ahmed Ba Kesir el- Hadramî Şafii	1-ed-Dürerü'l-levami' fi nazmi Cem'i'l-cevami' (usûl)
31.	925 Hama	Şemseddin el-Bazilî, Muhammed b. Davud Şafii	1-Haşiye alâ Şerhi'l-Mahalli alâ Cem'i'l- cevami' (usûl)

32.	926/1520 Kahire	Zekeriyya el-Ensari Zekeriyya b. Muhammed el-Hazreci Şafii, kadilkudat	1-Menhecü't-tullâb 2-Fethu'l-vehhâb bi-şerhi Menhecü't-tullâb 3-Tahrîru Tenkihi'l-Lübâb 4-Tuhfetu't-tullâb bi-şerhi Tahrîri Tenkihi'l-Lübâb 5-Esne'l-metâlib şerhu Ravzi't-tâlib 6-el-Gureru'l-behiyye fi şerhi'l-Behceti'l-Verdiyye 7-Lübbu'l-usûl ve şerhi Gayetu'l-vusûl 8-Hâşiye ale't-Telvih (usûl) 9-Hâşiye alâ Şerhi Cem'î'l-cevami' (en-Nucumu't-tavali) (usûl) 10-Fethu'r-rahmân alâ metni Luktati'l-aclân 11-Nihâyetu'l-Hidaye ilâ tahrîri'l-Kifâye (İbnu'l-Hâim) 12-İmâdu'r-rızâ bi-beyâni âdâbi'l-kadâ 13-el-Hudûdu'l-enika ve't-ta'rîfâtu'd-dakika (Hududu'l-elfazi'l-mütedavile) 14-el-İ'lâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm 15-el-İ'lâm ve'l-ihtimâm bi-cem'î fetâvâ Şeyhilislâm 16-Nübzetu'l-usûl 17-Şerhu'l-Varakat (usûl) 18-Şerhu'l-Minhac (Bezvâvî) (usûl) 19-Kıt'a alâ Muhtasari'l-Munteha (usûl)
33.	928/1522 Dımaşk	Takiyyuddin İbn Kadı Aclûn Ebu Bekir b. Abdillâh Şafii	1-İ'lâmu'n-nebîh bimâ zâde ale'l-Minhac mine'l-Havi ve'l-Behece ve't-Tenbih 2-Umdetu'n-nuzzâr fi tashîhi Gâyeti'l-ihstâr 3-Menâsiku'l-hac
34.	928 Kudûs	Ebu'l-Yümn el-Uleymî Abdurrahman b. Muhammed Hanbelî, tarihçi (el-Ünsü'l-celîl bi-târîhi'l-Kuds ve'l-Halîl adlı eseriyle meşhur)	1-el-Menhecü'l-ahmed fi terâcimi ashâbi'l-İmâm Ahmed (İbn Receb'in Tabakâtına zeyl) 2-ed-Durru'l-munaddad fi ashâbi'l-İmâm Ahmed (tabakât) 3-Tashîhu'l-hilâfi'l-mutlak fi'l-Mukni' 4-el-İthâf (Merdavî'nin İnsaf'ının ihtisarı)
35.	929/1523 Dımaşk	İbnu'l-Keyyal, Muhammed b. Ahmed Şafii, kadı	1-Esne'l-makâsîd fi marifeti hukûki'l-veled ale'l-vâlid 2-el-Cevâhiru'z-zevâhî 3-el-Encumu'z-zevâhir fi tahrîmi'l-kırâati bi-luhûni ehli'l-fisk ve'l-kebâir
36.	931 Mekke	Şerefeddin es-Sünbatî Abdülhak b. Muhammed // Şafii	1-Havaşi ale't-Tahrir (İbnul-Hümmam) (usûl)

37.	931 Kahire?	İbn Abdisselam el-Menufi Ahmed b. Muhammed Şafii, Zekeriyya el-Ensari'nin kadı naibi	<p>1-el-İknâ fi şerhi Muhtasarı Ebî Şücâ 2-Tezkiretu'l-âbid fi şerhi Mukaddimeti'z-Zâhid 3-İbtihâcu'l-ayn bi-hükmi's-şurût beyne'l-mutebâyiayn 4-el-Havâtru'l-fikriyye fi fetâva'l-Bekriyye 5-Ref'u'l-melâme bi-marifeti şurûti'l-imâme 6-İrşâdu'n-nâsiki'l-mutezarri' ilâ menâsiki'l-mutemetti' 7-İ'lâmu'l-magrûr bi-bazi ahvâli'l-mevt ve'l-kubûr 8-el-Lafzu'l-mükerrerem bi-hasâisi'n-nebî salla'llâhu aleyhi ve sellem 9-İn'âmu'l-hâlık bi-ziyâreti hayri'l-halâik 10-Tergibu's-sâmi' fi's-salât alâ hayri's-şâfi'</p>
-----	----------------	---	--